

Nr 41

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslutning till vissa internationella överenskommelser på upphovsrättens område, dels Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av europeisk överenskommelse om skydd för televisionsutsändningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 november 1959 dagtecknad proposition, nr 17, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk;
- 2) lag om rätt till fotografisk bild; samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens,

dels ock till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt vid propositionen fogat förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen.

Kungl. Maj:t har vidare genom en den 1 april 1960 dagtecknad proposition, nr 134, under återopande av propositionen bilagt statsrådsprotokoll föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att

dels tillträda den reviderade Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk av den 26 juni 1948;

dels ock ratificera

1) Världskonventionen om upphovsrätt av den 6 september 1952 jämte tilläggsprotokoll, samt

2) europeisk överenskommelse om utbyte av program medelst televisionsfilm av den 15 december 1958.

Slutligen har Kungl. Maj:t genom en den 14 oktober 1960 dagtecknad proposition, nr 176, under återopande av propositionen bilagt statsrådsprotokoll föreslagit riksdagen att godkänna europeisk överenskommelse om skydd för televisionsutsändningar av den 22 juni 1960.

Propositionen nr 17 har, såvitt angår förslaget till ändrad lydelse av 1 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen hänvisats till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott och behandlats av första lagutskottet. I anslutning härtill har jämväl de båda övriga propositionerna behandlats av detta utskott.

I samband härmed har utskottet vidare behandlat av propositionen nr 17 föranledda motioner, nämligen

dels följande vid vårsessionen väckta:

de likalydande motionerna I: 304 av herr *Gezelius* och herr *Ohlsson, Ebbe*, samt II: 381 av herrar *Fröding* och *Gansmoe*,

de likalydande motionerna I: 502 av fröken *Mattson* och herr *Elmgren* samt II: 620 av fröken *Bergegren* och herr *Andersson* i Linköping,

de likalydande motionerna I: 506 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* samt II: 632 av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 507 av herr *Stefanson* samt II: 626 av herr *Bohman m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 508 av herr *Stefanson* samt II: 631 av herr *Nordgren*,

de likalydande motionerna I: 509 av herr *Sundin* samt II: 630 av herr *Antonsson*,

de likalydande motionerna I: 510 av herr *Sundin* samt II: 629 av herr *Antonsson*, ävensom

motionen I: 505 av herrar *Bengtson* och *Sundin*,

motionen II: 621 av fröken *Vinge*,

motionen II: 622 av herr *Lundberg*,

motionen II: 627 av herr *Arvidson* och

motionen II: 628 av herrar *Rimmerfors* och *Gustafsson* i Borås;

dels ock följande vid höstsessionen väckta:

de likalydande motionerna I: 695 av herr *Stefanson m. fl.* samt II: 855 av herr *Nordgren m. fl.*, ävensom

motionen I: 693 av herr *Hedblom* samt

motionen I: 694 av fröken *Mattson*.

Ytterligare har utskottet behandlat en i anledning av propositionen nr 134 i andra kammaren av herr *Löfgren* väckt motion, nr 852.

För yrkandena i motionerna redogöres i det följande vid de avsnitt, till vilka motionerna efter sitt innehåll hör.

Propositionernas huvudsakliga innehåll

I propositionen nr 17 föreslås en revision av lagstiftningen till skydd för författare, tonsättare, bildkonstnärer, konsthantverkare och andra upphovsmän till litterära och konstnärliga verk (upphovsrätt). Nu gällande lagbestämmelser på detta område är i åtskilliga delar föråldrade, bl. a. med hänsyn till utvecklingen inom film, grammofon, radio och television. Vissa ändringar påkallas även för att möjliggöra för Sverige, som är medlem av den s. k. Bernkonventionen, att tillträda en år 1948 reviderad text av konventionen, ävensom den år 1952 i Genève ingångna Världskonventionen om upphovsrätt. Det förberedande lagstiftningsarbetet har utförts i samverkan med utredningar i Danmark, Finland och Norge.

Den nya lagstiftning som föreslås innebär i vissa avseenden en förstärkning av upphovsmannens rätt. Bl. a. ges ökat skydd åt de ideella och personliga intressen han förbinder med verket. Skyddstiden, som för närvarande i princip är 30 år från upphovsmannens död men beträffande litterära och musikaliska verk provisoriskt förlängts till 50 år, föreslås nu beträffande samtliga verk till 50 år. I fråga om alster av konsthantverk och konstindustri behålles dock, i avbidan på pågående utredning om mönsterskyddet, den hittillsvarande skyddstiden oförändrad.

Å andra sidan har föreslagits nya inskränkningar i upphovsrätten till förmån för vissa kulturella eller eljest samhälleliga ändamål. Bl. a. föreslås att arkiv och bibliotek skall äga fotokopiera skyddade verk och att skolorna skall kunna göra bandinspelningar av radioprogram o. dyl. Vidare skall de avtal om radio- och televisionsutsändningar av skyddade verk, som Sveriges radio har med Stim och andra upphovsmannaorganisationer, principiellt ge rätt att sända ut verk även av upphovsman som icke är ansluten till dessa organisationer.

Förslaget behandlar icke blott den egentliga upphovsrätten utan upptager också regler om skydd för musiker, skådespelare och andra utövande konstnärer och i samband därmed också för grammofonindustrien och radion. Dessa grupper får skydd mot vissa inspelnings- och utsändningsåtgärder. Vidare skall utövande konstnärer och grammofonfabrikanter äga rätt till ersättning för grammofonmusiken i radio och television. Utövande konstnärer får dessutom skydd för sina ideella och personliga intressen.

I förslaget har även upptagits offentlighetsrättsliga stadganden till skydd för vissa allmänna intressen. Bl. a. beredes sålunda möjlighet åt det allmänna att ingripa till skydd för ideella värden hos klassiska och andra äldre litterära och konstnärliga verk.

Beträffande rätten till fotografier föreslås särskilda bestämmelser. Skyddstiden, vilken nu som huvudregel är 15 år från året för utgivningen, sättes till 25 år från framställningsåret. I en del fall, där det för närvarande är fritt att använda fotografier som illustrationer, införes rätt till ersättning för fotografen.

Förslaget föranleder följdändringar i tryckfrihetsförordningen och i lagen mot illojal konkurrens.

Genom propositionen nr 134 föreslås godkännande av att Sverige, som är medlem av den s. k. Bernunionen för skydd av litterära och konstnärliga verk, i samband med genomförandet av den genom propositionen nr 17 föreslagna nya lagstiftningen tillträder den för unionen gällande konventionen i dess senaste, den 26 juni 1948 antagna lydelse. Vidare föreslås ratifikation av två andra internationella överenskommelser på området. Den ena av dessa, Världskonventionen om upphovsrätt av den 6 september 1952, har ur svenskt synpunkt betydelse främst genom att ett tillträde kommer att göra det lättare än hittills för svenska upphovsmän att få skydd i USA. Den andra är en inom Europarådet utarbetad överenskommelse av den 15

december 1958, som åsyftar att i rättsligt avseende underlätta de i eurovisionen deltagande televisionsföretagens programutbyte.

I propositionen nr 176 föreslås slutligen godkännande av en likaledes inom Europarådet utarbetad överenskommelse av den 22 juni 1960, som åsyftar att bereda sistnämnda televisionsföretag internationellt skydd för deras sändningar.

Lagförslagen

De vid propositionen nr 17 fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1) Förslag

till

Lag

om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom förordnas som följer.

1 KAP.

Upphovsrättens föremål och innehåll

1 §.

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, musikaliskt eller sceniskt verk, filmverk eller alster av bildkonst, byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri eller kommit till uttryck på annat sätt.

Till litterärt verk hänföres karta, så ock annat i teckning eller grafik eller i plastisk form utfört verk av beskrivande art.

2 §.

Upphovsrätt innefattar, med de inskränkningar som nedan stadgas, utslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar därav och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur- eller konstart eller i annan teknik.

Såsom framställning av exemplar anses även att verket överföres på anordning, genom vilken det kan återgivas.

Verket göres tillgängligt för allmänheten då det framföres offentligt, så ock då exemplar därav utbjudes till försäljning, uthyrning eller utlåning eller eljest sprides till allmänheten eller visas offentligt. Lika med offentligt framförande anses framförande som i förvärvsverksamhet anordnas inför en större sluten krets.

3 §.

Då exemplar av ett verk framställs eller verket göres tillgängligt för allmänheten, skall upphovsmannen angivas i den omfattning och på det sätt god sed kräver.

Ett verk må icke ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränkes; ej heller må verket göras tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för upphovsmannen.

Sin rätt enligt denna paragraf kan upphovsmannen med bindande verkan eftergiva endast såvitt angår en till art och omfattning begränsad användning av verket.

4 §.

Den som översatt eller bearbetat ett verk eller överfört det till annan litteratur- eller konststart har upphovsrätt till verket i denna gestalt, men han äger icke förfoga däröver i strid mot upphovsrätten till originalverket.

Har någon i fri anslutning till ett verk åstadkommit ett nytt och självständigt verk, är hans upphovsrätt ej beroende av rätten till originalverket.

5 §.

Den som genom att sammanställa verk eller delar av verk åstadkommit ett litterärt eller konstnärligt samlingsverk har upphovsrätt till detta, men hans rätt inskränker icke rätten till de särskilda verken.

6 §.

Har ett verk två eller flera upphovsmän, vilkas bidrag icke utgöra självständiga verk, tillkommer upphovsrätten dem gemensamt. De äga dock var för sig beivra intrång i rätten.

7 §.

Såsom upphovsman anses, där ej annat visas, den vars namn eller ock allmänt kända pseudonym eller signatur på sedvanligt sätt utsättes på exemplar av verket eller angives då detta göres tillgängligt för allmänheten.

Är ett verk utgivet utan att upphovsmannen är angiven såsom i första stycket sägs, äger utgivaren, om sådan är nämnd, och eljest förläggaren företräda upphovsmannen, till dess denne blivit angiven på ny upplaga eller genom anmälan i justitiedepartementet.

8 §.

Ett verk anses offentliggjort, då det lovligen gjorts tillgängligt för allmänheten.

Verket anses utgivet, då exemplar därav lovligen förts i handeln eller eljest blivit spridda till allmänheten.

9 §.

Författningar samt beslut och yttranden av myndighet, som avses i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, äro icke föremål för upphovsrätt.

10 §.

Fotografisk bild är icke föremål för upphovsrätt enligt denna lag; om rätt till sådan bild gäller vad särskilt är stadgat.

Har ett verk registrerats såsom mönster eller modell enligt vad därom är stadgat, må utan hinder därav upphovsrätt till verket göras gällande.

2 KAP.

Inskränkningar i upphovsrätten

11 §.

Av offentliggjort verk må enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts må ej utnyttjas för annat ändamål.

Vad i första stycket sägs medför ej rätt att för eget bruk låta annan framställa bruksföremål eller skulptur eller genom konstnärligt förfarande efterbilda annat konstverk, ej heller rätt att utföra byggnadsverk.

12 §.

Med Konungens tillstånd och på de villkor, som däri angivas, må arkiv och bibliotek för sin verksamhet framställa exemplar av verk genom fotografi.

13 §.

Byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov, såvitt det kräves av tekniska skäl eller för ändamålsenlig användning.

14 §.

Ur offentliggjort verk må, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som betingas av ändamålet.

I kritisk eller vetenskaplig framställning må ock i anslutning till texten återgivas offentliggjort konstverk. Återgivas i populärvetenskaplig framställning två eller flera konstverk av samma upphovsman, äger han rätt till ersättning.

15 §.

I tidning eller tidskrift må ur annan tidning eller tidskrift intagas artikel i religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga, såframt ej förbud mot eftertryck är utsatt.

Offentliggjort konstverk må avbildas i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse på konstens område.

16 §.

I samlingsverk till bruk vid gudstjänst eller undervisning, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, må återgivas mindre delar av litterärt eller musikaliskt verk eller sådant verk av ringa omfång, såframt fem år förflutit efter det år, då verket utgavs. I anslutning till texten må återgivas konstverk, därest fem år förflutit efter det år, då verket offentliggjordes. Verk som tillkommit för att brukas vid undervisning må ej medtagas i samling för sådant ändamål.

För återgivande som avses i denna paragraf äger upphovsmannen rätt till ersättning.

17 §.

Inom undervisningsverksamhet må för tillfälligt bruk exemplar av offentliggjort verk framställas genom ljudupptagning; dock må grammofonskiva eller liknande anordning, som framställts i förvärvssyfte, ej direkt eftergöras. Exemplar som framställts med stöd av denna paragraf må ej utnyttjas på annat sätt.

18 §.

Av utgivet litterärt eller musikaliskt verk må exemplar framställas i blindskrift.

19 §.

Har utgiven mindre dikt eller del av dikt blivit tonsatt, må den som text till det musikaliska verket återgivas i samband med notskrift och framföras offentligt, såframt ej förbud däremot utsatts vid utgivandet. För återgivande eller framförande som nu sagts äger författaren rätt till ersättning.

Då ett musikaliskt verk framföres med text, må till bruk för åhörarna texten återgivas i konsertprogram eller dylikt.

20 §.

Verk som är utgivet må framföras offentligt vid gudstjänst eller undervisning.

Utgivet verk må ock framföras offentligt vid tillfälle, där framförande av sådana verk ej är det huvudsakliga samt tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte. Det må jämväl framföras offentligt i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte, om den som framför verket eller, vid framförande i samverkan, alla de medverkande göra det utan ersättning.

Vad i andra stycket är stadgat gäller ej sceniskt verk eller filmverk.

21 §.

Vid återgivande genom ljudradio, television eller film av dagshändelse må korta avsnitt av verk som framföres eller visas såsom ett led i dagshändelsen medtagas.

22 §.

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock, under villkor som Konungen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som Konungen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen.

23 §.

Sedan litterärt eller musikaliskt verk utgivits, må exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare ävensom visas offentligt; dock må noter till musikaliskt verk ej utan upphovsmannens samtycke uthyras till allmänheten.

Konungen äger föreskriva, att avgift skall utgå för sådan utlåning och uthyrning av exemplar, som enligt första stycket må ske utan upphovsmans samtycke, ävensom förordna om medlens fördelning.

24 §.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig sammankomst för överläggning om allmänna angelägenheter må återgivas utan upphovsmans samtycke; dock att utlåtanden, såsom bevis åberopade skrifter och dylikt må återgivas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende vari de förekommit och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anföranden.

25 §.

Sedan upphovsmannen överlåtitt exemplar av konstverk eller verket utgivits, må exemplar, som överlåtits eller omfattas av utgivningen, spridas vidare samt verket visas offentligt. Verket må ock medtagas vid inspelning av film eller televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse med hänsyn till filmens eller programmets innehåll.

Konstverk, som ingår i en samling eller som utställas eller utbjudes till salu, må avbildas i katalog eller i meddelande om utställningen eller försäljningen. Konstverk må även eljest avbildas, om det är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus.

Byggnad må fritt avbildas.

26 §.

Bestämmelserna i detta kapitel medföra icke inskränkning i upphovsmannens rätt enligt 3 § i vidare mån än som följer av vad i 13 § sägs.

Då med stöd av bestämmelse i detta kapitel ett verk återgives offentligt, skall källan nämnas i den omfattning och på det sätt god sed kräver. Verket må icke utan upphovsmannens samtycke ändras i vidare mån än som kräves för den medgivna användningen.

3 KAP.

Upphovsrättens övergång

Allmänna bestämmelser om överlåtelse

27 §.

Upphovsrätt må, med den begränsning som följer av vad i 3 § sägs, helt eller delvis överlåtas.

Överlåtelse av exemplar innefattar icke överlåtelse av upphovsrätt. I fråga om beställd porträttbild äger upphovsmannen dock icke utöva sin rätt utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar.

Beträffande överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avseenden stadgas i 30—40 §§; dock skola nämnda bestämmelser tillämpas allenast i den mån ej annat avtalats.

28 §.

Om ej annat avtalats, äger den till vilken upphovsrätt överlåtits icke ändra verket samt ej heller överlåta rätten vidare. Ingår rätten i en rörelse, må den överlåtas i samband med överlåtelse av rörelsen eller del därav; överlåtaren svarar dock alltjämt för avtalets fullgörande.

29 §.

Skulle tillämpning av villkor som upptagits i avtal om överlåtelse av upphovsrätt uppenbarligen vara stridande mot god sed på upphovsrättens område eller eljest otillbörlig, må villkoret jämkas eller lämnas utan avseende.

Avtal om offentligt framförande

30 §.

Överlåtes rätt att framföra ett verk offentligt, skall överlåtelsen gälla för en tid av tre år och icke medföra ensamrätt. Har längre giltighetstid än tre år bestämts och är ensamrätt avtalad, må upphovsmannen likväl själv framföra verket eller överlåta rätt därtill åt annan, såframt rätten under en tid av tre år ej tagits i bruk.

Vad i denna paragraf är stadgat gäller icke filmverk.

Förlagsavtal

31 §.

Genom förlagsavtal överlåter upphovsmannen till förläggare rätt att genom tryck eller liknande förfarande mångfaldiga och utgiva litterärt eller konstnärligt verk.

Manuskript eller annat exemplar av verket, efter vilket detta skall återgivas, förblir i upphovsmannens ägo.

32 §.

Förläggaren har rätt att utgiva en upplaga, vilken ej må överstiga av litterärt verk 2 000, av musikaliskt verk 1 000 och av konstverk 200 exemplar.

Med upplaga förstås vad förläggaren på en gång låter framställa.

33 §.

Förläggaren är pliktig att utgiva verket inom skälig tid, på sedvanligt sätt sörja för dess spridning samt fullfölja utgivningen i den omfattning som betingas av möjligheterna till avsättning och övriga omständigheter. Försummas det, äger upphovsmannen häva avtalet och därvid behålla uppbygget honorar. Har upphovsmannen lidit skada, som ej täckes därav, skall den ock ersättas.

34 §.

Om verket icke är utgivet inom två år eller, såvitt angår musikaliskt verk, inom fyra år från det upphovsmannen avlämnat fullständigt manuskript eller annat exemplar som skall mångfaldigas, äger upphovsmannen, ändå att försummelse ej ligger förläggaren till last, häva avtalet och därvid behålla uppbygget honorar. Samma lag vare, om verket är utgånet och förläggaren har rätt att utgiva ny upplaga men icke inom ett år efter det upphovsmannen hos honom begärt sådan utgivning utnyttjar sin rätt.

35 §.

Förläggaren är skyldig att tillställa upphovsmannen intyg från tryckeriet eller den som eljest mångfaldigar verket om antalet framställda exemplar.

Har under räkenskapsår skett försäljning för vilken upphovsmannen har rätt till honorar, skall förläggaren inom nio månader efter årets slut tillställa honom redovisning, angivande försäljningen under året samt restupplagan vid årsskiftet. Även eljest äger upphovsmannen efter redovisningsfristens utgång på begäran erhålla uppgift om restupplagan vid årsskiftet.

36 §.

Påbörjas framställning av ny upplaga senare än ett år efter det föregående upplaga utgavs, skall upphovsmannen före framställningen erhålla tillfälle att göra sådana ändringar i verket, som kunna vidtagas utan oskäligen kostnad och icke ändra verkets karaktär.

37 §.

Upphovsmannen har icke rätt att på nytt utgiva verket i den form och på det sätt som avses i avtalet, förrän den eller de upplagor som förläggaren äger utgiva blivit slutsålda.

Litterärt verk må dock sedan femton år förflutit efter det år, då utgivningen påbörjades, av upphovsmannen intagas i upplaga av hans samlade eller valda arbeten.

38 §.

Bestämmelserna om förlagsavtal äga icke tillämpning på bidrag till tidning eller tidskrift. För bidrag till annat samlingsverk gälla icke 33 och 34 §§.

Avtal om filmning

39 §.

Överlåtelse av rätt till inspelning av ett litterärt eller konstnärligt verk på film omfattar rätt att genom filmen på biograf, i television eller annorledes göra verket tillgängligt för allmänheten.

40 §.

Överlåtes rätt att utnyttja ett litterärt eller musikaliskt verk för film, som är avsedd för offentlig visning, är förvärvaren pliktig att inom skälig tid inspela filmverket och sörja för att det göres tillgängligt för allmänheten. Försummas det, äger upphovsmannen häva avtalet och därvid behålla uppbygget honorar. Har upphovsmannen lidit skada, som ej täckes därav, skall den ock ersättas.

Om filmverket icke är inspelat inom fem år från det upphovsmannen fullgjort vad på honom ankommer, äger upphovsmannen, ändå att försummas ej ligger förvärvaren till last, häva avtalet och därvid behålla uppbygget honorar.

Upphovsrättens övergång vid upphovsmannens död, m. m.

41 §.

Efter upphovsmannens död äga reglerna om giftorätt, arv och testamente tillämpning på upphovsrätten. Avträdes boet till förvaltning av boutredningsman, äger denne icke utan dödsbodelägarnas samtycke utnyttja verket på annat sätt än förut skett.

Upphovsmannen äger genom testamente, med bindande verkan även för efterlevande make och bröstarvingar, giva föreskrifter om rättens utövande eller bemyndiga annan att meddela dylika föreskrifter.

42 §.

Upphovsrätt må ej tagas i mät hos upphovsmannen själv eller hos någon, till vilken rätten övergått på grund av giftorätt, arv eller testamente. Samma

lag vare beträffande manuskript, så ock i fråga om exemplar av sådant konstverk som ej blivit utställt, utbjudet till salu eller eljest godkänt för offentliggörande.

4 KAP.

Upphovsrättens giltighetstid

43 §.

Upphovsrätt till ett verk gäller, där ej annat följer av vad i andra stycket sägs, intill utgången av femtionde året efter det år, då upphovsmannen avled, eller, beträffande verk som i 6 § sägs, efter den sist avlidne upphovsmannens dödsår.

För alster av konsthantverk eller konstindustri gäller rätten intill utgången av tionde året efter det år, då alstret offentliggjordes. Var sådant alster icke offentliggjort vid konstnärens död, gäller rätten intill utgången av tionde året efter hans dödsår.

44 §.

För verk, som offentliggjorts utan att upphovsmannen blivit angiven med sitt namn eller med sin allmänt kända pseudonym eller signatur, gäller upphovsrätten intill utgången av femtionde året efter det år, då verket offentliggjordes. Består verket av två eller flera delar med inbördes sammanhang, räknas tiden från det år, då sista delen offentliggjordes.

Blir upphovsmannen inom nämnda tid angiven såsom i 7 § sägs eller visas att han avlidit innan verket offentliggjordes, gäller vad i 43 § stadgas.

Vad i denna paragraf stadgas gäller ej alster av konsthantverk eller konstindustri.

5 KAP.

Vissa upphovsrätten närstående rättigheter

45 §.

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivras, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ej må framförande, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän tjugufem år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3 §, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 27—29 samt 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

46 §.

Grammofonskiva eller annan anordning, på vilken ljud upptagits, må ej utan framställarens samtycke eftergöras förrän tjugufem år förflutit efter det år, då upptagningen ägde rum. Såsom eftergörande anses även att upptagningen överföres från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställares samtycke, skall vad i 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§ samt 22 § första stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

47 §.

Användes anordning som i 46 § sägs vid ljudradio- eller televisionsutsändning, skall, om utsändningen äger rum inom tid som i nämnda paragraf stadgas, ersättning utgå till framställaren ävensom till utövande konstnär, vars framförande upptagits på anordningen. Hava två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan dem tillkommande rätt endast göras gällande av dem gemensamt. Gentemot radio- eller televisionsföretaget göres utövande konstnärs rätt gällande genom framställaren.

Bestämmelserna i 14 § första stycket samt 20 och 21 §§ skola äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärs rätt skola jämväl föreskrifterna i 27—29, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

48 §.

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivas för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

Ej må utsändning, som upptagits på anordning varom i första stycket sägs, utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan, förrän tjugufem år förflutit efter det år, då utsändningen ägde rum.

Vad i 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§ samt 22 § första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

49 §.

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Samma lag vare om reklamalster, som bildmässigt sammanställts på ett särpräglat sätt.

Vad i 11 § första stycket och 14 § sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete eller alster som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller alster eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

6 KAP.**Särskilda bestämmelser****50 §.**

Litterärt eller konstnärligt verk må ej göras tillgängligt för allmänheten under sådan titel, pseudonym eller signatur, att verket eller dess upphovsman lätt kan förväxlas med förut offentliggjort verk eller dess upphovsman.

51 §.

Om litterärt eller konstnärligt verk återgives offentligt på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen eller om sådant återgivande förberedes, äger domstol på talan av myndighet som Konungen bestämmer vid vite meddela förbud mot återgivandet. Vad nu är sagt skall ej gälla återgivande som sker under upphovsmannens livstid.

52 §.

I samband med utdömande av vite äger rätten efter vad som finnes skäligt föreskriva åtgärder för att förebygga missbruk av exemplar som avses med förbud enligt 51 §, så ock av föremål som kan användas endast för framställning därav. Sådan föreskrift må avse, att egendomen skall förstöras eller på visst sätt ändras.

Vad i denna paragraf stadgas gäller ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt därtill.

Egendom som avses i första stycket må i avbidan på föreskrift som där sägs tagas i beslag; därvid skall vad om beslag i brottmål i allmänhet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

7 KAP.**Ansvar och ersättningskyldighet****53 §.**

Den som beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtager åtgärd, som innebär intrång i den till verket jämlikt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, dömes, såframt det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Samma lag vare, om någon till riket för spridning till allmänheten inför exemplar av verk, där exemplaret framställts utom riket under sådana omständigheter, att en dylik framställning här i riket skulle hava varit straffbar enligt vad i första stycket sägs.

54 §.

Den som i strid mot denna lag eller mot föreskrift enligt 41 § andra stycket utnyttjar ett verk skall till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare gälda ersättning, utgörande skäligt vederlag för utnyttjandet.

Sker det uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall ersättning jämväl utgå för annan förlust än uteblivet vederlag, så ock för lidande eller annat förfång.

Den som eljest uppsåtligen eller av oaktsamhet vidtager åtgärd, som innebär intrång eller överträdelse varom i 53 § sägs, skall ersätta upphovsmannen eller hans rättsinnehavare förlust, lidande eller annat förfång av åtgärden.

55 §.

Den som vidtager åtgärd som innebär intrång eller överträdelse varom i 53 § sägs är pliktig att, såvitt det finnes skäligt, mot lösen avstå egendom med avseende å vilken intrång eller överträdelse föreligger till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare. På yrkande av denne äger ock rätten efter vad som finnes skäligt föreskriva, att sådan egendom skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skola vidtagas därmed för att förebygga missbruk.

Vad i denna paragraf stadgas gäller ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt därtill och ej heller om det olagliga förfarandet bestått i utförande av byggnadsverk.

56 §.

Utan hinder av vad i 55 § är stadgat äger rätten, om det med hänsyn till det konstnärliga eller ekonomiska värdet hos exemplar av verk eller övriga omständigheter finnes skäligt, på därom framställt yrkande meddela tillstånd att exemplaret mot särskild ersättning till upphovsmannen eller hans rättsinnehavare göres tillgängligt för allmänheten eller eljest användes för avsett ändamål.

57 §.

Vad i 53—56 §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning med avseende å rättighet, som skyddas genom föreskrift i 5 kap.

58 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms rådhusrätt. Samma lag vare i mål om ersättning som avses i 14 § andra stycket, 16 §, 19 § första stycket, 22 § andra stycket eller 47 §.

59 §.

Brott som avses i denna lag må ej åtalas av allmän åklagare, där det ej angives till åtal av målsägande.

Överträdelse av stadgandet i 3 § eller av föreskrift enligt 41 § andra stycket må städse beivras av efterlevande make, skyldeman i rätt upp- och nedstigande led eller syskon eller den som på grund av adoption står i motsvarande förhållande till upphovsmannen.

Egendom varom i 55 § sägs må, där brott som avses i denna lag skäligen kan antagas föreligga, tagas i beslag; därvid skall vad om beslag i brottmål i allmänhet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

8 KAP.

Lagens tillämpningsområde

60 §.

Vad i denna lag är stadgat om upphovsrätt är tillämpligt på verk av den som är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige, på verk av sådan statslös eller flykting, som här i riket har sin vanliga vistelseort, ävensom eljest på verk, som först utgivits i Sverige, på här utfört byggnadsverk och på konstverk, som infogats i här belägen byggnad.

Vad i 50 och 51 §§ stadgas äger tillämpning på varje litterärt eller konstnärligt verk, oberoende av dess ursprung.

61 §.

Föreskrifterna i 45—48 §§ äro tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsutsändning, som äger rum i Sverige.

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete eller alster, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som har hemvist i Sverige eller av sådan statslös eller flykting, som här i riket har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete eller alster som först utgivits i Sverige.

62 §.

Konungen äger, under förutsättning av ömsesidighet, meddela föreskrifter om denna lags tillämpning med avseende å annat land. Föreskrift må ock meddelas om tillämpning av lagen på verk, som först utgivits av mellanfolklig organisation, samt på icke utgivet verk, som dylik organisation äger utgiva.

9 KAP.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

63 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960; dock att 51 § och därtill anslutande bestämmelser i 6 och 8 kap. skola, såvitt angår återgivande i tryckt skrift, träda i kraft den dag Konungen förordnar.

64 §.

Genom denna lag upphävas:

- 1) lagen den 30 maj 1919 (nr 381) om rätt till litterära och musikaliska verk;
- 2) lagen den 30 maj 1919 (nr 382) om rätt till verk av bildande konst;
- 3) lagen den 14 december 1956 (nr 590) om skydd för vissa kartor; samt
- 4) lagen den 1 mars 1957 (nr 32) om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk.

65 §.

Den nya lagen skall, med iakttagande av vad i 66—69 §§ sägs, äga tillämpning jämväl med avseende å litterärt eller konstnärligt verk, som tillkommit före ikraftträdandet.

Rätt till alster av konsthantverk eller konstindustri skall, om rätten eljest skulle upphöra vid utgången av något av åren 1960—1969, gälla intill utgången av år 1970.

66 §.

Sådana exemplar av ett verk, som framställts med stöd av äldre lag, må fritt spridas och visas, dock att vad i 23 § stadgas om uthyrning av noter till musikaliskt verk och om bemyndigande för Konungen att föreskriva om viss avgift skall äga tillämpning.

67 §.

Trycksatser, klichéer, formar och andra hjälpmedel, som med stöd av äldre lag framställts för mångfaldigande av visst verk, må utan hinder av vad i nya lagen är stadgat fritt användas för sitt ändamål till utgången av år 1962. På exemplar, som framställts med stöd härav, skall vad i 66 § sägs äga motsvarande tillämpning.

68 §.

Beträffande tidning, tidskrift eller annat verk, som består av självständiga bidrag från särskilda medarbetare och som utgivits före nya lagens ikraftträdande, skall upphovsrätt enligt 5 § tillkomma utgivaren eller, om han ej är känd, förläggaren.

Om såsom utgivare angivits offentlig undervisningsanstalt eller akademi eller ock bolag, förening eller annan samfällighet eller, där utgivare ej är känd, dylik samfällighet är förläggare, skall skyddstiden beräknas enligt 44 §.

69 §.

Äldre lag skall tillämpas på sådant avtal om överlåtelse av upphovsrätt, som tillkommit före nya lagens ikraftträdande, dock att 29 § skall lända till efterrättelse i fråga om sådant avtal.

70 §.

Vad i 65—67 §§ sägs skall äga motsvarande tillämpning med avseende å rättighet, som skyddas genom föreskrift i 5 kap.

Har avtal om upptagning som sägs i 45 § tillkommit före nya lagens ikraftträdande, skall vad i 69 § sägs äga motsvarande tillämpning.

2) Förslag

till

Lag

om rätt till fotografisk bild

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som framställt en fotografisk bild har, med de inskränkningar som nedan stadgas, uteslutande rätt att genom fotografi, tryck, teckning eller annat förfarande framställa exemplar av bilden ävensom att visa den offentligt.

Som fotografisk bild anses även vad som framställes genom ett med fotografi jämförligt förfarande.

2 §.

Då exemplar av fotografisk bild framställes eller bilden visas offentligt, skall fotografen angivas i den omfattning och på det sätt god sed kräver.

Bilden må icke ändras så, att framställarens anseende som fotograf kränkes; ej heller må bilden visas offentligt i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för fotografen.

3 §.

Såsom fotograf anses, där ej annat visas, den vars namn, firma eller allmänt kända signatur på sedvanligt sätt utsättes på exemplar av bilden eller angives då denna visas offentligt.

4 §.

En fotografisk bild anses offentliggjord, då den lovligen utgivits, utställts offentligt eller eljest gjorts tillgänglig för allmänheten.

5 §.

Av fotografisk bild må enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts må ej utnyttjas för annat ändamål.

6 §.

Med Konungens tillstånd och på de villkor, som däri angivas, må arkiv och bibliotek för sin verksamhet framställa exemplar av fotografisk bild.

7 §.

I kritisk eller vetenskaplig framställning må i anslutning till texten återgivas offentliggjord fotografisk bild, såvitt gäller populärvetenskaplig framställning dock endast mot ersättning.

Offentliggjord fotografisk bild må, mot ersättning, i anslutning till texten intagas i arbete till bruk vid undervisning.

8 §.

Vid återgivande genom television eller film av dagshändelse må fotografisk bild som visas såsom ett led i dagshändelsen medtagas.

9 §.

Svenskt televisionsföretag som Konungen bestämmer må, mot ersättning, visa offentliggjord fotografisk bild, såframt fotografen icke meddelat förbud mot visning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig visningen. Vad nu sagts gäller ej film.

10 §.

Sedan fotografen överlåtitt exemplar av fotografisk bild eller bilden blivit utgiven, må exemplar, som överlåtits eller omfattas av utgivningen, utställas offentligt.

Offentliggjord fotografisk bild må även eljest visas offentligt i samband med undervisning, så ock om det sker avgiftsfritt och utan förvärvssyfte eller i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte. Vad nu sagts gäller ej film.

11 §.

Har televisionsföretag rätt att i utsändning visa fotografisk bild, må företaget ock, under villkor som Konungen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga bilden på film eller liknande anordning. Om rätten att visa sålunda upptagen bild offentligt gäller vad eljest är stadgat.

12 §.

I rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse må fotografisk bild fritt utnyttjas.

13 §.

Då fotografisk bild återgives med stöd av 6—11 §§, skall källan nämnas i den omfattning och på det sätt god sed kräver.

14 §.

Rätten till fotografisk bild, som utförts på beställning, tillkommer beställaren, där ej annat uttryckligen avtalats. Fotografen äger dock på sedvanligt sätt utställa bilden i reklamsyfte, såframt ej beställaren förbjuder det.

Beställare av fotografiskt porträtt äger, ändå att fotografen förbehållit sig rätten till bilden, låta intaga porträttet i tidning eller tidskrift eller i skrift med biografiskt innehåll, såframt fotografen icke gjort särskilt förbehåll däremot.

15 §.

Rätten till fotografisk bild gäller intill utgången av tjugufemte året efter det år, då bilden framställdes.

16 §.

Den som beträffande en fotografisk bild vidtager åtgärd, som innebär intrång i den till bilden jämlikt denna lag knutna rätten, eller till försäljning utbjuder eller eljest till allmänheten sprider exemplar av fotografisk bild, som framställts i strid mot lagen, dömes, såframt det sker uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Samma lag vare, om någon till allmänheten sprider eller till riket för sådan spridning inför exemplar av fotografisk bild, där exemplaret framställts utom riket under sådana omständigheter, att en dylik framställning här i riket skulle varit straffbar enligt vad i första stycket sägs.

17 §.

Den som i strid mot denna lag utnyttjar en fotografisk bild skall till fotografen eller hans rättsinnehavare gälda ersättning, utgörande skäligt vederlag för utnyttjandet.

Sker det uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall ersättning jämväl utgå för annan förlust än uteblivet vederlag, så ock för lidande eller annat förfång.

Den som eljest uppsåtligen eller av oaktsamhet vidtager åtgärd, som innebär intrång eller överträdelse varom i 16 § sägs, skall ersätta fotografen eller hans rättsinnehavare förlust, lidande eller annat förfång av åtgärden.

18 §.

Den som vidtager åtgärd som innebär intrång eller överträdelse varom i 16 § sägs är pliktig att, såvitt det finnes skäligt, mot lösen avstå egendom med avseende å vilken intrång eller överträdelse föreligger till fotografen

eller hans rättssinnehavare. På yrkande av denne äger ock rätten efter vad som finnes skäligt föreskriva, att sådan egendom skall förstöras eller på visst sätt ändras eller att andra åtgärder skola vidtagas därmed för att förebygga missbruk.

Vad i denna paragraf stadgas gäller ej mot den som i god tro förvärvat egendomen eller särskild rätt därtill.

19 §.

Utän hinder av vad i 18 § är stadgat äger rätten, om det med hänsyn till det konstnärliga eller ekonomiska värdet hos exemplar av bild eller övriga omständigheter finnes skäligt, på därom framställt yrkande meddela tillstånd att exemplaret mot särskild ersättning till fotografen eller hans rättssinnehavare göres tillgängligt för allmänheten eller eljest användes för avsett ändamål.

20 §.

Rätt domstol i mål om televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms rådhusrätt. Samma lag vare i mål om ersättning som avses i 7 eller 9 §.

21 §.

Brott som avses i denna lag må ej åtalas av allmän åklagare, där det ej angives till åtal av målsägande.

Egendom varom i 18 § sägs må, där brott som avses i denna lag skäligen kan antagas föreligga, tagas i beslag; därvid skall vad om beslag i brottmål i allmänhet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

22 §.

Denna lag äger tillämpning på fotografisk bild, framställd av den som är svensk medborgare eller har hemvist i Sverige eller av sådan statslös eller flykting, som här i riket har sin vanliga vistelseort, ävensom eljest på fotografisk bild, som först utgivits i Sverige.

23 §.

Konungen äger, under förutsättning av ömsesidighet, meddela föreskrifter om denna lags tillämpning med avseende å annat land. Föreskrift må ock meddelas om tillämpning av lagen på fotografisk bild, som först utgivits av mellanfolklig organisation, samt på icke utgiven bild, som dylik organisation äger utgiva.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Genom lagen upphäves lagen den 30 maj 1919 (nr 383) om rätt till fotografiska bilder.

Den nya lagen skall äga tillämpning jämväl med avseende å fotografisk bild, som framställts före ikraftträdandet, dock med följande undantag:

1) Sådana exemplar av en fotografisk bild, som framställts med stöd av äldre lag, må fritt spridas och visas.

2) Klichéer och andra hjälpmedel, som med stöd av äldre lag framställts för mångfaldigande av viss fotografisk bild, må utan hinder av vad i nya lagen är stadgat fritt användas för sitt ändamål till utgången av år 1962. Exemplar, som framställts med stöd härav, må fritt spridas och visas.

3) Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931
(nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens

Härigenom förordnas, att 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 §.

Använder någon — — — — — uppkommen skada.

Lag samma vare, där någon i näringsverksamhet eller eljest offentliggör eller mångfaldigar litterärt eller musikaliskt verk eller verk av bildande konst under egenartad titel eller diktat namn, varigenom lätt kan föranledas förväxling med annans förut offentliggjorda verk eller dess upphovsman, och gärningen sker med uppsåt att framkalla sådan förväxling.

11 §.

Berättigad att — — — — — lag är:

1) i de — — — — — inför domstol;

¹ Senaste lydelse av 9 och 11 §§ se SFS 1942:246.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

- 2) i de — — — — — eller röjts;
 3) i de — — — — — handen; samt
 4) i de uti 9 § avsedda fall den, 4) i de uti 9 § avsedda fall den,
 vilkens inarbetade kännetecken kan vilkens inarbetade kännetecken kan
 bli va föremål för förväxling, eller, bli va föremål för förväxling.
där fråga är om litterärt eller musi-
kaliskt verk eller verk av bildande
konst, upphovsmannen till verket så
ock annan innehavare av rätt till
detsamma.

Allmän åklagare — — — — — sådant brott.

Denna lag träder i kraft den 1
 juli 1960.

De internationella överenskommelserna

I fråga om lydelsen av den reviderade Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk av den 26 juni 1948, Världskonventionen om upphovsrätt av den 6 september 1952 och dess tilläggsprotokoll, den europeiska överenskommelsen om utbyte av program medelst televisionsfilm av den 15 december 1958 samt den europeiska överenskommelsen om skydd för televisionsutskickningar av den 22 juni 1960 tillåter sig utskottet hänvisa till propositionen nr 134 (s. 12—97) och propositionen nr 176 (s. 8—27).

Inledning

Lagstiftningen om den rätt som tillkommer författare, tonsättare, bildkonstnärer, konsthantverkare m. fl. med avseende å deras verk (författar- och konstnärarrätt, auktorrrätt) innefattas för närvarande i lagarna den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk och om rätt till verk av bildande konst, vanligen benämnda författarlagen och konstverkslagen. Till dessa ansluter sig en samma dag utfärdad lag om rätt till fotografiska bilder.

I anledning av en år 1928 företagen revision av den för områdets internationella reglering grundläggande Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk genomfördes ändringar i de båda förstnämnda författningarna genom lagar den 24 april 1931. Dessa ändringar berörde

emellertid icke lagstiftningens systematik och principiella uppbyggnad. Redan under de följande åren aktualiserades i olika sammanhang önskemål om en mera genomgripande reform på området. I anledning härav förordnades år 1936 hovrättsrådet, filosofie doktorn Hjalmar Himmelstrand att såsom sakkunnig inom justitiedepartementet verkställa en förberedande undersökning rörande grunderna för en sådan reform. Himmelstrand avgav en promemoria i ämnet den 15 februari 1937 (SOU 1937: 18).

Även i Danmark och Finland hade vid denna tid frågan om en revision av författar- och konstnärsrätten sedan några år tillbaka stått på dagordningen. Parallellt härmed hade inom samtliga nordiska länder framkommit önskemål om en gemensam nordisk lagstiftning på området. År 1938 enades de danska, finska, norska och svenska regeringarna om att utreda förutsättningarna härför. I beslut den 28 oktober samma år erhöll chefen för justitiedepartementet Kungl. Maj:ts bemyndigande att dels tillkalla svenska sakkunniga för ändamålet, dels ock utse personer, företrädande olika intressen eller besittande speciell sakkunskap, att på kallelse av de sakkunnigas ordförande delta i överläggningar med dessa.

De härefter tillkallade sakkunniga, som antagit benämningen auktoritetskommittén, har avgivit ett den 20 augusti 1956 dagtecknat betänkande med förslag till lag om upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk, m. m. (SOU 1956: 25). Förslaget bygger i det väsentliga på resultat som uppnåtts vid överläggningar med motsvarande sakkunniga i Danmark, Finland och Norge.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms rådhusrätt, riksåklagarämbetet, som bifogat yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt från föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges stadsfiskaler och Sveriges landsfiskaler, skolöverstyrelsen, vars yttrande är åtföljt av ett av enhetsskolans modersmålskommitté avgivet utlåtande, statens konstråd, överintendenten och chefen för Nationalmuseum, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt länsstyrelsen i Uppsala län; sistnämnda länsstyrelse har inhämtat yttrande av juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, vilken i sådant hänseende åberopat ett av professorn Åke Malmström avgivet utlåtande.

Från några myndigheter har inforrats yttrande i särskilda frågor, nämligen från rikets allmänna kartverk och sjöfartsstyrelsen, såvitt angår skydd för officiella kartor, från riksarkivet, riksbibliotekarien och Uppsala universitetsbibliotek, såvitt angår fotokopiering av skyddade verk, från Sveriges författarfond, såvitt angår biblioteksutlåning, från socialstyrelsen och telestyrelsen, såvitt angår skydd för utövande konstnärer, grammofonfabrikanter och radioföretag, samt från statens organisationsnämnd, statens reproduktionsanstalt och statskontorets tryckeriintendent, såvitt angår skydd för formulär.

Yttranden över betänkandet har därjämte efter remiss avgivits av svenska akademien, musikaliska akademien (som jämväl i allt väsentligt åbe-

ropat ett i det följande omnämnt yttrande av Stim m. fl.), akademien för de fria konsterna, styrelsen för Sveriges advokatsamfund, svenska föreningen för upphovsmannarätt, Sveriges författareförening och Minerva, förening för Sveriges vetenskapliga och populärvetenskapliga författare (vilka båda föreningar avgivit gemensamt yttrande), Sveriges ungdomsförfattareförening, svenska översättarförbundet, fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation (Flyco), Sveriges dramatikerförbund, filmförfattareföreningen i Sverige, publicistklubben, svenska journalistförbundet, föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå (Stim) u. p. a., föreningen svenska tonsättare, föreningen svenska kompositörer av populärmusik (Skap) och svenska musikförläggareföreningen (vilka fyra sistnämnda föreningar avgivit gemensamt yttrande), styrelsen för konstnärernas riksorganisation, föreningen svenska tecknare, svenska slöjdföreningen, svenska arkitekters riksförbund, föreningen svenska trädgårdsarkitekter, svenska inredningsarkitekters riksförbund, svenska bokförläggareföreningen, teaterförlag Arvid Englund aktiebolag, svenska tidningsutgivareföreningen, teatrarnas riksförbund, folketshusföreningarnas riksorganisation, styrelsen för kungl. teatern, konsertföreningen i Stockholm, musiketablissementens förening, föreningen Sveriges filmproducenter, Sveriges biografägarförbund, Sveriges radio aktiebolag, audiovisuella sällskapet, föreningen konst i skolan, Sveriges allmänna konstförening, svenska boktryckareföreningen, Sveriges allmänna biblioteksförening, de blindas förening u. p. a., svenska teaterförbundets fackorganisation, svenska tonkonstnärfsförbundet, svenska musikerförbundet, svenska gruppen av the international federation of the phonographic industry, svenska försäljnings- och reklamförbundet, annonsbyråernas förening, konsultativa reklambyråers förbund, svenska annonsörers förening, föreningen svenska affishtecknare, tidningarnas telegrambyrå, svenska fotografernas förbund och bildleverantörernas förening (vilka båda föreningar avgivit gemensamt yttrande), vetenskapsakademien, lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, ingenjörsvetenskapsakademien, överbibliotekarien vid tekniska högskolans bibliotek, tekniska litteratursällskapet, svenska stadsförbundets styrelse, styrelsen för svenska landskommunernas förbund, Sveriges industriförbund — som bifogat yttranden av konfektionsindustriföreningen, Sveriges grafiska industriförbund (vilken organisation åberopat det av svenska boktryckareföreningen avgivna yttrandet), textilrådet och Upsala-Ekeby aktiebolag — samt Stockholms handelskammare. Samverkande bildningsförbunden, som erhållit tillfälle avge utlåtande över betänkandet, har inkommit med yttrande av studieförbundet medborgarskolan.

Vissa yrkanden i ärendet har framställts av svenska regissörsförbundet, nordisk union for komponistrettigheter och nordiska fotografförbundet. Även enskilda personer har inkommit med synpunkter och förslag.

Tillfälle att avge utlåtande över betänkandet har vidare beretts föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, folkparkernas centralorganisation, styrelsen för kungl. dramatiska teatern, Sveriges or-

kesterföreningars riksförbund, Göteborgs orkesterförening, Malinö konsert-husstiftelse, konsert- & teater-bureau aktiebolag, nordiska musikförlagets konsertbyrå, svenska bokhandlareföreningen, svenska musikhandlareföreningen, svenska grammofonhandlareföreningen, folkrörelsernas konstfrämjande, riksförbundet för bildande konst, generalstabens litografiska anstalt, grafiska standardiseringskommittén, svenska magnetofonklubben, riksförbundet svensk fotografi, fotohandlarnas riksförbund, pressfotografernas klubb, kopieringsanstaltens riksförening och svenska arbetsgivareföreningen. Dessa organisationer har emellertid icke inkommit med yttrande.

Äldre rätt och internationella överenskommelser

Äldre rätt. Författar- och konstnärsrätten har hos oss, liksom i de flesta andra länder, växt fram ur ett på privilegier grundat boktryckar- och förläggarskydd. Sitt första erkännande fick den i 1810 års tryckfrihetsförordning, vars hithörande bestämmelser innebar att författare till skrift ägde ensamrätt att mångfaldiga denna genom tryck; uttrycket skrift hade härvid en vidsträckt innebörd, så att rätten även avsåg mångfaldigande av musikaliskt verk i noter och av konstverk genom träsnitt, kopparstick, litografi och jämförliga förfaranden. Genom en förordning 1855 hänfördes under författares rätt jämväl ensamrätt att bestämma om dramatiskt eller musikdramatiskt verks uppförande på scenen. Skydd mot efterbildning av konstverk i andra än de i tryckfrihetsförordningen avsedda fallen stadgades genom en lag den 3 maj 1867. Ett decennium senare genomfördes en allmän revision av auktorrätten, varvid det författarrättsliga skyddet upptogs till reglering i en särskild lag, lagen den 10 augusti 1877 om äganderätt till skrift, och det konstnärsrättsliga helt underlades den förut nämnda lagen av 1867. Denna ersattes sedermera av lagen den 28 maj 1897 om rätt att efterbilda konstverk. I samband härmed gavs vårt första fotografiskydd genom en samma dag utfärdad lag angående rätt att återge fotografisk bild.

Förarbetena till den nu gällande lagstiftningen påbörjades år 1911, närmast med anledning av att den för området grundläggande Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk år 1908 reviderats. Tillkallade sakkunniga avgav år 1914 ett betänkande i ämnet, vilket i huvudsak lades till grund för de fem år senare utfärdade författar- och konstverkslagarna samt lagen om rätt till fotografiska bilder.

Internationella överenskommelser. I Sverige liksom i de flesta andra länder gäller det auktorrättsliga skyddet omedelbart endast för verk som äger ursprung i det egna landet. Utsträckning av skyddet till verk från annat land förutsätter särskild överenskommelse på grundval av ömsesidighet. Mellan länderna har ingåtts åtskilliga överenskommelser av detta slag.

För närvarande regleras Sveriges förpliktelser i förevarande hänseende

främst av den år 1886 tillkomna *Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk*. Anslutna stater bildar en union för skydd av upphovsmännens rättigheter; i denna inträdde Sverige år 1904. Konventionen revideras vid återkommande konferenser mellan unionsländerna. Sådana har tidigare, efter Sveriges tillträde, ägt rum i Berlin 1908 och i Rom 1928. De i Berlin och Rom reviderade texterna har ratificerats med verkan från den 1 januari 1920 och den 1 augusti 1931.

Under arbetet på den svenska upphovsrätsreformen har konventionen ånyo reviderats vid en konferens i Bryssel 1948. Sverige har undertecknat den nya texten.

Sverige har vidare under det pågående lagstiftningsarbetet undertecknat tre andra internationella överenskommelser på området, nämligen dels den år 1952 under Unescos auspiciér ingångna *Världskonventionen om upphovsrätt*, dels en år 1958 inom Europarådet framlagd *européisk överenskommelse om utbyte av program medelst televisionsfilm* och dels en år 1960 likaledes inom Europarådet framlagd *européisk överenskommelse om skydd för televisionsutsändningar*.

För Sveriges del träder den reviderade Bernkonventionen i kraft först sedan tillträde anmälts i vederbörlig ordning och de övriga överenskommelserna först sedan ratifikation skett. Avsikten har varit att tillträde och ratifikation skulle äga rum med verkan från de nya lagarnas ikraftträdande.

I det följande behandlas i skilda avsnitt allmänna synpunkter på den föreslagna lagstiftningen, de särskilda lagförslagen samt frågan om Sveriges anslutning till de förut nämnda internationella överenskommelserna.

I. Allmänna synpunkter på den föreslagna lagstiftningen

Propositionen nr 17. Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, dåvarande statsrådet Lindell*, följande allmänna synpunkter beträffande lagförslagen:

»Lagstiftningen till skydd för det litterära och konstnärliga skapandet är av utomordentligt stor betydelse för den andliga odlingen. Det är ur allmän synpunkt liksom även för den enskilde skaparen av litterära eller konstnärliga verk angeläget, att denna lagstiftning håller jämna steg med utvecklingen. Icke minst måste beaktas att den snabba tekniska utvecklingen successivt frambringar nya former för utnyttjande av de litterära och konstnärliga verken och av andra konstnärliga prestationer.

De nu i vårt land gällande författar- och konstverkslagarna tillkom för snart 40 år sedan och måste, trots vissa år 1931 genomförda ändringar, anses i stora delar föråldrade. Redan vid auktorrättskommitténs tillkomst år 1938 ansågs allmänt behov föreligga av en genomgripande revision av lagstiftningen. De senare årens tekniska utveckling på området har ytterligare

framhävt detta behov. Även internationellt har rättsområdet undergått en stark utveckling under senare år, och den svenska lagstiftningen måste anpassas till denna. Det är vidare angeläget att på området åstadkomma rättslikhet inom de nordiska staterna. För detta ändamål har utredningsarbetet bedrivits i samverkan med motsvarande kommittéer i Danmark, Finland och Norge. Såvitt angår den egentliga auktorrätten har samarbetet resulterat i förslag till lagtexter, som i allt väsentligt överensstämmer.

Enligt det av kommittén framlagda förslaget skall de auktorrättsliga bestämmelserna sammanföras i en lag om upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk. Rätten till fotografisk bild skall liksom hittills behandlas i en särskild lag. Förslaget till förstnämnda lag innebär att den rätt som tillkommer upphovsman till litterärt eller konstnärligt verk i åtskilliga hänseenden stärkes. Sålunda föreslås rätten utvidgad till sitt innehåll, så att den i princip omfattar alla former för utnyttjanden, genom vilka verket mångfaldigas eller göres tillgängligt för allmänheten; under vissa förutsättningar skall rätten även avse framföranden inför slutna kretsar. Skyddet för upphovsmannens personliga och ideella rätt utbygges och göres i princip oförytterligt. I några fall, då verk för närvarande får utnyttjas helt fritt, införes rätt till ersättning för upphovsmannen. Skyddstiden, som enligt gällande författar- och konstverkslagar är 30 år från upphovsmannens dödsår, föreslås förlängd till 50 år. Jämväl de regler som föreslås rörande upphovsrättsliga avtalsförhållanden och om straff och skadestånd innebär ett ökat skydd för upphovsmannen. Å andra sidan har beaktats att utvecklingen medfört behov av nya inskränkningar i upphovsrätten till förmån för speciella samhällseliga intressen; bl. a. föreslås att det i viss utsträckning skall vara tillåtet att inom arkiv och bibliotek fotokopiera verk och att inom skolväsendet inspela verk på magnetofon o. dyl. Som en betydelsefull nyhet innehåller förslaget vidare regler till skydd för musiker, skådespelare och andra utövande konstnärer och i samband därmed även för grammfonindustrien och radion. Jämväl beträffande kataloger, tabeller m. m. samt reklamalster föreslås speciella skyddsregler. Förslaget upptager också vissa bestämmelser av offentligrättslig natur till skydd mot att äldre litterära eller konstnärliga verk återges på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen. Vad angår fotografirätten föreslås även denna vidgad till sitt innehåll; bl. a. skall den i princip omfatta samtliga former för mångfaldigande och offentlig visning av fotografi, varjämte nya regler föreslås till skydd för fotografens ideella rätt. Skyddstiden, vilken nu som huvudregel är 15 år från utgivningsåret, föreslås till 25 år från framställningsåret.

Kommitténs förslag, vilket som förut nämnts tillkommit i nordiskt samarbete, har vid remissbehandlingen i allmänhet fått ett gynnsamt mottagande. Även enligt min mening har förslaget betydande förtjänster såväl med hänsyn till det sakliga innehållet som ur formell och systematisk synpunkt. Kommittén synes mig i allmänhet ha nått fram till lämpliga lösningar i de ofta starkt kontroversiella frågor som aktualiseras inom detta rättsområde. Också då det gällt att avgöra i vilken utsträckning hänsyn bör tagas till den

internationella rätten och till förhållandena i grannländerna har jag i huvudsak funnit mig kunna biträda kommitténs överväganden. Jag anser därför att förslaget i stort sett är ägnat att läggas till grund för revisionen av lagstiftningen. Det är att hälsa med särskild tillfredsställelse, att förutsättningar nu synes föreligga för en i det väsentliga enhetlig nordisk lagstiftning på området.

Även om alltså huvudlinjerna i kommitténs förslag bör följas, har den granskning av förslaget som med beaktande av de avgivna remissyttrandena verkstälts inom departementet visat, att en del jämkningar är påkallade. Också i grannländerna har de där avgivna förslagen befunnits böra ytterligare överarbetas. I detta läge har det ansetts lämpligt att fortsätta det nordiska samarbetet genom överläggningar mellan representanter för vederbörande departement och ministerier. För ändamålet har sådana representanter på inbjudan av danska undervisningsministeriet sammanträtt i Köpenhamn under tiden den 28 oktober—den 7 november 1957. Vid det fortsatta arbetet inom justitiedepartementet har jag sökt att så långt som möjligt taga hänsyn till resultatet av de delegerades överläggningar.

Då de auktorrättsliga bestämmelserna skall sammanföras i en lag, uppstår behov av en gemensam beteckning för de rättigheter om vilka här är fråga. Den av kommittén föreslagna termen upphovsmannarätt har vid remissbehandlingen från ett par håll kritiserats såsom varande alltför otymplig. Enligt min mening är också den av kommittén alternativt förordade kortare formen upphovsrätt att föredraga; då här är fråga om nordisk lagstiftning är det även en fördel att man med denna term vinner anknytning till språkbruket i Danmark och Norge. I departementsförslaget betecknas därför hithörande rättigheter såsom *upphovsrätt*.»

Lagrådet yttrade:

»Förslaget avser införande av en helt ny lagstiftning om rätt till litterära, konstnärliga och andra liknande verk. Med hänsyn till den pågående snabba kulturella och tekniska utvecklingen på detta betydelsefulla område är ny lagstiftning otvivelaktigt av behovet påkallad. På grund av att lagstiftningsarbetet bedrivits i nordisk samverkan och även haft internationell inriktning har emellertid auktorrättskommittén icke kunnat i första hand inrikta sig på att i den gällande svenska lagstiftningen verkställa de ändringar som påkallats av utvecklingen. Förslaget har i stället utarbetats utan direkt anknytning till gällande svensk rätt med begagnande av uppslag och förebilder från olika håll, särskilt de modernaste nordiska lagarna på området. Nordisk och internationell inriktning har alltså i viss mån bundit kommittéarbetet. Även lagrådet, som måste vitsorda angelägenheten av att lagstiftningen erhåller nordisk och internationell anknytning, har härigenom blivit på liknande sätt bundet vid sin granskning. Denna har icke i lika hög grad som eljest kunnat grundas på överväganden i vad mån föreslagna avvikelser från gällande rätt kunde anses påkallade. Emellertid infattar förslaget i stort sett en så skicklig och omdömesgill avvägning, att

de önskemål, vid vilka arbetet enligt det sagda varit bundet, tillgodosetts utan att andra berättigade synpunkter blivit eftersatta.

I departementsförslaget har såsom en gemensam beteckning för det ifrågavarande rättsområdet använts uttrycket upphovsrätt, under det att kommittén förordade formen upphovsmannarätt. Den sistnämnda beteckningen har vid remissbehandlingen från ett par håll ansetts alltför otymplig. Departementschefen, som funnit den kortare formen vara att föredraga, har därvid framhållit, att då här är fråga om nordisk lagstiftning det även är en fördel att man med denna term vinner anknytning till språkbruket i Danmark och Norge. I ett för lagrådet tillgängligt yttrande har nämnden för svensk språkvård uttalat, att formen upphovsrätt skulle bidra till en önskvärd dansk-norsk-svensk enhetlighet i terminologin, som icke minst inom rättsväsendet traditionellt eftersträfvats. Lagrådet vill för sin del ansluta sig till departementschefens förslag i denna fråga.

— — —»

Motion. I motion II: 622 yrkas, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 17.

Motionären gör bl. a. gällande, att den upphovsrättsliga lagstiftningen är hämmande för industrien, samhällsarbetet och de kulturella arbetena. Litterärt och konstnärligt skapande är tidlöst; att materialisera det i en upphovsrätt medför att det blir det affärsmässiga, det skråmässiga etc. som blir det dominerande. Genom mängden av de produkter som omfattas av lagen kommer den att medföra en ekonomisk belastning och bundenhet av mycket allvarlig art för industrier, kommuner, landsting, staten och enskilda. Upphovsrätten hämmar vidare strävandena att föra ut kulturen till de bredare folklagren. Dessa strävanden har i stor utsträckning haft framgång, och det förefaller då orimligt att skapa en monopolrätt som brandskattar konsumenterna. Upphovsrätten fyller ej heller den sociala funktion den borde ha. Den ger sålunda icke skydd eller ekonomiskt stöd åt litterära och konstnärliga skapare. Den maktställning den ger tillkommer innehavarna av upphovsrättigheterna och deras jurister men i regel icke upphovsmännen själva. Lagen ger sålunda icke något skydd eller ekonomiskt stöd åt dessa under de verkligt hårda åren innan de lyckats med sin verksamhet så att den kan ge försörjning och trygghet. Lagförslaget bör därför avslås; upphovsmännen bör i stället tillgodoses genom statsanslag. Motionären erinrar i detta sammanhang om sitt i motion II: 623 framförda förslag om sådant statsanslag.

Beträffande motionärens skäl i övrigt hänvisas till motionen.

Utskottet. Genom den upphovsrättsliga lagstiftningen bereder samhället skydd åt författare, tonsättare, bildkonstnärer och andra upphovsmän till litterära och konstnärliga verk. Denna lagstiftning ger upphovsmännen möjlighet att ekonomiskt utnyttja sina verk och ger dem även ett skydd för de

ideella och personliga intressen som de förbinder med dessa. Upphovsrätten bildar härigenom en av grundvalarna för vårt andliga och kulturella liv.

En revision av nuvarande lagstiftning på området framstår ur olika synpunkter såsom angelägen. Gällande lagar, som tillkom strax efter första världskriget, är icke längre i nivå med den starka utveckling som i tekniskt och ekonomiskt hänseende ägt rum inom skilda av upphovsrätten berörda områden; här behöver endast erinras om expansionen inom filmen, radion och televisionen. Vidare föreligger behov av att anpassa den svenska rätten till den utveckling som ägt rum inom den internationella upphovsrätten. Bl. a. har den för områdets rättsliga reglering grundläggande s. k. Bernkonventionen reviderats år 1948 och en ny, världsomspännande konvention i ämnet, vilken i motsats till Bernkonventionen även omfattar de amerikanska länderna, har tillkommit år 1952. Med hänsyn till det ökade kulturutbytet inom Norden är också av betydelse att så långt möjligt är åstadkomma överensstämmelse med grannländernas lagstiftning.

Genom propositionen nr 17 framlägges nu förslag till ny lagstiftning på området, vilken avser att tillgodose de olika krav som nu antyts. Vad särskilt angår önskemålet om nordisk rättslikhet märkes att dessa lagförslag tillkommit efter nordiskt samarbete och att i grannländernas parlament samtidigt framlagts förslag som i det väsentliga överensstämmer med de svenska.

I motionen II: 622 har yrkats avslag på den framlagda propositionen. Främst har gjorts gällande, att den upphovsrättsliga lagstiftningen generellt sett skulle vara hämmande för samhällsutvecklingen, och motionärens mening torde vara att man i varje fall icke nu bör antaga en ny upphovsrättslag, som i vissa delar innebär en utvidgning av skyddet på området. Enligt utskottets mening kan det knappast förnekas, att alltför totala rättigheter för upphovsmännen kan medföra ett visst hinder för strävandena att sprida de litterära och konstnärliga verken till så vida kretsar som möjligt. I förslaget har emellertid samhällets ifrågavarande behov beaktats både vid utstakandet av upphovsrättens principiella gränser och vid utformningen av särskilda inskränkningar i upphovsrätten till förmån för skilda religiösa, pedagogiska och kulturella behov. Enligt utskottets mening är den avvägning som här skett mellan upphovsmännens och samhällets intressen i stort sett tillfredsställande. Endast i några punkter, vilka behandlas i det följande, förordar utskottet en annan lösning. Utskottet vill därför, med avstyrkande av den nämnda motionen, i huvudsak ansluta sig till de i propositionen framlagda förslagen.

Under utskottets behandling av lagförslagen har samråd ägt rum med representanter för motsvarande utskott i övriga nordiska parlament. Vidare har representanter för åtskilliga organisationer och sammanslutningar på upphovsrättens område inför utskottet lämnat upplysningar och besvarat frågor från utskottets sida. Härjämte har till utskottet inkommit ett stort antal skrifter i ärendet.

II. De särskilda lagförslagen

Den följande framställningen begränsas till en redogörelse för de stadganden i lagförslagen, beträffande vilka väckts motioner eller som eljest tilldragit sig utskottets särskilda uppmärksamhet. I regel återges eller refereras endast föredragande statsrådets och lagrådets uttalanden samt motionerna. I övrigt hänvisas till propositionen nr 17 och till motionerna.

Förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

1 §.

Propositionen. Enligt det i paragrafens första stycke upptagna grundläggande stadgandet om upphovsrättens föremål skall den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk ha upphovsrätt till verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, musikaliskt eller sceniskt verk, filmverk eller alster av bildkonst, byggnadskonst, konsthantverk eller konstindustri eller kommit till uttryck på annat sätt. Av motiveringen framgår att med litterärt verk avses även vetenskapliga och andra beskrivande verk. Angående den närmare innebörden i övrigt av stadgandet hänvisas till betänkandet s. 64 ff samt propositionen s. 41—51 och 376—377.

I gällande rätt anges upphovsrättens föremål genom en uppräknings av olika kategorier verk som skall vara skyddade (tal, skrift etc.; se propositionen s. 41). Det föreslagna stadgandet innebär den principiella nyheten att såsom föremål för skydd generellt anges litterärt eller konstnärligt verk; den i stadgandets senare del angivna uppräknings av olika verk utgör endast en exemplifiering.

I exemplifieringen nämnes bl. a. alster av konsthantverk och konstindustri. Förslaget har icke bibehållit ett i gällande konstverkslag (1 §) upptaget stadgande, varigenom från skydd undantages »beklädnadsartiklar och vävnader, avsedda för dylika artiklar». Enligt förslaget blir därför sådana produkter skyddade, under förutsättning att de utgör konstnärliga verk i lagens mening.

Departementschefen har, efter återgivande av förslagets ståndpunkt i denna del, härom anfört:

Beträffande detta spørsmål må till en början framhållas, att saken icke torde vara av någon större praktisk betydelse, då det tydligen endast sällan förekommer sådant nyskapande på området, att förutsättningar för skydd föreligger. Rent principiellt är det dock icke tillfredsställande, att värdefullt konstnärligt skapande inom detta verksamhetsfält skall kunna tillägnas av andra. Även om den svenska industrien anser sig kunna undvara skydd, måste hänsyn tagas till de befogade anspråk i detta hänseende som konstnärer och företag i andra länder kan ha vid försäljning av sina produkter i Sverige. En viktig synpunkt är här, att skydd på området nu-

mera kräves av Bernkonventionen. Vad angår de betänkligheter industrien i övrigt givit uttryck åt, torde dessa med hänsyn till vad som nyss anförts om frågans ringa praktiska betydelse vara överdrivna. Det kan i detta sammanhang erinras om att skydd för här avsedda produkter sedan lång tid funnits i våra grannländer utan att man i dessa förmärkt några olägenheter därav. Jag anser därför i likhet med kommittén att det nu diskuterade undantaget i konstverklagen icke bör bibehållas. Såsom jag förut anført återkommer jag vid 43 § till frågan hur skyddstiden bör bestämmas för hithörande alster.

Motioner. I de likalydande motionerna I: 507 och II: 626 hemställs, att den berörda undantagsregeln beträffande beklädnadsartiklar och vävnader, avsedda för dylika artiklar, bibehålles samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att mönsterskyddsutredningen får i uppdrag att överväga denna fråga. Angående de skäl som anförts för denna hemställan hänvisas till motionerna.

Utskottet. Utskottet har icke något att erinra mot att det grundläggande stadgandet om upphovsrättens föremål, med frångående av enumerationsmetoden, utformas så att skydd generellt förklaras tillkomma den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk. Utskottet godtager också den föreslagna exemplifieringen av olika kategorier skyddade verk.

Angående stadgandets innebörd i fråga om de angivna kategorierna kan utskottet i stort sett ansluta sig till vad som anförts i förarbetena. Beträffande en särskild grupp verk, nämligen baletter och andra alster av koreografisk konst, finner utskottet emellertid anledning ifrågasätta om icke kommitténs uttalanden, som lämnats utan erinran av departementschefen, är väl restriktiva. Motiven till gällande lagstiftning står här kvar på den äldre ståndpunkten, att balett endast skyddas om den återger utvecklingen av en karaktär eller handling. Kommittén är visserligen såtillvida mera liberal i sin bedömning, att den icke anser det rent principiellt uteslutet att skydd åtnjutes om baletten saknar dramatiskt innehåll; om en balett — såsom ofta är fallet med andra sceniska verk — jämte en handlingslinje innehåller även odramatiska, övervägande lyriska partier, kan rättsskyddet icke rimligen, framhålls det, gestalta sig väsentligt annorlunda för dessa delar av verket än för de övriga. Kommittén uttalar emellertid att en kombination — om ock i nya variationer — av baletteknikens gängse steg och rörelser knappast kan innebära ett sådant skapande som förutsättes för skydd. Enligt utskottets mening bör det icke i någon mån utgöra ett krav för skydd av balett att den är dramatisk; även helt abstrakt balettkonst, som saknar all handling, faller inom lagens tillämpningsområde. Vidare bör gälla att balett skyddas, även om den är komponerad enbart av klassiska steg och rörelser, under förutsättning att verket som helhet framstår såsom nytt och självständigt.

I den i stadgandet upptagna exemplifieringen på olika skyddade verk nämnes bl. a. alster av konsthantverk och konstindustri. I anledning av vad

som från industrihåll, bl. a. från textil- och konfektionsindustrien, anförts om de praktiska konsekvenserna av ett skydd för konstindustri må framhållas följande. Det är uppenbart att bedömningen av vad som är skyddat eller icke måste bli mer komplicerad i branscher inom vilka konstindustrialster — eller produkter som kan ifrågasättas utgöra konstindustri — produceras i ett mycket stort antal typer och varianter och där kanske även snabba modeväxlingar gör sig gällande. Mot bakgrunden härav vill utskottet för sin del uttala, att skydd — och detta gäller oavsett vilken bransch som är i fråga — bör tillerkännas allenast produkter som verkligen uppfyller kraven på originalitet och konstnärlighet. Det måste alltså vara fråga om ett kvalificerat andligt skapande som fått en individuell och konstnärlig gestaltning. Med en dylik restriktiv tolkning torde lagstiftningen om konstindustriskydd ej behöva leda till alltför stora praktiska svårigheter.

Beträffande alster av konsthantverk och konstindustri har förslaget icke bibehållit ett i gällande konstverkslag upptaget undantag för beklädnadsartiklar och vävnader, avsedda för dylika artiklar; departementschefen har bl. a. framhållit att det principiellt icke är tillfredsställande att konstnärligt skapande inom detta verksamhetsfält skall kunna tillägnas av andra. I förut berörda motioner har hemställts, att undantaget överföres till den nya lagen. Motionärerna framhåller, att skyddsreglerna beträffande hela gruppen konsthantverk och konstindustri såtillvida är provisoriska som man i i fråga om skyddets varaktighet, med avvikelse från den eljest föreslagna 50-årstiden, bibehållit gällande 10-årstid, i avbidan på att frågan slutligen prövas i samband med revisionen av mönsterlagstiftningen. Då man emellertid å andra sidan icke bibehållit undantaget för beklädnadsartiklar och vävnader, avsedda för dylika alster, har resultatet blivit, uttalar motionärerna, att för dessa båda varugrupper ett tioårigt konstverkskydd nu provisoriskt införes i avvaktan på den slutliga regleringen av mönsterskyddsfrågan. Oavsett vilken inställning man har till frågan om behovet och lämpligheten av skydd för dessa varugrupper, är det enligt motionärernas mening olämpligt att på detta sätt föregripa en kommande prövning av frågan i hela dess vidd. Gällande regler om konsthantverk och konstindustri bör därför tills vidare bibehållas i sin helhet och alltså även beträffande undantaget för de båda nu behandlade varugrupperna.

Enligt utskottets mening finnes emellertid ej anledning att uppskjuta ett ståndpunktstagande i frågan huruvida sådan textilkonst som här avses skall åtnjuta upphovsrättsligt skydd eller icke. Spörsmålet om vilka produkter som skall beredas dylikt skydd faller i princip inom den upphovsrättsliga lagstiftningen. Utskottet anser därför att man redan nu bör taga ställning till frågan, huruvida förevarande textilkonst över huvud taget skall erhålla skydd eller ej. Enligt utskottets mening talar därvid de av departementschefen anförda skälen för att man icke längre bibehåller den diskriminering i skyddshänseende som hittills förefunnits för det här behandlade området för konstnärligt skapande. Utskottet vill särskilt understryka att ett fortsatt bibehållande av detta undantag, som saknar motsvarighet i

övriga länder inom Bernunionen, skulle förhindra Sveriges tillträdande av den reviderade Bernkonventionen. Utskottet får därför, med avstyrkande av motionerna, tillstyrka propositionen i denna del.

Hos utskottet har Svenska tidningsutgivareföreningen framfört vissa synpunkter på den i propositionen behandlade frågan om vem som är att anse som upphovsman till en intervju. Med anledning av vissa remissyttranden i denna del har departementschefen understrukit att bedömningen här skall ske enligt samma grunder som eljest gäller. Om det är intervjuaren som utfört planerings- och avfattningsarbetet, bör han anses som upphovsman. Har å andra sidan den intervjuade själv skrivit eller dikterat intervjun, är det självfallet han som får rätten till denna. Stundom är tänkbart att rätten tillkommer intervjuaren och den intervjuade gemensamt, vilket innebär att för senare återgivning kräves samtycke både av intervjuaren — vars rätt dock i allmänhet torde tillkomma arbetsgivaren — och den intervjuade. Svenska tidningsutgivareföreningen har med anledning av detta uttalande framhållit, att rätten som regel måste anses tillkomma intervjuaren, då det i många situationer skulle vara förenat med stora praktiska svårigheter att — t. ex. vid en senare återgivning i samma eller annan tidning — inhämta samtycke av den intervjuade. Enligt utskottets mening är emellertid klart att förslaget har den innebörd departementschefen angivit. I de fall då rätten till intervjun principiellt tillkommer den intervjuade, får frågan om i vilken utsträckning tidningen äger rätt att använda intervjun avgöras genom tolkning av det avtal varigenom intervjuaren ställt sig till förfogande.

2 §.

Propositionen. I paragrafen, som behandlar upphovsrättens innehåll, har upphovsrätten bestämts såsom innefattande uteslutande rätt att förfoga över verket i två huvudhänseenden, nämligen genom att framställa exemplar av verket och genom att göra det tillgängligt för allmänheten. Den senare befogenheten innefattar främst fall då verket framföres offentligt.

I paragrafens sista punkt har upptagits en bestämmelse, varigenom även vissa framföranden som icke är offentliga hänföres under upphovsmannens rätt; enligt stadgandet skall lika med offentligt framförande anses framförande som i förvärvsverksamhet anordnas inför en större sluten krets.

Bestämmelserna återgår på i huvudsak överensstämmande stadganden i *kommitténs* förslag. Rörande bestämmelsen i paragrafens sista punkt må här lämnas följande redogörelse för kommitténs motiv:

Främst syftas här på den s. k. industrimusiken, d. v. s. framförande av musik genom gramfon eller radio inom fabriker och andra företag. Kommittén anför, att det vid tiden för avgivande av dess betänkande var omtvistat, huruvida sådana framföranden omfattades av upphovsrätten. En grundläggande synpunkt i förslaget är emellertid, att inom upphovsmannens ensamrätt bör falla allt sådant utnyttjande av verket i ekonomiskt syfte, vilket icke är att hänföra till privatlivets område. Industrimusiken är enligt

kommitténs mening i allmänhet att hänföra till dylikt utnyttjande. För att avgränsa vissa mindre arbetsmiljöer som tillhör privatlivet, exempelvis mindre företag inom småindustrien och hantverket, har emellertid som krav för att framföranden av hithörande slag skall gå in under ensamrätten uppställts att åhörarna kan anses som en »större» krets. Kommittén framhåller att gränsdragningen är otillfredsställande, men att en närmare precisering icke synes vara möjlig. Att fixera ett visst antal personer, vid vilket gränsen bör gå, synes vara en alltför stel metod. Det är även andra omständigheter än antalet åhörare, som bör inverka på bedömningen. En sådan omständighet är att fråga kan vara om en privat radiomottagare eller dylikt, som endast delvis användes för de i rörelsen anställda. En annan omständighet hänför sig till hur pass regelbundet arrangemanget är. Det kan även vara vanskligt att avgöra, vilka som bör räknas till åhörarskaran, om utsändning äger rum i flera lokaler inom ett företag och en del anställda kanske går in och ut i dessa under arbetet. Som en allmän rikt-punkt för bedömningen anföres att om icke särskilda omständigheter föranleder till annat, kretsen skall anses större, om framförandet inom ett och samma företag lätt kan avlyssnas av mer än 50 personer. Omvänt bör under samma förutsättningar stadgandet knappast anses tillämpligt, om antalet möjliga lyssnare stannar under 20. Mellan dessa yttergränser måste avgörandet självfallet bli beroende på omständigheterna, varvid dock i tveksamt fall stadgandet icke bör anses tillämpligt. Kommittén tillägger att en dylik bestämmelse i gränsfallen måste tillämpas med all varsamhet. I sakens natur ligger, att om det gjorts ett ursäktligt antagande, att en viss åhörarkrets enligt praxis icke vore att hänföra till de större, intrång i ensamrätten ej skall anses föreligga.

Departementschefen har beträffande samma stadgande anfört, att det numera genom ett avgörande av högsta domstolen (NJA 1958 s. 80) är fastslaget att s. k. industrimusik icke kan anses som offentlig. Kommitténs uppfattning att hithörande fall, såvida de icke såsom i mindre företag inom småindustrien och hantverket kan räknas till privatlivet, bör hänföras under upphovsmannens ensamrätt, har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. Även enligt departementschefens mening bör upphovsrätten utvidgas på denna punkt; i Danmark och Norge, liksom i åtskilliga andra västeuropeiska länder, har en sådan utvidgning redan genomförts i rättspraxis.

Motioner. I de likalydande motionerna I: 507 och II: 626 yrkas, att stadgandet i paragrafens sista punkt utgår. I motiveringen anför motionärerna bl. a.:

Vi kan inte ansluta oss till uppfattningen, att utförande av industrimusik principiellt bör jämföras med offentligt utförande. Industrimusiken har icke något direkt samband med produktionen — i vart fall är det icke styrkt, att den har någon positiv effekt på produktionsresultatet — och även om den förekommer i »förvärvsverksamhet», användes den icke i förvärvssyfte. Såsom Industriförbundet framhöll i sitt remissyttrande över auktorrättskommitténs förslag, syftar industrimusiken till att på samma sätt som exempelvis färgkonditionering och andra liknande sociala åtgärder helt allmänt främja trevnaden på arbetsplatsen.

Förslaget medför också stora praktiska olägenheter och tolkningssvårig-

heter. Som exempel må nämnas svårigheten att tolka uttrycket »större krets». Sådana obestämda uttryck gör det ytterst vanskligt för företagen att avgöra, om stadgandet är tillämpligt på dem eller ej, och kan lätt leda till ur rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande konsekvenser, i varje fall in- till dess väglödande prejudikat föreligger.

I de likalydande motionerna I: 509 och II: 630 yrkas, i anslutning till bestämelsen i 2 § sista punkten, att ideella organisationers enligt ordningsstadgan icke offentliga sammankomster må undantagas från upphovsmannens rätt. I motiveringen framhålles bl. a., att departementschefens uttalanden rörande innebörden av offentlighetsbegreppet och av det i paragrafens sista punkt föreslagna stadgandet kommer att innebära oklarhet beträffande tolkningen med ty ätföljande friktion mellan det organ som för upphovsmannens talan och den förening som står som anordnare för en enligt ordningsstadgan icke offentlig tillställning. Även begreppen »förfärvsverksamhet» och »större sluten krets» bör i lagtexten få en sådan utformning att tolkningstvister undvikas. Vid förhandlingar har lagförslagets här angivna begrepp använts som argument för att förmå ideella organisationer att erlagga avgift för enligt ordningsstadgan icke offentliga tillställningar där musik endast ingår som ett avsnitt i programmet.

Utskottet. Enligt förevarande paragraf omfattar upphovsmannens rätt bl. a. befogenhet att bestämma om verkets offentliga framförande. Härvid avses icke blott framföranden som är offentliga i vanlig mening utan även framföranden vid tillställningar som eljest har offentlig karaktär, ehuru arrangören genom vissa yttre former, såsom anmälan om medlemskap eller inval i en förening, formella inbjudningar och liknande, sökt ge kretsen av deltagare sken av att tillhöra en sluten grupp. Under förarbetena har övervägts om man icke, på sätt skett i en del förvaltnings- och finansrättsliga författningar om kontroll eller beskattning av offentliga föreställningar — senast i 1956 års allmänna ordningsstadga — borde i lagtexten uttryckligen ange att offentlighetsbegreppet även i upphovsrätten har denna vidsträckta innebörd. Man har emellertid ansett detta icke böra ske. Departementschefen har härvid anfört, att man i huvudsak på upphovsrättens område åsyftade samma gränsdragning som i de berörda författningarna men att det knappast skulle vara lämpligt att i lagen om upphovsrätt upptaga en så detaljerad gränsdragning som i dessa; att det ej vore meningen att från upphovsmannens rätt utesluta framföranden vid sådana tillställningar som nu berörts torde framgå av att enligt sista punkten i förevarande paragraf rätten i vissa fall skall omfatta även framföranden som äger rum inför helt slutna kretsar. Utskottet vill för sin del ansluta sig till detta uttalande. Med anledning av den gjorda hänvisningen till ordningsstadgan och andra förvaltningsrättsliga författningar bör emellertid framhållas, att något fullt enhetligt offentlighetsbegrepp avseende både upphovsrätten och dessa författningar icke kan uppställas; även mellan sistnämnda författningar inbördes varierar för övrigt detta begrepp. Över huvud taget åsyftas icke

någon strikt bundenhet till de administrativa begreppen; det upphovsrättsliga offentlighetsbegreppet får ytterst fastställas med hänsyn till förhållandena inom detta rättsområde, varvid riktpunkten bör vara att upphovsmannens rätt principiellt bör innefatta alla framföranden som icke äger rum inför helt slutna kretsar. Tillställning, som ur administrativ eller fiskal synpunkt anses offentlig, bör emellertid under alla förhållanden anses vara det även i upphovsrättslig mening.

Det i sista punkten av förevarande paragraf föreslagna stadgandet om att upphovsmannens rätt skall innefatta även vissa icke offentliga framföranden innebär en utvidgning i förhållande till gällande rätt. I praktiken har det huvudsakligen den betydelsen, att industriföretagen, i motsats till vad nu är fallet, kommer att bli skyldiga att erlægga avgift till kompositörernas utföranderättsorganisation för »musik under arbetet». I motionerna I: 507 och II: 626 har bestämmelsen avstyrkts. Enligt utskottets mening är den föreslagna utvidgningen av upphovsrätten emellertid i princip motiverad. Musik ingår i här avsedda fall som ett led i sådana arrangemang för de anställda, som numera i större företag anses normalt bära anordnas. Den faller härigenom inom ramen för verksamhetens bedrivande på sådant sätt att ersättning bör lämnas åt upphovsmännen. I någon mån kan betänkligheter mot ett lagstadgande i ämnet visserligen resas med hänsyn till svårigheterna att genomföra den erforderliga avgränsningen mot sådana smärre företag, inom vilka utföranden under alla omständigheter bör vara fria. Såsom departementschefen anfört torde dock de uttalanden om innebörden av förevarande bestämmelse som kommittén gjort ge tillräcklig ledning för rättstillämpningen. Utskottet vill därför, med avstyrkande av berörda motioner, biträda propositionen i förevarande del.

I motionerna I: 509 och II: 630 har i anslutning till nu berörda stadgande yrkats, att ideella organisationers enligt ordningsstadgan icke offentliga sammankomster må undantagas från upphovsmannens rätt. Av motiveringen framgår att motionärerna anser bestämmelserna om industrimusik kunna tolkas som om de skulle äga tillämpning på framföranden vid dylika sammankomster. Enligt utskottets mening kan detta dock normalt icke vara meningen. För att bestämmelserna skall kunna åberopas kräves att framförandet äger rum »i förvärvsverksamhet». Ideella organisationer torde emellertid sällan eller aldrig bedriva sådan verksamhet i den mening som här avses. Något undantag av det slag motionärerna begärt synes därför ur förevarande synpunkt icke erforderligt.

Motionärernas yrkande täcker även fall då tillställningen, trots att den enligt ordningsstadgan icke är offentlig, likväl av speciella skäl är det ur upphovsrättslig synpunkt och innebär här att fall av detta slag skall undantagas från upphovsmannens rätt om arrangören är ideell organisation. Från en annan synpunkt innebär detta att ordningsstadgans offentlighetsbegrepp i hithörande fall städse skulle vara avgörande. Enligt utskottets mening finns dock ej anledning härtill. Det må emellertid erinras om att framföranden

i hithörande fall ofta torde bli fria på grund av undantagsbestämmelsen i 20 §.

På grund av det anförda får utskottet avstyrka bifall även till nu förevarande motioner.

3 §.

Propositionen. I förevarande paragraf har upptagits stadganden till skydd för upphovsmannens s. k. ideella rätt. Enligt första stycket skall, då exemplar av ett verk framställs eller verket göres tillgängligt för allmänheten, upphovsmannen anges i den omfattning och på det sätt god sed kräver. I andra stycket stadgas, att ett verk icke må ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränkes; ej heller må verket göras tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för upphovsmannen. Enligt tredje stycket kan upphovsmannen med bindande verkan efterge sin rätt enligt paragrafen endast såvitt angår en till art och omfattning begränsad användning av verket.

Beträffande andra stycket har *departementschefen* framhållit, att skyddet för upphovsmannens egenart synes böra avse förfaranden, vilka — även om de till äventyrs ej skadar upphovsmannens anseende — likväl kränker hans personlighet, sådan den kommit till uttryck i verket. Med anledning av att i ett par remissyttranden uttalats farhågor för att man genom att bereda skydd även i detta hänseende skulle lämna alltför stort spelrum åt subjektiva synpunkter, har *departementschefen* understrukit att bedömningen i detta fall liksom eljest bör ske efter en såvitt möjligt objektiv måttstock.

Motion. I motion I: 505 har hemställts, att orden »anseende eller egenart» i andra stycket utbytes mot »ära eller anseende».

I motiveringen anföres bl. a.:

Det föreliggande förslagets uttryckssätt »anseende eller egenart» synes innebära en utvidgning av Bernkonventionens beskrivning. Att detta skulle innebära ett bättre skydd än det som konventionstexten avser, giver den i propositionen intagna motiveringen icke vid handen. Det kan icke anses ostridigt att ordet »egenart» bör uppfattas på det sätt som angivits i motiveringen. Detta kan giva anledning till missuppfattningar beträffande stadgandets innebörd på förevarande område. När på detta område regler av noga övervägd ordalydelse finnas meddelade i en internationell konvention, bör i detaljer av detta slag konventionstexten icke frångås utan att avgörande skäl härför visas föreligga. Denna synpunkt blir desto viktigare allteftersom den internationella samfärdseln på det litterära och konstnärliga området utvecklas. Fördenskull bör lagtexten närmare anknyta till konventionstextens lydelse och orden »anseende eller egenart» utbytas mot orden »ära eller anseende».

Utskottet. Beträffande stadgandet i första stycket, att upphovsmannens namn vid utnyttjanden av verket skall anges i den omfattning och på det

sätt god sed kräver, har Svenska tidningsutgivareföreningen hos utskottet anfört, att såvitt angår pressens förhållanden nu gällande praxis om angivande av journalisters och andra bidragsgivares namn måste anses godtagbar enligt stadgandet. Enligt utskottets mening kan dock ett generellt uttalande i denna riktning icke göras. Utskottet vill emellertid understryka kravet att god sed skall iakttagas. En sedvänja, som är menlig för upphovsmännen eller eljest icke önskvärd, sanktioneras alltså icke av lagen. Vad som är god sed skall bedömas objektivt; bl. a. märkes att den omständigheten att en sedvänja nått stor utbredning icke i och för sig behöver medföra att den skall godtagas.

Det i andra stycket upptagna förbudet mot sådana ändringar av verket eller andra förfaranden med detta, som kränker upphovsmannens »litterära eller konstnärliga anseende eller egenart», återgår på en bestämmelse i Bernkonventionen, enligt vilken upphovsmannen åtnjuter skydd mot vissa åtgärder beträffande verket, som kränker hans »honneur ou réputation». I den svenska konventionstexten har dessa ord översatts med »ära eller anseende», och i motionen I: 505 har yrkats att denna formulering måtte upptagas i lagtexten, eftersom uttrycket »anseende eller egenart» synes innebära en utvidgning av konventionens beskrivning.

Enligt utskottets mening är emellertid de båda uttrycken, åtminstone ur praktisk synpunkt, i det närmaste likvärdiga. Sådana långtgående angrepp mot upphovsmannens egenart som här avses — stadgandet är endast tillämpligt om de i objektiv mening är kränkande för honom — lär i allmänhet även vara skadliga för hans litterära eller konstnärliga anseende. Utskottet finner emellertid den i propositionen valda formuleringen, vilken upptagits även i grannländernas förslag, vara att föredraga framför den ordagranna översättningen av konventionens stadgande, vilken i svensk lagtext gör ett främmande intryck. Utskottet kan därför icke biträda yrkandet i motionen.

Enligt tredje stycket skall eftergift av den ideella rätten i princip icke vara giltig; dock att eftergiften skall äga bindande verkan såvitt angår en till art och omfattning begränsad användning av verket. I motiven till denna bestämmelse, mot vilken utskottet icke har något att erinra, nämnes olika exempel på fall som skall anses som en till art och omfattning begränsad användning av verket. Som ett annat hithörande fall av stor praktisk betydelse vill utskottet framhålla det, att upphovsmannen på uppdrag utfört ritningar till ett bestämt byggnadsprojekt. Om beställaren förbehållit sig fria händer i fråga om ändringar vid byggnadsverkets utförande — även sådana som avses i förevarande paragraf — blir enligt utskottets mening förbehållet bindande för upphovsmannen.

9 §.

Propositionen. I paragrafen behandlas frågan om upphovsrätt till allmänna handlingar. Enligt det föreslagna stadgandet skall författningar samt

beslut och yttranden av myndighet, som avses i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, icke vara föremål för upphovsrätt.

I gällande rätt regleras spörsmålet av en bestämmelse i 9 § 1) författarlagen. Enligt denna är från skydd uteslutna lagar, förordningar, kungörelser, offentliga myndigheters, riksdagens, beredningars och kommittéers samt kyrkliga, kommunala och andra offentliga representationers handlingar, protokoll, beslut och skrivelser, så ock andra allmänna handlingar.

I avbidan på revisionen av upphovsrätten har genom speciallagstiftning införts skydd för en viss grupp allmänna handlingar, nämligen de officiella kartorna. Enligt lag den 14 december 1956 skall sålunda inom rikets allmänna kartverk, sjökartverket eller sjöfartsstyrelsen upprättad officiell karta, utan hinder av nämnda stadgande i författarlagen, vara föremål för skydd enligt denna lag.

Det föreslagna stadgandet återgår på en likartad bestämmelse i kommitténs förslag; enligt denna avsåg undantaget författningar samt beslut och yttranden av myndighet eller annat offentligt organ. Angående kommitténs motiv hänvisas till betänkandet s. 165—169.

Departementschefen anförde vid lagrådsremissen:

Enligt gällande författarlagen är allmänna handlingar generellt undantagna från skydd enligt lagen. Kommittén har ansett, att ett dylikt generellt undantag går för långt och att upphovsrätt i viss omfattning bör beredas även på detta område. Kommitténs förslag innebär, att författningar samt beslut och yttranden av myndighet eller annat offentligt organ ej skall vara föremål för upphovsrätt. I princip har kommitténs uppfattning godtagits av det övervägande antalet remissinstanser, låt vara att kommitténs förslag till gränsdragning mellan handlingar som skall vara föremål för upphovsrätt och sådana som icke skall vara det kritiserats från några håll.

För min del finner jag också kommitténs ställningstagande i princip naturligt och riktigt. Det kan självfallet icke komma i fråga, att upphovsrätt skulle gälla beträffande vad som kan kallas allmänna handlingar i egentlig mening, d. v. s. lagar, förordningar, kungörelser, domstolars och andra myndigheters beslut och yttranden, protokoll och handlingar hos riksdagen, kommunala organ och andra offentliga representationer eller över huvud taget handlingar som redovisar de offentliga organens överläggningar och beslut. Begreppet allmänna handlingar är emellertid mer vidsträckt och omfattar samtliga hos stats- eller kommunalmyndighet förvarade handlingar, vare sig de till myndigheten inkommit eller blivit där upprättade. Såsom allmänna handlingar är därför även att anse olika tryckalster, som publiceras i statens affärsmässiga eller kulturella verksamhet och som ofta är av alldeles samma slag som av enskilda företag utgivna arbetsprodukter; hit hör av staten utgivna handböcker, kartor, kataloger, författningskommentarer o. dyl. Beträffande sådana alster är egenskapen av allmän handling mera formell och den bör icke utgöra hinder mot att erkänna upphovsrättsligt skydd i vanlig ordning. Staten är här likaväl som motsvarande enskilda organ i behov av skydd mot obehörigt utnyttjande, främst eftertryck; jag vill erinra om att behovet av skydd beträffande en viss grupp statliga arbetsprodukter av hithörande slag, nämligen de officiella kartorna, visat sig så trängande, att man icke ansett sig kunna avvakta frågans lösning i samband

med revisionen av upphovsrätten, utan 1956 infört skydd genom en särskild lag. Begreppet allmän handling innesluter vidare skrifter och andra handlingar som inges till myndighet av enskilda. Också beträffande sådana aktstycken föreligger i vissa fall behov av upphovsrättsligt skydd, t. ex. då fråga är om vetenskapliga arbeten som inges i ett befordringsärende.

Mot förslaget att bereda upphovsrätt för vissa allmänna handlingar har invänts, att ett genomförande därav skulle komma i strid med principen i tryckfrihetsförordningen om allmänna handlingars offentlighet. Denna synpunkt berördes vid tillkomsten av 1956 års provisoriska lagstiftning och har återkommit i ett par yttranden över det nu föreliggande förslaget. Såsom framhölls i 1956 års lagstiftningsärende (se prop. 1956: 184 s. 16) ingriper emellertid sagda princip icke, liksom ej heller tryckfrihetsförordningens övriga bestämmelser, i gällande privaträttsliga regler och grundsatser. En erinran om detta förhållande har ansetts böra komma till direkt uttryck i förordningen, såvitt avser just de i upphovsrätten grundade rättigheterna. I 1 kap. 8 § av förordningen hänvisas sålunda till att vad i lag är stadgat skall gälla om den uteslutande rätt att genom tryck mångfaldiga litterära och musikaliska verk eller verk av bildande konst, som tillkommer upphovsmannen till sådant verk. Av förarbetena framgår att detta stadgande avser även upphovsrätt till allmänna handlingar. Nu berörda förhållande innebär att upphovsrätt kan erkännas till dylika handlingar i den utsträckning som är förenlig med principerna inom detta rättsområde, varvid dock självfallet måste tillses att man icke kommer i strid med tryckfrihetsförordningens anda.

Jag anser alltså att man vid den revision av upphovsrätten som nu företages bör tillgodose behovet att bereda upphovsrätt för allmänna handlingar, med behörigt beaktande av det publicitetsintresse tryckfrihetsförordningen avser att skydda.

Vad härefter angår frågan om den närmare omfattning i vilken ett dylikt skydd bör genomföras, innebär kommitténs förslag att det undantag från upphovsrätt, som bör gälla beträffande allmänna handlingar, begränsas till vad som här förut kallats allmänna handlingar i egentlig mening, nämligen författningar samt beslut och yttranden av myndighet eller annat offentligt organ. Härav följer då, att övriga hos myndighet upprättade handlingar, i huvudsak sådana handböcker, kartor m. m. som förut nämnts, blir föremål för skydd. Även tal och anföranden som inflyter i offentliga protokoll och akter samt till myndighet ingivna handlingar blir principiellt föremål för skydd; i denna del föreslås emellertid särskilda undantagsbestämmelser i 24 §. Vad kommittén sålunda föreslagit har godtagits av det övervägande antalet remissinstanser, men avvikande meningar har också kommit till synes. På några håll har man sålunda ansett att frågan bör lösas så, att man behåller ett i princip generellt undantag och låter skyddet för olika grupper allmänna handlingar vara beroende av särskilt stadgande. I samband härmed har man gjort gällande att det upphovsrättsliga skyddet med kommitténs förslag skulle bli alltför vidsträckt. Enligt min mening är kommitténs metod emellertid mera följdriktig och samtidigt enklare och jag finner den förtjäna företräde. När det gäller avgränsningen av den grupp handlingar som bör undantagas från upphovsrätt, kan självfallet olika alternativ komma i fråga. Det av kommittén valda innefattar dock enligt min mening en lämplig gränsdragning, som måste anses i tillräcklig grad beakta tryckfrihetsförordningens publicitetsintresse. De farhågor som anförts att allmänna handlingar härigenom skulle bli föremål för upphovsrätt i alltför stor utsträckning anser jag sålunda icke befogade.

Såsom förut berörts innebär förslaget, att skrifter som upprättats av enskilda i princip kan vara föremål för upphovsrätt även om de inflyter i officiella akter eller inges till myndighet och sålunda blir att anse som allmänna handlingar. Till frågan i vilken utsträckning man bör genomföra undantagsbestämmelser, som tillåter att dylika handlingar kan återges utan upphovsmans samtycke, återkommer jag vid 24 §.

Den i propositionen företagna jämkningen, att stadgandet gjorts tillämpligt på myndighet som avses i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, tillkom på hemställan av *lagrådet*.

Motioner. I de likalydande motionerna I: 507 och II: 626 yrkas, att paragrafen ändras så, att den kommer att omfatta alla allmänna handlingar, som upprättats hos myndighet som avses i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen.

Till stöd för detta yrkande anföres:

Enligt vår mening är det av omistligt värde, att rätten att fritt återge offentliga handlingar icke inskränkes i vidare mån än som kan anses oundgängligen erforderligt. Vad av kommittén och departementschefen anförs till stöd för den föreslagna ändringen kan enligt vår mening icke anses utgöra vägande skäl för att inskränka rätten att återge offentliga handlingar till att avse endast sådana handlingar som angivits i 9 §. Vi anser i stället att — i överensstämmelse med vad i remissyttrande över förslaget anförts av styrelsen för Sveriges advokatsamfund (s. 91 f. i propositionen) — sådana allmänna handlingar, som *upprättats* hos myndighet, i princip bör vara undantagna från skydd. En sådan ordning skulle enligt vår mening stå i bättre överensstämmelse med de principer på vilka tryckfrihetsförordningen vilar. I den mån ett berättigat krav på upphovsrätt kan finnas föreligga i fråga om vissa typer av dylika allmänna handlingar, bör sådant skydd införas i lagen först efter särskild utredning.

I motion I: 694 yrkas, »att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 17 måtte göra § 9 till föremål för sådana ändringar att ett stadgande fastslår att allmänna handlingar i tryckfrihetsförordningens mening icke skall vara föremål för upphovsrätt annat än i vissa, i lagtexten särskilt angivna undantagsfall, samt besluta att en utredning tillsättes för en fullständig utredning av begreppet allmänna handlingar ur uphovsrättslig synpunkt, en förutsättning för att de i lagtexten angivna undantagsfallen skall kunna anges».

Utskottet. Med allmänna handlingar förstås enligt tryckfrihetsförordningen alla hos stats- eller kommunalmyndighet förvarade handlingar, vare sig de till myndigheten inkommit eller blivit där upprättade. Enligt tryckfrihetsförordningen skall det stå varje svensk medborgare fritt att i tryckt skrift offentliggöra dylika handlingar.

I viss utsträckning är allmänna handlingar resultat av sådan författande verksamhet som grundlägger upphovsrätt. Handlingen får då principiellt icke utges i tryck utan tillstånd av vederbörande rättsinnehavare. Rätten kan härvid tillkomma enskild eller, på grund av avtal eller anställningsförhållande, hans arbetsgivare, som i hithörande fall ofta är staten. Det publi-

citetsintresse, som ligger till grund för tryckfrihetsförordningens bestämmelser om rätt att offentliggöra allmänna handlingar, måste i dylika fall tillgodoses även genom särskilda regler i den upphovsrättsliga lagstiftningen.

I gällande författarlag har detta skett genom en generell bestämmelse om att allmänna handlingar är uteslutna från skydd enligt lagen. Kommittén och departementschefen har emellertid ansett att ett dylikt generellt undantag går för långt. Framför allt har man pekat på att olika tryckalster, som publiceras i statens affärsmässiga eller kulturella verksamhet och som ofta är av alldeles samma slag som av enskilda företag utgivna arbetsprodukter, bör åtnjuta skydd; hit hör av staten utgivna handböcker, kartor, kataloger, författningskommentarer o. d. Vidare har framhållits att även hos myndighet förvarade, men av enskilda upprättade handlingar i viss utsträckning är i behov av skydd.

Lagtekniskt har skyddsbehovet för här avsedda kategorier tillgodosetts genom bestämmelser dels i förevarande paragraf och dels i 24 §. I förevarande paragraf begränsas det för närvarande gällande generella undantaget i skyddet för allmänna handlingar till den huvudgrupp som utgöres av »författningar samt beslut och yttranden av myndighet». Kvarstående grupper skall alltså principiellt vara föremål för upphovsrätt. Dessa utgöres dels av vissa hos myndighet upprättade handlingar, nämligen sådana som icke utgör författningar, beslut eller yttranden — detta innebär att publikationer som utges i statens affärsmässiga och kulturella verksamhet i regel blir föremål för skydd — och dels av alla av enskilda upprättade handlingar. I fråga om återgivning av handlingar av sistnämnda slag ges vissa regler i 24 §.

I de förut nämnda motionerna yrkas nu, att undantaget i förevarande paragraf måtte utvidgas till samtliga hos myndighet upprättade handlingar. Enligt motionärernas mening skulle en sådan ordning stå i bättre överensstämmelse med tryckfrihetsordningens principer; i den mån ett berättigat krav på upphovsrätt kunde finnas föreligga i fråga om vissa typer av dylika allmänna handlingar, bör sådant skydd införas i lagen först efter särskild utredning. I motionen I: 694 hemställs om sådan utredning. Framhållas må, att motionärerna icke framställt erinringar mot den i 24 § föreslagna regleringen beträffande allmänna handlingar, som upprättats av enskilda.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att det är av omistligt värde att rätten att fritt återge offentliga handlingar icke inskränkes i vidare mån än som kan anses oundgängligen erforderligt. Kommittén och departementschefen har ansett att det föreligger behov av att införa upphovsrättsligt skydd för vissa grupper av sådana handlingar, t. ex. av staten utgivna museikataloger och författningskommentarer. Den metod, som i propositionen föreslagits för att nå detta syfte, synes emellertid innebära risk för att skydd kommer att gälla även beträffande handlingar, i fråga om vilka ett dylikt behov icke föreligger. Det måste inge allvarliga betänkligheter, att det sålunda utan tvingande skäl kan komma att införas en till sin omfattning icke närmare klarlagd begränsning i den grundlagsfästa rätten för medborgarna att av trycket fritt utge allmänna handlingar. I stället bör, såsom motionärerna

yrkat, som huvudregel uppställas, att hos myndighet upprättade handlingar ej är föremål för upphovsrätt, varefter genom särskilda bestämmelser bör stadgas skydd för de grupper av handlingar som anses i behov därav. Vilka kategorier som härvid bör anges kan emellertid ej fastställas förrän efter ytterligare utredning. Såsom anförts i motionen I: 694 bör en dylik utredning komma till stånd. Redan nu bör emellertid i lagen upptagas bestämmelse om att sådana officiella kartor som avses i 1956 års lag skall vara föremål för upphovsrätt.

Under återopande av det anförda får utskottet, i anledning av motionerna, föreslå att i förevarande paragraf såsom första stycke upptages stadgande, att handlingar, upprättade hos myndighet, som avses i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, icke skall vara föremål för upphovsrätt. I andra stycket bör upptagas föreskrift, att utan hinder härav upphovsrätt må göras gällande till officiell karta, upprättad inom rikets allmänna kartverk, sjökarteverket eller sjöfartsstyrelsen.

Utskottet får vidare föreslå att riksdagen, med bifall till det härom i motionen I: 694 framställda yrkandet, hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning rörande frågan huruvida allmänna handlingar bör beredas upphovsrättsligt skydd i andra fall än som följer av utskottets förslag till avfattning av paragrafen.

10 §.

Första stycket

Propositionen. I första stycket har upptagits bestämmelse, att fotografisk bild icke är föremål för upphovsrätt enligt förevarande lag; om rätt till sådan bild skall gälla vad särskilt är stadgat.

Departementschefen har beträffande denna bestämmelse anfört:

Vid tillkomsten av den gällande upphovsrättsliga lagstiftningen ansågs fotografier generellt falla utanför det författar- och konstnärsrättsliga skyddet. I enlighet härmed ansågs skyddet för fotografier böra regleras i en särskild författning, lagen om rätt till fotografiska bilder. Denna lag ger ett skydd av samma natur som det upphovsrättsliga, men skyddet är i olika avseenden mindre omfattande; bl. a. är skyddstiden kortare.

Under de årtionden som därefter förflutit har en betydande utveckling ägt rum inom fotografien i skilda avseenden. Numera torde det, såsom kommittén uttalat och remissyttrandena bestyrkt, vara en övervägande uppfattning att fotografien kan utgöra ett medel för konstnärligt skapande. Man har också att taga hänsyn till att fotografier av teknisk och vetenskaplig art i vissa fall principiellt är att jämföras med sådana teckningar och avbildningar som åtnjuter upphovsrättsligt skydd. Nu nämnda förhållanden aktualiserar frågan, huruvida skyddet för fotografier alltjämt bör regleras genom särskilda lagbestämmelser eller om en annan ordning bör införas.

Vid frågans behandling inom kommittén har framträtt skilda meningar. Kommitténs majoritet anser, att det i det förändrade läget teoretiskt vore riktigast att dela upp fotografiskyddet, så att kvalificerade fotografier skyddas inom upphovsrätten och de övriga genom särskild lagstiftning. Starka praktiska skäl anses emellertid påkalla, att skyddet för alla slag av fotografier regleras genom enhetliga bestämmelser. Enligt majoritetens mening

bör fotografier därför undantagas från upphovsrätt och i stället bör den fotografirättsliga lagstiftningen utformas så, att den täcker skyddsbehovet även för de kvalificerade fotografierna. En ledamot är av skiljaktig mening och anser att de kvalificerade fotografierna bör skyddas inom upphovsrätten.

Då det gäller att taga ställning till föreliggande spørsmål, må till en början uppmärksammas, att enligt reservantens mening konstnärliga fotografier redan i nuvarande lagstiftning skulle åtnjuta skydd såsom konstverk och att majoritetens förslag därför skulle medföra en försämring av rättsskyddet för dessa alster. Huruvida gällande rätt är av denna innebörd torde dock få anses vara i hög grad tveksamt. I varje fall torde man i det praktiska rättslivet hittills vanligtvis ha utgått från att fotografier är skyddade endast genom den särskilda lagen därom. Jag anser därför att man ur förevarande synpunkt har fria händer vid utformandet av den nya lagstiftningen.

Vad härefter angår själva sakfrågan är det tydligt att principiella synpunkter talar till förmån för reservantens mening att kvalificerade fotografier skyddas inom upphovsrätten; detta har även framhävts i kommittémajoritetens motivering och i åtskilliga remissyttranden. Å andra sidan kan, på sätt kommittémajoriteten utvecklat, praktiska skäl åberopas för lösningen att man låter den fotografirättsliga lagstiftningen uttömmande reglera skyddet för alla slags fotografier och sålunda generellt undantager fotografier från upphovsrätt. Huruvida dessa praktiska synpunkter är av den styrka, att de motiverar att man frångår den principiella ståndpunkten, är dock tveksamt, och för egen del är jag knappast beredd att enbart under hänvisning till denna argumentering förorda kommittémajoritetens linje. Vid frågans bedömande bör emellertid hänsyn även tagas till förhållandena i grannländerna. Under de nordiska överläggningarna — senast vid det nordiska upphovsrättsmötet 1957 — har man enat sig om den lösning som kommittémajoriteten förordat. Med hänsyn till det betydelsefulla intresset att nordisk rättslikhet uppnås inom detta praktiskt viktiga område vill jag därför för min del tillstyrka kommittémajoritetens förslag.

Det må tilläggas, att spørsmålet för de närmast intresserade, nämligen fotografierna själva, icke torde ha så stor saklig betydelse som man måhända föreställer sig. Den för dessa praktiskt viktigaste frågan är hur skyddstiden för fotografier skall bestämmas, men detta är ett spørsmål som bör avgöras oberoende av vilken form för skyddet man väljer. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Bernkonventionen uttryckligen tillåter att skyddstiden för fotografier sättes kortare än för andra alster.

Av nu angivna skäl vill jag liksom kommitténs majoritet förorda, att skyddet för fotografier ordnas genom en för alla slags hithörande alster enhetlig lagstiftning, som utformas främst med tanke på de kvalificerade fotografierna, samt att i enlighet härmed fotografi förklaras icke utgöra föremål för upphovsrätt.

De särskilda bestämmelserna om skydd för fotografi bör, såsom kommittén föreslagit och remissinstanserna i allmänhet lämnat utan erinran, ges i en särskild lag.

Motioner. I de likalydande motionerna I: 695 och II: 855 framföres uppfattningen, att konstnärliga och eljest kvalificerade fotografier bör skyddas på samma sätt som andra auktorverk. Motionärerna hemställer, att paragrafen — vilken, såsom i det följande beröres, i ett andra stycke upptager stadgande, att om ett verk registrerats såsom mönster eller modell enligt vad därom är stadgat, upphovsrätt till verket utan hinder därav må göras gällan-

de — erhåller sådan avfattning, att om ett verk registrerats som mönster eller modell eller ånjuter skydd som fotografisk bild, upphovsrätt till verket utan hinder därav må göras gällande.

Angående de skäl som anförts till stöd för motionerna hänvisas till dessa.

Utskottet. Frågan huruvida fotografier som äger konstnärligt eller vetenskapligt värde bör skyddas i upphovsrätten eller i den särskilda lagstiftningen om rätt till fotografisk bild har länge varit omstridd och har ingående diskuterats i förarbetena till förevarande lagstiftning. I propositionen har, i anslutning till vad kommitténs majoritet förordat, valts den senare lösningen; i förevarande stadgande har fotografisk bild undantagits från upphovsrätt. För denna ståndpunkt har främst åberopats praktiska skäl samt hänsyn till att samma ståndpunkt intagits även i de övriga nordiska förslagen.

I förut nämnda motioner yrkas, att i stället den alternativa lösningen väljes och att i förevarande paragraf uttryckligen förklaras att fotografisk bild kan vara föremål för upphovsrätt.

Enligt utskottets mening kan åtskilliga skäl anföras till förmån för den av motionärerna biträdda uppfattningen att kvalificerade fotografier bör skyddas i upphovsrätten. För denna talar i första rummet principiella överväganden. Det är en riktpunkt för den nya lagstiftningen, att den skall omfatta alla former av litterärt eller konstnärligt skapande, och det är föga tilltalande att göra avsteg från denna princip. Även sakliga skäl kan anföras. Främst märkes att upphovsmän till kvalificerade fotografier har ett berättigat anspråk på att komma i åtnjutande av den längre skyddstid som gäller i upphovsrätten. I förslaget till fotografilag är skyddstiden satt till endast 25 år från framställningsåret och kommer alltså i många fall icke ens att vara under upphovsmannens hela livstid. Mot upphovsrätt för kvalificerade fotografier talar å andra sidan starka praktiska skäl. Denna lösning skulle medföra att skyddet för fotografier komme att behandlas i två lagar, vilka i flera fall reglerar samma frågor på olika sätt; detta gäller t. ex., utom om skyddstiden, om möjligheterna att begagna verk och fotografier som illustrationer i skilda sammanhang och om rättsläget vid beställning. I varje fall då en sådan fråga bleve aktuell skulle man alltså, för att få visshet om vilka regler som gäller, bli nödsakad att söka fastställa om fotografiet vore att anse som kvalificerat eller ej. Med hänsyn till den stora omfattning i vilken fotografier av alla slag i våra dagar användes i en rad verksamhetsgrenar — t. ex. pressen, bokutgivning, television — skulle frekvensen svårbedömda gränsfall troligen bli mycket hög, och förhållandena måste ge anledning till betydande rättsosäkerhet på området. Ur praktisk synpunkt är det därför enligt utskottets mening nödvändigt att behålla en såvitt möjligt enhetlig reglering för alla slags fotografier.

För denna lösning talar vidare att den biträfts i övriga nordiska länder. Senast vid de nordiska interparlamentariska överläggningarna framkom att man i dessa länder icke har för avsikt att lämna detta system.

I ett viktigt hänseende synes det emellertid utskottet möjligt att — inom ramen för den fotografirättsliga lagstiftningen — tillgodose uppfattningen att skapare av konstnärliga och vetenskapliga fotografier bör erhålla ett förstärkt skydd, nämligen i fråga om skyddstiden. Att för kvalificerade fotografier införa längre skyddstid än för fotografier i allmänhet synes icke kunna medföra allvarligare svårigheter i tillämpningen. Den berörda frågan om gränsdragning mellan de båda grupperna av fotografier blir nämligen ur förevarande synpunkt av betydelse först då skyddstiden för de vanliga fotografierna utlöpt, alltså efter 25 år. Efter så lång tid torde endast ett begränsat antal fotografier ännu ha intresse och vidare torde ha skett en naturlig sällning, så att gränsdragningen mellan de båda grupperna blivit lättare.

Förslag om en sådan differentiering av skyddstiden framfördes från svensk sida vid de nordiska interparlamentariska överläggningarna och väckte betydande intresse hos övriga delegationer.

Enligt utskottets mening bör enligt det anförda föreliggande fråga lösas så, att man bibehåller bestämmelsen i denna paragraf att fotografi icke är föremål för upphovsrätt men i fotografilagen inför bestämmelse om längre skyddstid för kvalificerade fotografier.

Utskottet får alltså, med avstyrkande av motionerna, tillstyrka propositionens avfattning av förevarande stadgande. Till frågan om särskild skyddstid för kvalificerade fotografier återkommer utskottet vid 15 § i förslaget till fotografilag.

Andra stycket

Propositionen. I andra stycket av paragrafen har upptagits stadgande, att om ett verk registrerats såsom mönster eller modell enligt vad därom är stadgat, upphovsrätt till verket utan hinder därav må göras gällande.

Departementschefen har rörande bestämmelsen anført, att den vid remissbehandlingen från ett par håll ansetts överflödigt, då vad därigenom utsåges torde gälla utan stadgande. Särskilt med hänsyn till att enligt förslaget annan reglering skall tillämpas beträffande fotografisk bild, har emellertid uttrycklig föreskrift i ämnet ansetts böra upptagas.

Motioner. I de likalydande motionerna I: 507 och II: 626 har hemställts, att berörda stadgande måtte utgå samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att mönsterskyddsutredningen får i uppdrag att utreda frågan om det s. k. dubbla skyddet.

Till stöd härför har motionärerna, efter referat av stadgandet, anført:

Eftersom det sagda torde gälla även utan uttrycklig föreskrift är det onödigt att belasta lagtexten med denna regel. Härtill kommer att ett upptagande av bestämmelsen i lagen skulle kunna uppfattas som ett principiellt accepterande av förevarande »dubbla» rättsskydd. Det är emellertid ingalunda säkert att, om ett förbättrat mönsterskydd så småningom införes, det »dubbla» skyddet bör bibehållas. Det är nämligen möjligt, att skyddsbehovet

för alster av konstindustri och konsthantverk i ett sådant läge skulle tillgodoses på ett bättre sätt inom ramen för en ny mönsterskyddslag. Vi hemställer därför, att förevarande regel utgår och att riksdagen måtte uttala, att jämväl frågan om det »dubbla» skyddet bör upptagas till prövning i samband med mönsterskyddsrevisionen.

Utskottet. Det är avsett att upphovsrättsligt skydd för alster av konsthantverk och konstindustri eller för andra verk icke skall uteslutas om produkten åtnjuter skydd såsom mönster eller modell enligt den särskilda lagstiftningen i detta ämne. En uttrycklig bestämmelse härom synes, såsom departementschefen anfört, vara av värde, särskilt med hänsyn till att annan ordning skall gälla i fråga om fotografier. Utskottet kan därför ej dela motionärernas uppfattning att bestämmelsen skulle vara överflödig.

Med anledning av vad som i övrigt anförts av motionärerna må framhållas, att bestämmelsen självfallet icke utgör hinder för lagstiftaren att i framtiden, därest så skulle befinnas lämpligt, införa ändrade regler om skydd för här avsedda produkter. Mönsterskyddsutredningens direktiv innehåller bl. a., att utredningen bör uppmärksamma de skäl, som kan tala för att bibehålla det inom vår nuvarande rätt tillämpade s. k. dubbla skyddet. Något uttalande från riksdagens sida, att spörsmålet bör upptagas av utredningen, synes därför icke behöva göras.

Utskottet föreslår att de båda styckena i paragrafen byter plats.

11 §.

Propositionen. Enligt paragrafen må av offentliggjort verk enstaka exemplar framställas för enskilt bruk.

Beträffande innebörden av begreppet »enskilt bruk» anförde *kommittén* bl. a., att under enskilt bruk ej kan föras fall då förvärvssyfte föreligger. Att helt generellt säga, att enskilt bruk ej kan förekomma inom förvärvslivet, är emellertid enligt *kommitténs* mening att gå för långt. Det måste sålunda anses tillåtet för en yrkesmusiker att skriva av ett nothäfte för att använda avskriften för övning. Likaså har en läkare eller en advokat rätt att i yrkesintresse göra excerpter ur facklitteraturen. Sådan rätt bör också tillerkännas t. ex. en föreståndare för ett kemiskt företags laboratorium, även om hans studier kan anses komma jämväl företaget till godo. Om däremot i sistnämnda fall avskrifter distribueras till de på laboratoriet anställda eller hålles tillgängliga för dem i företagets bibliotek, kan enskilt bruk icke längre anses föreligga.

Departementschefen har bl. a. tillagt, att i fråga om förhållandena inom olika slags företag enligt hans mening som huvudregel bör kunna gälla, att enskilda tjänstemän är berättigade att för sitt personliga bruk, även i tjänsten, göra sådana excerpter ur facklitteraturen av vilka de anser sig ha behov.

Kommittén framhöll vidare, att förevarande stadgande bl. a. är av betydelse med hänsyn till den fotokopiering av tidskriftsuppsatser och annat tryckt material som i stor omfattning äger rum inom forskning och närings-

liv. I den mån denna sker för enskilt bruk är den tillåten enligt stadgandet. I anslutning härtill anförde kommittén, att önskemål framkommit om en vidare gående regel som tilläte fotokopiering inom institutioner och företag även i fall då enskilt bruk ej kunde åberopas. Som skäl hade anförts, att fotokopiering i dessa fall redan i stor omfattning bedrevs och att den utgjorde ett oundgängligt hjälpmedel för teknik och forskning. Såvitt angår arkiv och bibliotek har särskilda regler i ämnet föreslagits i 12 §. I övrigt borde enligt kommitténs mening den internationella utvecklingen avvaktas innan man toge ståndpunkt i frågan.

Vid *remissbehandlingen* framfördes ånyo önskemål om en utsträckt fotokopieringsrätt från representanter för forskning och näringsliv. *Departementschefen* har emellertid ansett att specialbestämmelser utöver dem som upptagits i 12 § ej bör stadgas.

Motioner. I de likalydande motionerna I: 507 och II: 626 har yrkats, att förevarande paragraf ändras så, att fotokopiering för internt bruk av offentliggjort verk medges, även om kopieringen sker i förvärvsverksamhet.

Till stöd för yrkandet åberopas bl. a. följande uttalande av Sveriges industriförbund i yttrande över kommitténs betänkande:

Det torde knappast behöva framhållas, att fotokopieringen inom industrien och näringslivet över huvud utgör ett hjälpmedel av stor betydelse för den tekniska och därmed även den ekonomiska utvecklingen. Rigorösa föreskrifter på detta område kunna avsevärt försvåra forskning och annat tekniskt utvecklingsarbete. Det är alltså ytterst angeläget, att den rättsliga regleringen av fotokopieringen sker på ett sådant sätt att utvecklingen icke hämmas.

Vad först angår det redan nu gällande men icke upprätthållna förbudet mot fotokopiering i andra fall än då »enskilt bruk» föreligger må framhållas, att det i praktiken knappast torde låta sig göra att i varje särskilt fall inhämta vederbörande tidskriftsutgivares eller annan rättsinnehavares tillstånd till kopieringen; där ett sådant arrangemang över huvud skulle vara möjligt, skulle det i vart fall leda till avsevärt besvär och tidsutdräkt. Att i stället för att fotokopiera en artikel anskaffa erforderligt antal lösnummer av tidskriften i fråga är ofta icke heller möjligt, eftersom förlagen — särskilt när det gäller facktidskrifter — många gånger trycka en mycket ringa upplaga utöver den som erfordras för prenumeranterna. En påtaglig olägenhet med den nu gällande förbudsregeln är vidare, att det ofta ställer sig utomordentligt svårt för att inte säga omöjligt att kontrollera efterlevnaden av densamma. Rent principiellt hyser Förbundet den meningen, att legala inskränkningar över huvud icke böra förekomma, om tillfredsställande kontrollmöjligheter saknas.

Motionärerna har härtill anført:

Vi ansluter oss helt till de nyss refererade synpunkterna. Ett förbud av detta slag skulle dels försvåra arbetet inom näringslivet, inte minst när det gäller forskning och tekniskt utredningsarbete, dels föranleda nära nog oöverstigeliga administrativa svårigheter. Det må för övrigt nämnas, att även Kungl. Maj:t uppenbarligen tillmäter fotokopieringen stor betydelse i motsvarande situationer, eftersom Kungl. Maj:t utan synbarliga betänkligheter

förordat, att vissa arkiv, bibliotek och forskningsinstitutioner skulle erhålla rätt att fritt fotokopiera skyddade verk. Med hänsyn härtill och då några verkliga olägenheter av hittillsvarande praxis inom forskning och näringsliv icke visats föreligga, vill vi hemställa, att denna praxis lagfästes och att fotokopiering i här avsedda fall alltså göres fri. Detta kan ske genom en regel, enligt vilken fotokopiering i förvärvsverksamhet tillåtes under förutsättning att fråga är om ett begränsat antal exemplar, avsedda för internt bruk.

Utskottet. Upphovsmannens ensamrätt att framställa exemplar av verket omfattar i princip varje slags mångfaldigande, oavsett vilka metoder som användes och oavsett för vilket syfte framställningen äger rum. Sedan gammalt har emellertid gällt det undantaget att framställning är tillåten om den sker för enskilt bruk. En regel av detta innehåll finns i gällande rätt och har — med vissa begränsningar — överförts till förslaget.

Förevarande undantag i upphovsrätten har betydelse bl. a. för den fotokopiering av vetenskapliga och tekniska tidskriftsartiklar och annat dylikt material som äger rum inom vetenskapliga och tekniska forskningsinstitutioner och inom företag av olika slag. Undantaget innebär att dylik fotokopiering, i den mån den kan anses ske för enskilt bruk, får utföras utan att samtycke inhämtas från rättsinnehavarna.

I förarbetena framhålls, att i praktiken fotokopiering i en del fall sker under sådana omständigheter att det icke kan göras gällande att enskilt bruk föreligger. I dylika fall är framställningen, anföres det, principiellt beroende av tillstånd från rättsinnehavarna. Det har övervägts om icke även hithörande fall genom särskilt undantagsstadgande borde friges, men såväl kommittén som departementschefen har ansett att så icke bör ske.

I de förut berörda motionerna har detta spörsmål åter tagits upp. Motionärerna anför bl. a., att propositionens ståndpunkt visserligen stämmer med gällande rätt men vid remissbehandlingen fått stark kritik från åtskilliga företrädare för vetenskap och näringsliv. Motionärerna hemställer, att hittillsvarande praxis, som enligt deras mening icke föranlett några verkliga olägenheter, lagfästes genom en regel om att fotokopiering av offentliggjort verk medges för internt bruk, även om kopieringen sker i förvärvsverksamhet.

Beträffande detta spörsmål må framhållas, att det självfallet för forskningsinstitutionerna och företagen är av stor betydelse, att fotokopieringen av vetenskapliga och tekniska tidskriftsartiklar o. d. kan få bedrivas så fritt som möjligt; metoden har blivit ett hjälpmedel av största värde för den interna biblioteks- och informationstjänsten. Å andra sidan kan man icke bortse från att ett alltför omfattande bruk av fotokopieringen i vissa fall kan gå ut över tidskrifternas ekonomi genom att den minskar avsättningen av de tryckta exemplaren. En dylik utveckling kunde också leda till skada för de författare som har dessa tidskrifter till forum. Det ligger därför i sakens natur att vissa gränser måste ställas för den fotokopiering som äger rum utan att förlagen och författarna erhåller någon ersättning.

Enligt utskottets mening innebär propositionens uttalanden om innebörden av begreppet »enskit bruk» att väl snäva gränser ställes för fotokopieringen inom forskningsinstitutioner och företag. Att såsom motionärerna yrkat genom en särskild bestämmelse medge att fotokopiering i hithörande fall får bedrivas för varje slags »internt» bruk inom företag synes å andra sidan av förut nämnda skäl ej heller vara att förorda. Utskottet anser emellertid den snäva innebörd departementschefen givit åt uttrycket »enskit bruk» icke nödvändigt ligga i detta begrepp. Det synes därför möjligt att nå en tillfredsställande gränsdragning på området genom att här acceptera en mera liberal tolkning. Av vad departementschefen anfört framgår, att tjänstemän inom företag är berättigade att anskaffa fotokopior för sitt personliga bruk. Om flera tjänstemän har behov av kopior av samma original, bör de enligt utskottets mening vara berättigade att skaffa var sitt exemplar; och enligt utskottets mening bör ej föreligga hinder att framställningen sker i ett sammanhang inom företaget. Med tillämpning av samma princip bör det t. ex. vara tillåtet att inom en forskningsinstitution framställas fotokopior för varje medlem av ett där arbetande forskarlag. Utskottet vill emellertid understryka att endast ett begränsat antal kopior får framställas i denna ordning.

Med stöd av det anförda får utskottet, med avstyrkande av motionerna, tillstyrka propositionens förslag till avfattning av förevarande paragraf.

12 §.

Utskottet. Enligt paragrafen skall, med Kungl. Maj:ts tillstånd och på de villkor som däri anges, arkiv och bibliotek äga rätt att för sin verksamhet framställa exemplar av verk genom fotografi. I förarbetena framhålles, att dylika institutioner redan nu använder fotografiska metoder för mångfaldigande — fotokopiering — för olika ändamål, nämligen dels för att skydda ömtåligt och dyrbart material mot förslitning, dels för framställning av exemplar av verk som ej kan förvärfvas i original och dels för framställning av fotokopior av tidskriftsuppsatser för utlåningsändamål. Avsikten är att legalisera denna praxis men att å andra sidan sätta vissa gränser för denna. Tillstånd enligt paragrafen skall sålunda förenas med villkor att fotokopiering som regel endast får ske för nu angivna ändamål. För speciella fall skall dock även andra behov kunna tillgodoses; sålunda, anföres det, bör böcker få filmas på band, avsedda att utlånas till polioskadade och andra handikappade för användning i läsapparater.

Utskottet biträder uppfattningen att frågan bör lösas genom att fotokopiering i hithörande fall göres beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd. Vad angår de ändamål som bör omfattas av dylikt tillstånd har utskottet intet att erinra mot att man tillåter fotokopiering för skydds- och utlåningsändamål i enlighet med vad nyss anförts. Då det gäller framställning för kompletteringsändamål finner utskottet frågan mera tveksam. Fotokopiering av hela böcker bör som regel icke tillåtas. För kopieringen erhåller upphovsman-

nen ej någon ersättning. Om verket är utgånget finns också risk att kopieringen försvårar nyutgivning. Undantagsvis torde dock fotokopiering kunna medges, t. ex. om det gäller att ersätta ett förlorat band i en tidskriftsserie. Enligt vad utskottet inhämtat iakttages en dylik begränsning redan i nuvarande praxis. Utskottet anser i enlighet med det anförda att fotokopiering för kompletteringsändamål endast bör få äga rum om synnerliga skäl föreligger. Utskottet förutsätter att denna begränsning kommer till uttryck i de tillstånd som meddelas enligt paragrafen.

Vad slutligen angår förslaget att böcker skall få filmas på band för utlåning åt polioskadade och andra handikappade har utskottet intet att erinra däremot.

13 §.

Utskottet. I förevarande paragraf stadgas, att byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov, såvitt det kräves av tekniska skäl eller för ändamålsenlig användning. Stadgandet utgör en komplettering av förbudet i 3 § andra stycket mot att ändra verk på ett sätt som är kränkande för upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart. Detta är tillämpligt även på — skyddade — byggnader och bruksföremål. Förevarande paragraf gör beträffande dylika objekt den inskränkningen i förbudet, att ändringar får göras i den mån de är påkallade av tekniska skäl eller för ändamålsenlig användning.

Enligt utskottets mening är det i hög grad tveksamt om man verkligen bör låta upphovsmannens ideella rätt i förevarande avseende gälla även sådana objekt med praktisk användning som byggnader och bruksföremål. Från ägarens synpunkt innebär den föreslagna regleringen, vilken utgör en nyhet för svensk rätts del, en begränsning i hans handlingsfrihet som kan vålla allvarliga olägenheter utan att upphovsmannens skydd i realiteten mera avsevärt förbättras. Självfallet är det högst ovanligt att ändringar i sådan egendom som här åsyftas över huvud taget i objektiv mening är kränkande för upphovsmannen. Beträffande byggnader må erinras om att redan det allmänna tillsyn över byggnadsverksamheten i regel lär förhindra ingrepp av denna art. I fråga om bruksföremål gäller att dessa oftast tillverkas i serier, och i sådant fall torde ändringar i särskilda exemplar sällan eller aldrig komma att beröra upphovsmannens ideella rätt. Behovet av skydd mot kränkande ändringar är alltså föga framträdande. Det kan emellertid befaras att upphovsmännen kommer att åberopa den föreslagna regleringen även beträffande ändringar av annan art. Ägare av här avsedda objekt kan alltså riskera, att upphovsmannen efter genomförda ändringar gör gällande att dessa kränker hans ideella rätt och att det föreligger åtalbart intrång, enär dessa icke kan motiveras på det sätt förevarande stadgande kräver. Redan risken för att komma i konflikt med upphovsmannen kan här i vissa fall verka som ett hinder för att företaga ändringar som objektivt är önskvärda. De olägenheter, som sålunda är förbundna med den föreslagna regleringen, är enligt utskottets mening av den styrka att den icke bör genomfö-

ras. Liksom för närvarande bör även i den nya lagen gälla att ägare av byggnader och bruksföremål är berättigade att ändra sin egendom utan hinder av upphovsrätt.

Utskottet får med stöd av det anförda föreslå, att stadgandet erhåller utformningen att byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov.

15 §.

Första stycket

Propositionen. I anslutning till en bestämmelse i Bernkonventionen och gällande rätt har här upptagits stadgande, att i tidning eller tidskrift må ur annan tidning eller tidskrift intagas artikel i religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga, såframt ej förbud mot eftertryck är utsatt.

Motioner. I de likalydande motionerna I: 510 och II: 629 yrkas, att lånerätten måtte utvidgas till att avse även artikel i tekniska, medicinska eller andra dagsfrågor, där en ständig opinionsbildning genom pressens försorg pågår.

Utskottet. Motionärens yrkande går ut på att pressens lånerätt, som för närvarande är begränsad till artiklar i religiösa, politiska och ekonomiska dagsfrågor, utsträcker till en del andra områden som i våra dagar fått lika stor betydelse i den aktuella debatten. Med hänsyn till att en dylik utvidgning skulle komma i strid med Bernkonventionens hithörande bestämmelser, bör den emellertid ej genomföras. Utskottet får därför avstyrka motionsyrkandet.

Andra stycket

Propositionen. I andra stycket föreslås en ny regel om rätt att i tidning eller tidskrift avbilda offentliggjort konstverk i samband med redogörelse för dagshändelse på konstens område.

Kommittén hade framhållit, att under uttrycket dagshändelse på konstens område borde föras icke blott händelser som rent kulturellt berörde konstlivet — såsom då en utställning öppnades, en staty avtäcktes eller en konstnär beviljade en intervju — utan även andra händelser som hade anknytning till särskilda konstverk eller konstnärspersonligheter. Såsom dagshändelse på konstens område borde sålunda anses, att en konstnär tilldelades en utmärkelse eller firade en högtidsdag eller att ett konstverk såldes. Även en sådan händelse, som att ett konstverk förfalskats, utsatts för åverkan eller stulits, borde kunna räknas som en dagshändelse på konstens område i den mening varom nu vore fråga.

I *det till lagrådet remitterade förslaget* hade emellertid orden »på konstens område» utgått, för att uppnå likhet med föreliggande förslag i de andra nordiska länderna.

Lagrådet hemställde att de citerade orden måtte medtagas och anförde härom, efter referat av kommitténs exemplifiering:

I remissyttrandena har kommitténs förslag i princip godtagits. Svenska tidningsutgivareföreningen har dock ifrågasatt, om rätten icke gjorts något för snäv. För att uppnå likhet med föreliggande förslag i de andra nordiska länderna ha i det remitterade förslaget orden »på konstens område» fått utgå. Om dessa ord borttagas, leder emellertid lagtexten närmast tanken på dagshändelser av helt annat slag. Bestämmelsen skulle kunna åberopas till stöd för fri användning av exempelvis teckningar, som i karikatyrens form eller på annat sätt åskådliggjort en politisk dagshändelse. Då pressen väsentligen sysslar med dagshändelser, skulle för övrigt en hänvisning till samband därmed knappast innefatta någon begränsning. Rätten att i tidning eller tidskrift avbilda offentliggjort konstverk skulle alltså bli praktiskt taget obegränsad. Då det här gäller en nyhet i svensk lagstiftning samt någon motsvarande inskränkning i upphovsrätten icke finnes vare sig i Bernkonventionen eller veterligen i lagstiftning utanför Norden, bör man emellertid enligt lagrådets mening framgå med försiktighet och icke utan grundligare förarbeten sträcka sig längre än kommittén föreslagit. Lagrådet hemställer därför, att orden »på konstens område» medtagas i lagtexten.

I *propositionen* har lagrådets hemställan iakttagits.

Utskottet. Utskottet ansluter sig till uppfattningen att förevarande rätt att i tidning eller tidskrift avbilda offentliggjort konstverk i samband med redogörelse för dagshändelse bör begränsas, så att exempelvis teckningar, som i karikatyrens form eller på annat sätt åskådliggör en politisk dagshändelse, icke omfattas. Genom att, såsom föreslagits i *propositionen*, låta rätten endast avse återgivande i samband med dagshändelse »på konstens område» synes begränsningen emellertid ha blivit alltför långtgående. Utskottet vill förorda att man, i anslutning till vad som föreslagits i den danska *propositionen*, genomför begränsningen så att rätten förklaras icke gälla verk, som tillkommit för att återges i tidning eller tidskrift.

16 §.

Propositionen. I förevarande paragraf har föreslagits att nu gällande lånerätt till förmån för samlingar till bruk vid gudstjänst eller undervisning, t. ex. läseböcker och sångböcker, i princip bibehålles. I motsats till gällande rätt föreslås att upphovsmännen till lånade verk skall äga rätt till ersättning.

I *kommitténs* betänkande hade såsom huvudsynpunkt för denna ordning anförts att det är ett samhällsintresse att samlingar av hithörande slag — skolböcker, koralböcker och liknande — utges och att utgivaren härvid kan åstadkomma det bästa möjliga i fråga om urval, samlingens disposition och uppläggning. Detta samhällsintresse är av den styrka, att utgivningen icke bör vara beroende av den omständigheten, huruvida tillstånd kan erhållas från upphovsmännen. Å andra sidan finns icke något giltigt skäl för att detta, såsom nu är fallet, skall kunna ske utan att dessa erhåller ersättning.

Departementschefen framhåller, att förslaget godtagits av det stora flertalet remissinstanser och enligt hans mening utgör en lämplig lösning av den föreliggande frågan.

Motion. I motion II: 628 har hemställts, att lagen »beträffande återgivandet av texter och melodier i sångsamlingar för unison sång i gudstjänster, undervisning samt kristen och ideell verksamhet bland barn och ungdom får en sådan utformning att detta slag av verksamhet icke onödigtvis försvåras».

I motiveringen framhålles, att förslaget om att ersättning skall utgå till upphovsmännen kommer att vålla svårigheter, när det gäller att genom sångsamlingar för skolbruk och gudstjänstbruk göra vår värdefullaste sångskatt tillgänglig för så stora kretsar som möjligt. Motionärerna ifrågasätter därför en viss begränsning i denna del. Priset på dylika samlingar kommer nämligen att öka avsevärt om förslaget genomföres. I anslutning härtill anföres vidare:

Skulle lagförslaget oförändrat gå igenom, torde följderna bli den, att man för sångsamlingar av angivet slag av kostnadsskäl i större utsträckning än nu skulle tvingas att utnyttja s. k. fria texter och melodier, med påföljd att nyskapade verk inte via gudstjänstlivet kunde bli folkets egendom förrän mer än femtio år efter upphovsmannens död. Om en kompositör publicerar en melodi, när han själv är tjugufem år gammal och han lever tills han blir sjuttiofem år, skulle detta betyda att melodien icke kommer till fri användning förrän hundra år efter den första publiceringen.

Ingen missunnar upphovsmannen att själv få den ersättning som med all rätt tillkommer honom. Mera tveksam är den bevakning av ett verks användning, som kan komma att utövas av vederbörande arvingar eller av påpassliga musikförlag, som kanske en gång för en ringa penning inköpt ensamrätten. En sångboksutgivare kan därigenom komma i den egendomliga situationen, att han för nya upplagor av en sångsamling för unison sång tvingas att av ett musikförlag köpa lånerätten till en sång eller en melodi, som han själv många år tidigare beställt, publicerat och gjort populär genom tidigare upplagor av sin sångbok.

Det synes oss angeläget att lagen om skydd för upphovsrätt så utformas, att den inte i första hand gynnar företagsamma förmedlare och mellanhänder, utan att den dels skyddar upphovsmannens självklara rätt till ersättning för sitt verk, dels möjliggör, efter en tid av fem år från verkets första offentliggörande, en så vidsträckt användning som möjligt av detta verk, vad avser den unisona sången i gudstjänster och undervisning samt i kristen och ideell verksamhet bland barn och ungdom.

Utskottet. Såsom departementschefen anført har flertalet remissinstanser godtagit kommitténs förslag att bibehålla den nuvarande lånerätten till förman för samlingar till bruk vid gudstjänst eller undervisning men förena denna med en rätt till ersättning för upphovsmännen till de verk som lånas. Även motionärerna synes i princip ha godtagit förslaget om ersättningsrätt, men de hemställer om en viss begränsning av denna. Av motiveringen framgår att man närmast eftersträvar en bestämmelse om att rätten till ersättning endast skulle tillkomma upphovsmannen personligen; framför allt vän-

der man sig mot att ersättning skulle utgå till musikförlag som vid något tillfälle skaffat sig ensamrätt till verket. Enligt utskottets mening bör emellertid i princip gälla att, i fall då utgivare av samlingsverk vill medtaga sånger som utkommit på andra förlag, frågan om vem ersättningen skall tillkomma löses med hänsyn till avtalen mellan dessa förlag och upphovsmännen. Enligt vad utskottet inhämtat är det vanligt att musikförlagens rätt är begränsad till av dem utgivna upplagor, och i dylikt fall har upphovsmannen alltså regelmässigt sin ersättningsrätt enligt förevarande paragraf i behåll. Även om ett musikförlag, såsom kan vara händelsen i fråga om beställda verk, förbehåller sig en längre gående ensamrätt, förenas denna i regel med bestämmelser om rätt för upphovsmannen att erhålla royalty på inkomsterna av verket. Bestämmelser av denna art bör anses bli tillämpliga även då verket utnyttjas med stöd av förevarande paragraf. Enligt utskottets mening bör alltså här berörda spörsmål avtalsvägen kunna erhålla en tillfredsställande lösning. Motionärerna har vidare befarat att hithörande ersättningsbelopp skulle komma att sättas till alltför höga belopp. Det ligger emellertid i sakens natur att ersättningen skall utgå efter skälighetsprövning, varvid samtliga föreliggande omständigheter skall beaktas. Bl. a. märkes att en samling av förevarande slag ej sällan går ut i stora — stundom synnerligen stora — upplagor och ersättningen per exemplar bör i dylika fall, i överensstämmelse med vanliga förlagsprinciper på området, självfallet bli lägre än vid smärre upplagor. Då ersättning enligt förslaget i händelse av tvist skall bestämmas av domstol, synes häri ligga en tillräcklig garanti för att vid avgörandet skälighetssynpunkter beaktas i erforderlig utsträckning, och utskottet finner ej anledning föreslå att särskilda föreskrifter härom upptages i lagtexten. Utskottet får hemställa, att motionen måtte anses besvarad genom vad utskottet sålunda anfört.

17 §.

Utskottet. Enligt förevarande paragraf må inom undervisningsverksamhet för tillfälligt bruk exemplar av offentliggjort verk framställas genom ljudupptagning; dock må grammofonskiva eller liknande anordning, som framställts i förvärvssyfte, ej direkt eftergöras. Exemplar som framställts med stöd av paragrafen må ej utnyttjas på annat sätt. Stadgandet avser att legalisera den verksamhet för bandinspelning av skyddade verk som förekommer inom skolväsendet och i annan undervisning.

Enligt utskottets mening bör lämnas största möjliga frihet åt undervisningsanstalterna att använda det värdefulla hjälpmedel som bandinspelningen utgör. Man kan därför ställa frågan om man bör begränsa förevarande rätt på det sätt som föreslagits. Av hänsyn till risken för att hithörande inspelningar kommer att konkurrera med kommersiella grammofonskivor och tonband kan dock en viss försiktighet vara påkallad. Enligt utskottets mening får därför begränsningarna anses motiverade. Stadgandet bör dock tolkas extensivt. Vad särskilt angår den inskränkning som ligger i uttrycket »tillfälligt bruk» har departementschefen anfört, att detta i prin-

cip innebär att inspelningen blott får användas vid något eller några tillfällen och att i uttrycket också ligger att detta icke får ske inom alltför lång tid från det inspelningen företogs. Enligt utskottets mening behöver i uttrycket icke inläggas mer än att inspelningen ej får ske för permanent bruk. Den bör därför få bevaras ganska lång tid, åtminstone något år, och någon egentlig begränsning i antalet användningar bör ej anses gälla.

I förarbetena beröres i huvudsak endast inspelning i skolorna. Utskottet erinrar om att det i lagtexten använda uttrycket »undervisningsverksamhet», såsom framgår av vad kommittén anfört vid 16 §, har en vidare innebörd och bl. a. omfattar studiecirkelverksamhet och liknande. Även inom sådan verksamhet är stadgandet alltså tillämpligt.

18 §.

Propositionen. Enligt det här upptagna stadgandet skall det vara tillåtet att framställa exemplar av utgivet litterärt eller musikaliskt verk i blindskrift.

I *kommitténs* förslag framhölls att stadgandet, som saknar motsvarighet i gällande rätt, uppbäres av humanitära grunder samt att lånerätten i praktiken torde komma att utnyttjas endast av organisationer, som bedriver verksamhet för de blindas väl.

Vad angår *remissyttrandena* över kommittéförslaget må anföras följande. De blindas förening hemställde att stadgandet måtte utvidgas till att omfatta all för blinda avsedd framställning av litterära och konstnärliga verk, oberoende av vilken teknik som använts. Föreningen konstaterade med tillfredsställelse, att kommittén tagit viss hänsyn till de blindas behov genom förslaget att från upphovsrätten skall undantagas framställning av exemplar i blindskrift. Blindskriftens användning begränsas emellertid starkt av det förhållandet, att personer som drabbats av blindhet vid vuxen ålder endast undantagsvis kan förvärva sådan färdighet vid läsning av denna skrift, att de med behållning kan tillgodogöra sig skönlitteratur. Flertalet av dessa blinda är därför utestängda från utnyttjandet av blindskriftsbiblioteken. För att tillgodose litteraturbehovet även för denna grupp tillämpas numera metoden med inläsning av böcker på tonband. Framställning av sådana s. k. talböcker påbörjades i vårt land under år 1955 och vann omedelbart stor uppskattning bland de blinda. Utlåningen av talböcker handhas av föreningens lånebibliotek och sker efter samma principer som utlåningen av böcker i blindskrift. Förevarande stadgande borde därför under alla förhållanden avse framställning även genom inläsning på tonband. Enligt föreningens mening vore det emellertid rimligt att antaga, att tekniken efter hand kommer att kunna erbjuda ytterligare former för framställning av böcker för blinda, varför hänsyn härtill borde tagas vid utformandet av lagstiftningen på området.

Sveriges allmänna biblioteks förening menade, att man borde tillgodose icke blott de blinda utan även poliopatienter och andra personer, som är

förhindrade att taga del av litterära eller musikaliska verk i konventionellt utförande. Stadgandet borde i följd härav utsträckas till att avse alla litterära och musikaliska verk, av vilka genom bandinspelning, grammofoninspelning eller på annat sätt kopior kan framställas till tjänst för sådana personer. Liknande synpunkter anlades av skolöverstyrelsen, som särskilt nämnde möjligheten att filma litterära verk för visning i läsapparater.

Departementschefen har anfört:

Den av kommittén föreslagna regeln om framställning av verk i blindskrift är förestavad av humanitära skäl, och jag vill även för egen del förorda att en bestämmelse i ämnet upptages i lagen.

Vid remissbehandlingen har representanter för de blindas uttalat önskemål om att även upptagning av litterära verk på tonband till bruk för blinda — s. k. talböcker — måtte förklaras fri. En generell regel i denna riktning synes dock kunna föra för långt; ljudupptagningar av litterära verk kan användas även av andra än blinda och man torde icke kunna bortse från möjligheten av att bestämmelser i ämnet skulle missbrukas. Däremot kunde det i och för sig övervägas att ge de blindas egna organisationer samt folkbiblioteken rätt att framställa ljudupptagningar av litterära verk, under villkor att dessa endast finge användas för utlåning åt blinda. Man torde dock kunna antaga att tillstånd till dylika upptagningar utan större svårigheter skall kunna erhållas från författarna. Skulle denna förmodan visa sig oriktig, synes det föreligga anledning att återkomma till frågan.

Den i ett par remissyttranden berörda frågan om filmning av böcker på band, avsedda att utlånas till poliopatienter och andra handikappade för användning i läsapparater, har behandlats vid 12 §.

Motioner. I motionerna I: 506 och II: 632 har hemställts om vissa regler enligt vilka s. k. talböcker för blinda skall kunna framställas utan upphovsmannens tillstånd.

Härom anföres:

Då år 1955 De blindas förening började framställa talböcker för blinda, torde inom alla kretsar den uppfattningen ha rätt, att den praxis om tyst medgivande, som sedan gammalt tillämpats i fråga om blindskrift, även skulle gälla denna nya form för förmedling av litteratur till de blinda. År 1958 bestred emellertid Fria litterära yrkesutövares centralorganisation (Flyco) tillämpningen av denna praxis i fråga om talböcker för blinda samt framställde å sina medlemmars vägnar betydande ersättningsanspråk.

För att skapa förutsättningar för förhandlingar med syfte att konstatera, huruvida departementschefens förmodan, att tillstånd till framställning av talböcker för blinda utan svårighet kunde erhållas, medgav De blindas förening i maj 1959, att tyst medgivande icke skulle anses föreligga i fråga om sådana böcker. Sedan dess har förhandlingar förts mellan De blindas förening och Flyco utan att uppgörelse har kunnat träffas.

I januari 1960 synes Flyco:s ståndpunkt vara, dels att skriftligt avtal i varje särskilt fall skall träffas mellan De blindas förening och den enskilde författaren, innan ett verk göres tillgängligt för de blinda i form av talbok, dels att i fråga om ersättning till författaren skall tillämpas principer, som i sin praktiska utformning innebär, att författaren för varje exemplar av en talbok avsedd för utlåning till blinda skall erhålla honorar motsvarande 9—10 gånger honoraret för motsvarande tryckta exemplar enligt bokförlagens normalkontrakt. För att söka förmå De blindas förening att

acceptera de framförda kraven har Flyco redan under förhandlingarnas gång uppmanat sina medlemmar att vägra att lämna tillstånd till utnyttjandet av deras verk som talböcker, därest ersättning icke lämnas i enlighet med de i Flyco:s förslag angivna villkoren. Som en följd av denna aktion har blindföreningen i några fall tvingats avbryta utlåningen av redan framställda talböcker, och i vissa fall har författare, som tidigare välvilligt lämnat erforderligt tillstånd, meddelat att de med hänsyn till solidaritetskrav från sin organisation tyvärr icke längre kan medge, att deras verk utnyttjas på andra villkor än de av Flyco föreslagna.

Av det anförda framgår, att den av departementschefen angivna förutsättningen för ny prövning av frågan om undantag från upphovsrätten för talböcker för blinda föreligger.

I fortsättningen gör motionären vissa jämförelser med mikrofilmade böcker för svårt vanföra, vilka enligt propositionen skall få framställas med stöd av sådant tillstånd av Kungl. Maj:t som meddelas enligt 12 §, samt anför härom följande.

Talböcker för blinda och mikrofilmade böcker för svårt vanföra torde vara fullt jämförliga med undantag för den tekniska framställningsformen. I båda fallen gäller det verk, som genom offentliggörande avsetts att bli tillgängliga för alla, och i båda fallen har den speciella framställningsformen varit nödvändig för att ge de berörda grupperna möjlighet att läsa böckerna. Den speciella framställningsformen bör alltså kunna betraktas närmast som ett tekniskt hjälpmedel jämförbart med optiska hjälpmedel samt med organisatoriska åtgärder såsom biblioteksrörelsen med syfte att göra litteraturen tillgänglig för så många människor som möjligt. Vidare bedrivs verksamheten i båda fallen i icke kommersiellt syfte.

Visserligen utnyttjas talböcker för blinda för närvarande i större utsträckning än mikrofilmade böcker för svårt vanföra, men detta torde uteslutande få tillskrivas de betydande ekonomiska insatser olika organisationer och enskilda gjort för att snabbt utveckla verksamheten. Antalet vanföra, som skulle ha behov av mikrofilmade böcker, är tvärtom förmodligen större än antalet blinda som kan väntas utnyttja talboksverksamheten. Den förra verksamheten kan därför på längre sikt väntas få större omfattning än den senare.

Det framhålles vidare, att även mot missbruk av talboksverksamheten för blinda bör tillfredsställande garantier kunna lämnas. Redan nu kräver De blindas förening i tveksamma fall intyg av läkare beträffande en persons förmåga att läsa tryckta böcker, och Kungl. Maj:t bör kunna utfärda de ytterligare föreskrifter, som kan anses erforderliga.

Med stöd av det anförda hemställer motionärerna, att 18 § kompletteras med ett stadgande om att bibliotek och organisation må, med Kungl. Maj:ts tillstånd och på de villkor som däri anges, framställa exemplar av litterärt verk genom ljudupptagning på tonband att användas för utlåning till blinda. Alternativt föreslås, att 12 § kompletteras så att den däri föreslagna fullmakten för Kungl. Maj:t att meddela arkiv och bibliotek tillstånd att för sin verksamhet framställa exemplar av verk genom fotografi kommer att avse även framställning av exemplar genom ljudupptagning på band; det framhålles därvid, att detta alternativ förutsätter, att talböcker för blinda jämföras med mikrofilmade böcker för svårt vanföra.

Utskottet. Enligt förevarande paragraf skall det vara tillåtet att framställa exemplar av litterärt eller musikaliskt verk i blindskrift. Under senare år har vid sidan av blindskrift i alltmer ökad omfattning använts s. k. talböcker, d. v. s. tonband på vilka verken inlästs och som kan spelas upp i vanliga bandinspelningsapparater. Verksamhet för framställning och utlåning av talböcker till blinda bedrivs huvudsakligen inom De blindas förening. Kostnaderna för verksamheten täckes till viss del av statsanslag. En del av detta beräknas för författararvoden.

I propositionen har diskuterats om icke även framställning av talböcker för utlåning åt blinda borde lämnas fri. Någon bestämmelse härom har dock icke upptagits i förslaget, då departementschefen antagit att tillstånd till sådan framställning utan större svårigheter skulle kunna erhållas från författarna. Skulle denna förmodan visa sig oriktig, har det emellertid synts departementschefen föreligga anledning att återkomma till frågan. I de förut nämnda motionerna göres gällande, att den av departementschefen angivna förutsättningen för ny prövning av frågan föreligger.

Enligt utskottets mening talar starka humanitära skäl för att de blindas behov av talböcker tillgodoses i så stor utsträckning som möjligt. Man kan härvid icke komma ifrån att den upphovsrättsliga ensamrätten i princip medför vissa hinder för användningen av detta hjälpmedel. Ensamrätten innebär, att framställningen av varje särskild talbok är beroende av tillstånd av upphovsmannen och alltså måste föregås av en överenskommelse med denne. I motsats till ett vanligt bibliotek, som bygger upp sitt bokbestånd genom inköp i handeln utan att författarna behöver tillfrågas, måste ett talboksbibliotek för varje särskild talbok taga kontakt med författaren eller hans rättsinnehavare och förhandla om tillstånd till framställningen.

Om, såsom för närvarande är fallet, talboksverksamheten i huvudsak omhänderhas av blinda, tillkommer att det för dessa är förenat med särskilda svårigheter att upprätthålla den administrativa apparat som fordras för systemets genomförande. Vidare märkes, att någon talbok över huvud taget icke kan framställas om man icke kommer i kontakt med upphovsmannen eller uppgörelse icke kan träffas i honorarsfrågan. I detta fall uppkommer luckor i bibliotekets bestånd, som kan vara högst beklagliga. Enligt utskottets mening talar därför starka skäl för att framställning av talböcker för utlåning åt blinda skall få äga rum utan upphovsmannens tillstånd. Där emot finns icke anledning att betaga denne rätt till skälig ersättning för det utnyttjande av hans verk som sker genom framställningen.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att den kostnad för talboksframställningen som utgöres av författararvode bör, liksom andra kostnader för framställningen, i så stor utsträckning som möjligt avlastas från de blinda. Även för framtiden bör därför, liksom hittills, viss del av statsanslaget för talboksverksamheten beräknas för författararvoden.

Mot det avsedda systemet har representanter för upphovsmännen hos utskottet invänt, att ett upphävande av den hittillsvarande ensamrätten på området kan få återverkningar på upphovsmännens möjligheter att inom

den ordinarie förlagsbranschen få till stånd avtal om framställning av gramfonskivor o. d. med uppläsning av deras verk och sålunda vålla dem betydande ekonomiskt avbräck. Härvid har bl. a. framhållits, att dylika inspelningar i stigande utsträckning blivit en normal förlagsartikel och att inspelningsrätten sålunda blivit alltmera betydelsefull för upphovsmännen. Utskottet anser emellertid dessa farhågor vara överdrivna. Den verksamhet för talboksframställning som här avses och som sker för en högst begränsad grupp personer kan icke gärna påverka den kommersiella marknaden.

Utskottet anser alltså, att framställning av talböcker för utlåning åt blinda bör få äga rum utan tillstånd av upphovsmannen men att denne bör äga rätt till skäligen ersättning.

Vad angår den närmare utformningen av ett stadgande i ämnet torde det vara tillräckligt att rätten förklaras gälla litterära verk; musikaliska verk brukar inte inspelas i den ordning varom nu är fråga. I praktiken torde inspelningsrätten komma att utövas av organisationer för de blindas väl och av bibliotek. Att uttryckligen begränsa stadgandet i detta hänseende synes dock icke vara erforderligt; missbruk från t. ex. kommersiella företags sida torde icke behöva befaras, eftersom rätten endast skall gälla framställning för — vederlagsfri — utlåning. Bestämmelserna om ersättning bör utformas på motsvarande sätt som i t. ex. 16 §. Man torde kunna utgå från att uppgörelse om tillämpliga taxor och tariffer kommer att träffas med författarnas organisationer. I händelse av tvist kommer skäliga ersättningsbelopp att fastställas av domstol eller, om parterna kommer överens därom, av skiljenämnd. Såsom förut berörts bör de belopp som de blinda utger i författarhonorar i görligaste mån täckas av statsmedel.

Under remissbehandlingen har framförts att man bör tillgodose icke blott de blinda utan även poliopatienter och andra personer som på grund av svår vanförhet är förhindrade att taga del av litterära verk i konventionellt utförande. Enligt utskottets mening föreligger här samma synpunkter som beträffande de blinda. Förevarande stadgande bör därför avse framställning även för utlåning åt denna kategori.

I enlighet med det anförda föreslår utskottet, i anledning av motionerna, att till paragrafen såsom andra stycke fogas en bestämmelse, att för utlåning åt blinda och andra svårt vanföra må av utgivnet litterärt verk framställas exemplar genom ljudupptagning; som en andra punkt bör härtill fogas att uphovsmannen för sådan upptagning skall äga rätt till ersättning.

19 §.

Utskottet. I första stycket första punkten stadgas, att om utgiven mindre dikt eller del av dikt blivit tonsatt, den må som text till det musikaliska verket återges i samband med notskrift och framföras offentligt, såframt ej förbud däremot utsatts vid utgivandet. Andra punkten innehåller, att för återgivande eller framförande som nu sagts skall författaren äga rätt till ersättning. I sistnämnda bestämmelse torde termen »författaren» ha valts

i stället för det eljest brukade uttrycket »upphovsmannen» för att klargöra, att man här åsyftar upphovsmannen till dikten, icke kompositören. Termen skulle emellertid möjligen kunna föranleda tolkningen att endast originalförfattare skulle avses. Även översättare skall emellertid vara ersättningsberättigad. Utskottet föreslår därför, att man i stället använder uttrycket »diktens upphovsman».

20 §.

Propositionen. I paragrafen stadgas om s. k. fria framföranden. Enligt första stycket må utgivet verk framföras offentligt vid gudstjänst eller undervisning. I andra stycket behandlas vissa andra fall, bl. a. framföranden i allmännyttigt syfte. Enligt tredje stycket har sceniskt verk och filmverk undantagits såvitt angår andra stycket.

Motion. I motion I: 505 yrkas, i anslutning till en hemställan av lagrådet, att undantaget för sceniskt verk eller filmverk måtte utvidgas till att avse hela paragrafen. Motionärerna framhåller, att det icke förefaller rimligt att exempelvis skolfilm — som produceras just för användning vid undervisning — skall få användas vid undervisning utan ersättning. Detsamma gäller teaterpjäser som är avsedda för skolbruk. Stadgandet medför sålunda risk för att tillkomsten av verk för undervisningsändamål hindras.

Utskottet. Utskottet ansluter sig till motionärernas uppfattning, att sceniska verk och filmverk icke bör omfattas av de i paragrafens första stycke upptagna bestämmelserna om rätt att fritt framföra verk vid gudstjänst och undervisning. Motsvarande stadgande i gällande lag medger endast att vid dylika tillfällen, under vissa villkor, fritt framföres litterära eller musikaliska verk. Skäl att frångå denna ståndpunkt föreligger icke. Vad särskilt angår undervisning märkes att propositionens förslag, att film fritt skulle få framföras därvid, innebär att televisionen skulle kunna utan ersättning utnyttja kommersiella spelfilmer och undervisningsfilmer i sina sändningar för skolbruk, något som ej kan vara rimligt. Utskottet föreslår därför bifall till motionsyrkandet att sceniska verk och filmverk undantages även från första stycket i paragrafen. Detta bör ske genom erforderlig jämkning av tredje stycket.

21 §.

Propositionen. Enligt paragrafen må vid återgivande genom ljudradio, television eller film av dagshändelse medtagas korta avsnitt av verk som framföres eller visas såsom ett led i dagshändelsen.

Motioner. I motionerna I: 510 och II: 629 hemställas, i anslutning till ett av Svenska tidningsutgivareföreningen under remissbehandlingen framställt önskemål, att även pressen måtte erhålla sådan rätt som avses i paragrafen.

Utskottet. Frågan om rätt för tidningar och tidskrifter att i reportage fritt medtaga verk har behandlats i förarbetena till det föreslagna stadgandet. Som skäl för att icke införa en bestämmelse av detta slag har departementschefen anfört, att rätten att citera och referera syntes tillräcklig samt att en bestämmelse i antydd riktning icke skulle ha något stöd i Bernkonventionen. Utskottet vill ansluta sig till detta uttalande och kan därför icke tillstyrka det i motionerna framförda önskemålet om en dylik bestämmelse.

22 §.

Propositionen. Enligt andra stycket av förevarande paragraf skall svenskt radio- eller televisionsföretag som Konungen bestämmer, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl äga utsända utgivet dylikt verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen skall upphovsmannen äga rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats skall dock icke gälla sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen.

Stadgandet saknade motsvarighet i *kommitténs* förslag. I sitt betänkande diskuterade kommittén huruvida det borde införas en generell rätt för radion att mot ersättning utsända verk utan tillstånd, men kommittén avvisade tanken härpå; bl. a. åberopades att det ej funnes anledning att bereda radion en särställning framför andra arrangörer.

Under remissbehandlingen framförde Sveriges radio förslag om en mera begränsad rätt för radion, motsvarande vad som sedan upptagits i propositionen. Radions förslag avstyrktes bestämt av upphovsmanorganisationerna.

Departementschefen anslöt sig emellertid i *det till lagrådet remitterade förslaget* till radions förslag och anförde därvid:

I sin omfattande programverksamhet, som avser både ljudradio och television, använder Sveriges radio ett mycket stort antal skyddade verk av skilda kategorier. Erforderliga tillstånd till utsändningen har i allmänhet erhållits genom kollektiva överenskommelser med olika svenska upphovsmanorganisationer. Radion berättigas genom dessa att utnyttja de verk vederbörande organisation bevakar utan att för varje särskilt fall i förväg begära tillstånd av upphovsmannen eller den avtalsslutande organisationen. Ersättning utgår efter olika system.

Radion har framhållit att de generella tillstånden i praktiken, på grund av de administrativa och praktiska svårigheterna att i varje särskilt fall inhämta individuella förhandstillstånd, i praktiken fått en större räckvidd, så att de i allmänhet åberopas även beträffande verk av upphovsmän som icke tillhör organisationen på sitt område. I anslutning härtill har radion hemställt, att denna praxis legaliseras genom att radion erhåller en i princip generell rätt att, mot ersättning, använda skyddade verk utan att i förväg inhämta tillstånd därtill. Kommittén har emellertid ansett, att sådana lagbestämmelser ej bör införas, varvid kommittén främst åberopat att radion icke bör beredas en särställning i förhållande till andra arrangörer.

Vid remissbehandlingen av kommittébetänkandet har radion ånyo under-

strukit vikten av att lättnader beviljas beträffande kravet på förhandstillstånd. Med hänsyn till kritiken mot yrkandet om en generell rätt till utsändning har radion emellertid framlagt ett modifierat förslag till lösning av frågan. Enligt detta skall man i princip upprätthålla lagens krav på att tillstånd skall inhämtas. Om radion emellertid på ett område erhållit ett sådant generellt tillstånd som förut nämnts, skall radion äga sända verk av ifrågavarande slag, även om upphovsmannen icke är medlem av organisationen; ett generellt tillstånd skall alltså, så länge det gäller, kunna åberopas beträffande samtliga verk på området. Ersättning skall utgå enligt gängse grunder. Vidare skall enskild upphovsman eller avtalslutande organisation äga göra förbehåll mot bestämmelsernas tillämpning. Som ytterligare skydd för upphovsmännen skall enligt radions förslag gälla att bestämmelserna endast skall avse utgivna verk.

Även i grannländerna har radion framfört önskemål om lättnader rörande kravet på förhandstillstånd, och frågan har med hänsyn härtill tagits upp till diskussion vid den nordiska upphovsrättsmötet 1957. Efter ingående studium av spörsmålet enade sig härvid de delegerade om att radions önskemål i viss utsträckning borde tillgodoses.

Vad angår mitt eget ställningstagande vill jag till en början understryka, att det tydligtvis finns beaktansvärda skäl för båda de motstridiga ståndpunkter som här föreligger. Såsom kommittén påpekat kan även för andra arrangörer finnas praktiska svårigheter att inhämta individuella förhandstillstånd, och det kan te sig omotiverat att bereda just radion speciella förmåner. Emellertid föreligger i fråga om radion i flera hänseenden förhållanden, som gör att hithörande problem för dess del blir särskilt framträdande. Främst gäller att någon jämförelse med andra arrangörer över huvud icke kan göras då det gäller programverksamhetens omfattning. Radion skall varje dag tillhandahålla nya program, vilka måste varieras inom en mycket vid ram; åtskilliga programpunkter hänför sig dessutom till aktuella händelser, varvid tiden för det förberedande arbetet är starkt begränsad. Behovet för radion att erhålla lättnader beträffande kravet på förhandstillstånd är därför av en helt annan storleksordning än för andra företag. Till förmån för sådana lättnader talar även att radion jämväl som folkbildande och kulturfrämjande faktor intar en speciell ställning genom att den når en så mycket större publik än andra spridningsmedel; endast pressen kan här upptaga tävlan med radion. Slutligen bör beaktas att radions verksamhet i Sverige — liksom i övriga nordiska länder — är förbehållen ett enda företag, som är av halvofficiell karaktär. Risken för missbruk av bestämmelser till radions förmån synes därför vara ringa. Det är å andra sidan tydligt, att man för att tillgodose radions intressen icke kan göra mera väsentliga inskränkningar i upphovsmännens rätt. Det av Sveriges radio under remissbehandlingen framlagda förslaget, som förordats av de nordiska delegerade, synes emellertid beakta denna synpunkt. Jag vill särskilt framhålla att enligt denna lösning lagens krav på att upphovsmännens tillstånd till sändningarna skall inhämtas i princip upprätthållas; systemet får på visst område verkan först då upphovsmännens organisationer givit sådant generellt tillstånd som förut berörts och upphör att gälla då sådant tillstånd förfaller. Något intrång i organisationernas förhandlingsmöjligheter göres alltså icke. Av stor betydelse är också att enskild upphovsman städse skall äga göra förbehåll mot bestämmelsernas tillämpning. Över huvud taget innefattar den föreslagna ordningen endast en legalisering av det system som redan faktiskt utbildat sig. Bestämmelser av detta slag torde enligt min mening knappast kunna medföra olägenheter för upphovsmännen men

skulle å andra sidan medföra betydande lättnader för radion. Jag vill alltså i princip förorda att radions förslag genomföres.

Lagrådet avstyrkte förslaget med följande motivering:

Lagrådet anser ur principiella synpunkter betänkligt att vidtaga så betydande inskränkningar i upphovsrätten som ett tvångslicensförfarande alltid måste innebära och detta även i den modifierade form, som avses med det remitterade förslaget. Det är att märka att upphovsmannens anspråk att få bestämma om framförandet av sitt verk icke närmast är en ekonomisk angelägenhet utan sammanhänger med övervägande av ideell och personlig art. Enligt lagrådets mening kunna endast mycket starka skäl åberopas för tvångsingripanden på detta område och några sådana ha knappast blivit anförda. De administrativa olägenheter, som åberopats till stöd för en tvångslicensordning, synas lagrådet icke böra tillmätas avgörande betydelse vid bedömandet av denna principiellt betydelsefulla fråga. Av de redovisade remissyttrandena torde för övrigt framgå, att den erforderliga kontrollapparaten icke skall behöva bli alltför betungande, helst som upphovsmanorganisationerna i viss utsträckning torde kunna medverka. Vad vidare angår hittillsvarande praxis på området synes densamma mot organisationernas bestridande svårigen kunna åberopas till stöd för lagstiftningsåtgärder. Det torde även böra uppmärksammas, att bestämmelser om tvångslicensförfarande till förmån för radio- eller televisionsföretag endast i ett par enstaka fall upptagits i utländsk lagstiftning.

På nu anförda skäl av i första hand principiell art ansluter sig lagrådet till uppfattningen, att regler om tvångslicens icke böra införas på nu ifrågasvarande område.

Departementschefen har gentemot vad lagrådet sålunda invänt anført bl. a.:

För egen del finner jag mig emellertid böra vidhålla den ståndpunkt som intagits i det remitterade förslaget och som där utförligt motiverats. Med anledning av vad lagrådet anført vill jag här ytterligare understryka, att förevarande regler ej utgör tvångslicensbestämmelser i egentlig mening, eftersom de kan tillämpas endast under förutsättning att tillstånd av upphovsmanorganisation föreligger; dessutom har från stadgandet undantagits fall då uphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning att antaga att han motsätter sig utsändningen. Genom sistnämnda bestämmelse synes uphovsmännens ideella och personliga intressen vara i tillbörlig grad tillgodosedda. Förslaget kan alltså enligt min mening knappast sägas innebära någon mera betydande inskränkning i uphovsrätten. Å andra sidan är det tydligt att bestämmelser av förevarande slag innebär högst väsentliga lättnader för radion. Om sådana bestämmelser ej skulle meddelas, torde Sveriges radio finna sig nödsakad att inrätta en särskild avdelning för kontroll av programmen ur uphovsrättslig synpunkt. Det är emellertid uppenbart, att de betydande kostnaderna härför icke i någon mån skulle medföra motsvarande fördelar för uphovsmännen eller över huvud taget ge något nämnvärt praktiskt utbyte.

Jag finner alltså ej anledning att i förevarande del frånga det remitterade förslaget.

Motioner. I motionerna I: 304, II: 381 och I: 505 yrkas, att förevarande stadgande utgår. Motionärerna åberopar det av lagrådet avgivna yttrandet.

Utskottet. För utsändning i radio eller television av skyddade litterära eller musikaliska verk fordras i princip att vederbörande rättsägare i förväg givit sitt tillstånd. I praktiken erhålles emellertid erforderliga tillstånd till utsändningen i allmänhet genom kollektiva överenskommelser med olika svenska upphovsmannaorganisationer. Radion berättigas genom dessa att utnyttja de verk vederbörande organisation bevakar utan att för varje särskilt fall i förväg begära tillstånd av upphovsmannen eller den avtalsslutande organisationen. Ersättning utgår efter olika system.

De kollektiva avtalen kan självfallet icke avse andra än organisationens egna medlemmar. I praktiken har radion emellertid handlat som om tillstånd enligt avtalen gällde även utomstående upphovsmän på det område som är i fråga. Verk av dylika upphovsmän sänds alltså utan att individuellt tillstånd inhämtas, och upphovsmannen får ersättning efter samma grunder som organisationens medlemmar. Om upphovsmannen meddelat radion att han ej önskar att hans verk sändes eller om det eljest är känt att han har sådan inställning, respekteras dock hans önskan.

Genom förevarande lagbestämmelse föreslås en legalisering av den ordning som radion sålunda redan nu tillämpar.

I motionerna avstyrkes de föreslagna bestämmelserna.

Utskottet anser för sin del att övervägande skäl talar för propositionens förslag. Från principiell synpunkt kan visserligen, såsom lagrådet anfört i sitt av motionärerna åberopade uttalande, anföras betänkligheter mot den föreslagna ordningen. De praktiska skäl som anförts till förmån för denna är emellertid enligt utskottets mening av sådan styrka att de bör tillmätas avgörande betydelse. Härtill kommer att motsvarande regler upptagits i de propositioner som framlagts i övriga nordiska länder. Vid de nordiska interparlamentariska överläggningarna framkom, att man inom de danska och norska utskotten bestämt ville tillstyrka denna lösning samt att man även inom det finska utskottet syntes vara beredd att förorda denna. Enligt utskottets mening bör i ett så viktigt hänseende som beträffande radions rätt att utsända verk reglerna inom Norden vara överensstämmande. Det skulle därför icke vara tillfredsställande om man i Sverige införde en avvikande ordning. På grund av vad sålunda anförts får utskottet, med avstyrkande av motionerna, tillstyrka propositionens förslag.

23 §.

Propositionen. Enligt första stycket skall som huvudregel, liksom för närvarande, gälla att sedan litterärt eller musikaliskt verk utgivits, exemplar som omfattas av utgivningen må spridas vidare ävensom visas offentligt. Stadgandet innebär bl. a., att utlåningen av böcker vid de offentliga biblioteken liksom hittills skall kunna bedrivas utan tillstånd. Detsamma skall gälla uthyrning av böcker i s. k. bokbarer samt offentlig utlåning av musikalier. Genom ett särskilt undantagsstadgande bar däremot uthyrning av noter lagts under upphovsmannens ensamrätt.

I detta sammanhang har i propositionen behandlats frågan om författarnas rätt till ersättning för offentlig utlåning och uthyrning av böcker samt offentlig utlåning av noter.

Vad först angår bokutlåningen inom folkbiblioteken utgår för närvarande dylik ersättning av statsanslag. Anslaget avsättes i sin helhet till en särskild fond, benämnd Sveriges författarfond. Närmare föreskrifter om fonden är meddelade i kungl. kungörelse den 17 juni 1955 (nr 464), ändrad genom kungörelse den 8 november 1957 (nr 597). Rätt till ersättning ur fonden (författarpenning) tillkommer svensk medborgare för den beräknade användningen genom landsbibliotek, statsunderstödda folkbibliotek samt skolbibliotek av exemplar av hans litterära verk i original, vilka är föremål för skydd enligt författarlagen. Ersättningen står i proportion till den omfattning i vilken vederbörande författares verk utlånats eller tillhandahållits som referensexemplar.

I propositionen föreslås, i anslutning till kommitténs förslag, att gällande ordning bibehålles. För att garantera författarna ersättning även för det fall att statsanslaget framdeles skulle indragas, har dock i andra stycket av förevarande paragraf upptagits fullmakt för Kungl. Maj:t att belägga utlåningsverksamheten med avgift samt förordna om medlens fördelning. I motiveeringen anför departementschefen:

Förslaget att sålunda bibehålla ordningen med statsanslag har i allmänhet icke mött invändningar vid remissbehandlingen och är även enligt min mening den mest tillfredsställande lösningen av frågan. Såsom kommittén understrukit torde visserligen enligt förslaget grunder ett privaträttsligt ersättningssystem vara principiellt riktigare, och man kan, såsom Svea hovrätt, göra gällande att denna princip borde komma till direkt uttryck i lagen. Ur praktiska synpunkter är det dock olämpligt att frångå den nu gällande ordningen, som visat sig fungera väl och som i stort sett leder till samma resultat. Även med ett privaträttsligt system skulle nämligen resultatet sannolikt bli att ersättningarna helt eller till stor del finge gäldas av staten, eftersom bibliotekens utgifter i detta hänseende troligen skulle anses motivera höjda statsbidrag. Jag förordar därför, i likhet med kommittén, att författarna även i fortsättningen tillgodoses genom ersättning från Sveriges författarfond. Frågan huruvida även översättare och andra bearbetare skall tillgodoses från fonden kan icke avgöras i förevarande sammanhang.

Mot förslaget att i lagen upptaga en fullmakt för Kungl. Maj:t att framdeles genomföra ett privaträttsligt system har invändningar framställts av styrelsen för svenska landskommunernas förbund och svenska stadsförbundets styrelse. Även Sveriges allmänna biblioteksforening har anmält tveksamhet i denna del. I huvudsak anföres, att det gällande systemet visat sig fungera fullt tillfredsställande och att man icke redan nu bör taga ställning till eventuellt ändrade förhållanden. Jag vill emellertid understryka, att den nuvarande ordningen är beroende av att statsanslag står till förfogande i erforderlig utsträckning. Skulle samhällsförhållandena ändras och sådant anslag ej längre beviljas, är det en fördel att omedelbart genom beslut i administrativ väg kunna tillgodose de berättigade intressen som här föreligger. Jag förordar därför att i lagen upptages en fullmakt av föreslaget innehåll.

Vad härefter beträffar uthyrning av böcker — i s. k. bokbarer och liknande — gäller för närvarande att författarna icke åtnjuter gottgö-

relse i någon form. Enligt propositionen bör emellertid ersättning här införas. Den förut berörda fullmakten för Kungl. Maj:t avser enligt förslaget även detta fall, och ett ersättningssystem skall alltså kunna sättas i kraft genom ett förordnande av Kungl. Maj:t.

I propositionen framhålles slutligen, att fullmakten även avser ersättning för utlåning av musikalier. Departementschefen uttalar, att denna verksamhet visserligen för närvarande är av så ringa omfattning att den kan anses sakna ekonomisk betydelse men att möjlighet bör finnas att ge tonsättarna gottgörelse, om verksamheten skulle vidgas.

Motion. I motion II: 621 yrkas, att fullmaktsstadgandet utgår. I motive-ringen framhålles bl. a., att Sveriges allmänna biblioteksörening anmält tveksamhet mot stadgandet och kraftigt understrukit att det bör underställas riksdagens prövning. I anslutning härtill anför motionären:

En sådan prövning kan emellertid inte göras på grundval av den nu framlagda propositionens vaga antydningar om förslagets innebörd och räckvidd. På vilket sätt skall Kungl. Maj:t kunna genom föreskrifter garantera att författarna och de hittills lottlösa översättarna verkligen får sin ersättning? Vill man införa en låntagaravgift, trots att bokutredningen (SOU 1952:23) enhälligt avvisade ett sådant förslag? Utländska erfarenheter visar, att en sådan avgift väsentligt minskar utlåningen, inte minst av facklitteratur. Eller ämnar man övervältra kostnaderna på kommunerna? Under vilka former skall detta ske? Statsbidragen till folkbiblioteksväsendet regleras fortfarande enligt en 30 år gammal stadga, där beloppen är maximerade vid ett krontal, som inte höjts en enda gång under hela denna inflationsperiod. Staten bör förbättra, inte försämra sitt stöd åt folkbiblioteken. Det vore orimligt att kräva, att kommunernas biblioteksanslag skulle belastas med kostnader, som nu bestrids från ett särskilt anslag i statens budget.

Det är av stor vikt, att författarnas rätt till ersättning för biblioteksutlåningen blir fastslagen. Den nu föreslagna formuleringen av 23 § innebär dock en så vidsträckt fullmakt, att riksdagen genom ett bifall till densamma skulle avhända sig allt inflytande över handläggningen. Innan riksdagen tar ställning till frågan huruvida en fullmakt till Kungl. Maj:t att belägga utlåningen med avgift över huvud taget skall utfärdas, måste i varje fall innebörden av förslaget klargöras. Så länge detta inte skett, bör riksdagen undvika att binda sig. Andra stycket av 23 § bör därför uteslutas ur lagtexten.

Utskottet. Författarnas biblioteksersättning regleras för närvarande i administrativ ordning. Ersättning utgår av statsanslag och fördelas genom Sveriges författarfond. I propositionen föreslås att denna ordning bibehålles. För att garantera att ersättning kommer att utgå även om systemet med statsanslag i en framtid skulle överges, har emellertid i andra stycket av förevarande paragraf upptagits ett stadgande som ger Kungl. Maj:t fullmakt att föreskriva avgift för biblioteksutlåningen samt förordna om medlens fördelning. Fullmaktsstadgandet avser även offentlig uthyrning av böcker och offentlig utlåning av musikalier.

I motion II: 621 har yrkats, att fullmaktsstadgandet måtte utgå, huvudsakligen under åberopande av att fullmakten är så vidsträckt att riksdagen

genom ett bifall till propositionen skulle avhända sig allt inflytande över den vidare handläggningen av frågan.

Utskottet vill för sin del ansluta sig till motionärens uppfattning. Mot det nuvarande systemet med ersättning av statsanslag har icke riktats några anmärkningar, och även enligt propositionen är avsett att bibehålla det. Såvitt nu kan överblickas finns alltså icke anledning att utbyta detta system mot något annat. Redan med hänsyn härtill förefaller det mest naturligt att, i enlighet med vanlig lagstiftningsteknik, utforma regleringen i upphovsrättslagen enbart med hänsyn till nuvarande förhållanden och icke söka ordna för sådana förändringar som kan inträda i en måhända avlägsen framtid.

Utskottet finner det också otillfredsställande att man helt generellt skulle lägga i Kungl. Maj:ts hand att belägga utlåningen med avgift. En dylik vidsträckt fullmakt synes, såsom motionären anför, avhända riksdagen allt inflytande över frågans vidare utveckling. Kommittén har visserligen uttalat att riksdagen borde höras innan fullmakten tages i bruk. Om det emellertid är avsett att beslut i frågan skall fattas av Kungl. Maj:t och riksdagen i förening, synes detta böra ske i vanlig lagstiftningsform. Även ur denna synpunkt är fullmaktstygandet olämpligt.

Fullmaktstygandet är av betydelse också beträffande ersättning för uthyrning av böcker i s. k. bokbarer och liknande samt för offentlig utlåning av musikalier. I dessa hänseenden utgår för närvarande icke någon gottgörelse, och ett accepterande av stygandet innebär här nyheten att man i princip fastslår en rätt till ersättning. Beträffande uthyrning av böcker är avsikten att omedelbart utnyttja fullmakten för att införa ett ersättnings-system. I fråga om utlåning av musikalier anses däremot fullmakten böra utnyttjas endast om utlåningsverksamheten, som för närvarande är ytterst obetydlig, blir mera omfattande. Utskottet delar uppfattningen, att det för närvarande knappast är anledning att införa ersättning för utlåning av musikalier; inkomsterna torde bli alltför obetydliga för att motivera den administrativa apparat som skulle erfordras. Enligt utskottets mening kan emellertid även beträffande uthyrning av böcker ifrågasättas om ett avgiftssystem, efter avdrag för de förhållandevis betydande administrationskostnader som måste uppstå, skulle ge något nämnvärt utbyte. Utskottet anser därför knappast skäl föreligga att i någotdera fallet omedelbart införa ett avgiftssystem. Vad angår framtida förhållanden anser utskottet, i enlighet med sitt ståndpunktstagande i fråga om bokutlåningen, att man icke nu bör binda sig för något visst system och att man icke heller bör ge Kungl. Maj:t fullmakt att reglera ämnet. Utskottet anser därför att fullmaktstygandet även i nu förevarande delar bör utgå.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet tillstyrka motionens yrkande, att andra stycket i förevarande paragraf måtte utgå.

24 §.

Utskottet. Enligt förevarande paragraf må vad som muntligen eller skriftligen anföres bl. a. vid offentlig sammankomst för överläggning om all-

männa angelägenheter återgivnas utan upphovsmans samtycke. I förarbetena framhålles, att stadgandet icke är tillämpligt på diskussioner i radio, eftersom i dylikt fall icke finns någon publik som sammankommit för överläggning. Enligt utskottets mening bör emellertid stadgandet omfatta diskussioner av hithörande slag i radio och television. Enklast synes detta kunna komma till uttryck genom att orden »sammankomst för» får utgå, så att stadgandet i förevarande del kommer att gälla vad som anföres vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter.

27 §.

Utskottet. I sista stycket av förevarande paragraf har stadgats att vissa bestämmelser skall tillämpas allenast i den mån ej annat avtalats. I lagrådsremissen användes i stället uttrycket »i den mån annat ej är eller må anses avtalat»; den kortare formuleringen har tillkommit på hemställan av lagrådet. Utskottet vill, i anslutning till lagrådets yttrande, understryka att den nya redaktionen ej innebär någon ändring i sak; vid fastställande av vad som är avtalat skall hänsyn tagas icke blott till uttryckliga avtalsbestämmelser utan även till vad som måste anses vara avsett mellan parterna.

29 §.

Utskottet. Enligt kommitténs förslag skulle ett avtal kunna jämkas om det ledde till uppenbar obillighet. I propositionen har — med beaktande av viss kritik, som under remissbehandlingen anförts mot förslaget — stadgandet utformats i närmare anslutning till andra liknande generalklausuler i nya lagar på förmögenhetsrättens område, bl. a. skuldebrevslagen och nyttjanderättslagen. Såsom förutsättning för jämkning har icke angivits, att avtalet leder till uppenbar obillighet utan i stället att tillämpning av avtalsvillkor uppenbarligen är otillbörlig.

Vid granskning av förslaget fann lagrådet det vara en fördel, att stadgandet sålunda avfattats i närmare överensstämmelse med liknande generalklausuler i andra lagar. Emellertid ville lagrådet understryka, att stadgandet i upphovsrättslagen icke bör tillämpas så återhållsamt som skuldebrevslagens generalklausul. De sociala förutsättningarna i fråga om parternas ekonomiska jämspelhet är nämligen olika. Under nuvarande förhållanden torde upphovsmannen vanligen vara den svagare parten, som behöver lagens skydd. Liksom generalklausulen i nyttjanderättslagen i åtskilliga fall använts till hyresgästers skydd, bör därför motsvarande stadgande i upphovsrättslagen tillämpas i sådan omfattning att upphovsmännen erhåller nödigt skydd.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att några avtalsbestämmelser, som i kommitténs förslag till skydd för upphovsmannen var tvingande, i propositionen gjorts dispositiva, varvid hänvisats till att upphovsmannens skydd vore tillräckligt tillgodosett genom förevarande stadgande. Förhållandet bör uppmärksammas och utgör ytterligare ett skäl för att stadgandet bör tillämpas på det sätt lagrådet anför.

39 §.

Utskottet. Enligt förevarande paragraf skall överlåtelse av rätt till inspelning av ett litterärt eller konstnärligt verk på film omfatta rätt att genom filmen på biograf, i television eller annorledes göra verket tillgängligt för allmänheten. Enligt förarbetena motsvarar stadgandet vad som redan nu torde få anses gälla i praxis. Det framhålles emellertid vidare, att denna ordning icke tillämpas beträffande en särskild grupp verk, nämligen musikaliska verk; avtal rörande rätt att inspela sådana torde, anføres det, med hänsyn till de särskilda förhållandena på området i regel få anses förbundna med förbehåll att avtalet ej skall ge rätt till offentligt framförande. Enligt utskottets mening bör denna viktiga inskränkning i stadgandets räckvidd, på sätt skett i den danska propositionen, komma till uttryck i lagtexten. Utskottet föreslår därför, att såsom andra punkt i paragrafen införes bestämmelse att stadgandet icke gäller musikaliska verk.

40 §.

Propositionen. Enligt första stycket av förevarande paragraf skall i fall av överlåtelse av rätt att utnyttja ett litterärt eller musikaliskt verk för film, som är avsedd för offentlig visning, förvärvaren vara pliktig att inom skälig tid inspela filmverket och sörja för att det göres tillgängligt för allmänheten. Försummas det, skall upphovsmannen äga häva avtalet och därvid behålla uppburet honorar. Har upphovsmannen lidit skada, som ej täckes därav, skall den ock ersättas.

I motiveringen framhåller *departementschefen*, att det är tveksamt huruvida man bör uppställa lagbestämmelser rörande frågan huruvida ett filmföretag, som förvärvar rätt att filmatisera ett verk, är pliktigt att utnyttja denna rätt genom att utföra den inspelning som avses. Departementschefen vill emellertid ansluta sig till åsikten att detta område ej bör lämnas oreglerat samt anför vidare:

Om exempelvis författaren av en framgångsrik roman lämnar ett filmföretag ensamrätt att filmatisera romanen, torde han självfallet utgå från att filmatiseringen skall genomföras. Enligt gällande rätt torde företaget emellertid principiellt ej ha någon skyldighet härtill och kan alltså utan godtagbart skäl underlåta detta. Det behöver knappast framhållas att detta för författaren kan innebära betydande skada, både ekonomiskt och ideellt; det bör härvid beaktas att han, om filmföretaget såsom i allmänhet är fallet förvärvat ensamrätt till filmatiseringen, trots företagets underlåtenhet är förhindrad att erbjuda sitt verk åt annat håll. Å andra sidan är det klart att ett filmföretag i åtskilliga fall kan ha behov av att köpa filmrättigheter på hand utan att ikläda sig skyldighet att föranstalta om inspelning. Kommitténs förslag att varje förvärv skulle medföra inspelningsplikt synes därför gå för långt. Den lämpligaste lösningen synes vara att man, i analogi med vad som i departementsförslaget skett beträffande förlagsavtal, uppställer ett dispositivt stadgande i ämnet och låter upphovsmannens behov av rättsskydd regleras av föreskriften i 29 §.

I andra stycket har upptagits en kompletterande regel om viss frist för inspelning. Enligt detta skall i fall då filmverket icke är inspelat inom fem

år från det upphovsmannen fullgjort vad på honom ankommer, upphovsmannen, ändå att försummelse ej ligger förvärvaren till last, äga häva avtalet och därvid behålla uppbyret honorar.

Motion. I motion I: 505 yrkas, att bestämmelserna i första stycket utgår. Däremot bör enligt motionärernas åsikt andra stycket — med erforderlig redaktionell jämkning — bibehållas.

I motiveringen framhålles bl. a., att den av departementschefen åberopade parallellen med förlagsavtal icke är hållbar; härom anföres:

Medan en författare av en bok som regel erhåller sin ersättning i form av royalties, erhåller en författare av ett filmmanuskript sin ersättning med ett fast belopp och har sålunda intet direkt ekonomiskt intresse i filmens exploatering. Motsvarande regel om utgivningsskyldighet har icke föreslagits beträffande samlingsverk och sceniska verk. De överväganden som beträffande samlingsverk och sceniska verk lett till att stadgandet om utgivningsplikt avvisats synas gälla med än större styrka på filmens område. För filmen bör man föra samma resonemang som auktoritetskommittén fört i fråga om sceniska verk, nämligen att man torde »icke generellt kunna anse att förvärvaren är pliktig att utnyttja sin rätt; huruvida så är förhållandet får avgöras med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet». Vid bedömning av förhållandena på filmens område kan man icke — såsom när det gäller bokutgivning — använda den enskilde upphovsmannen såsom utgångspunkt. För tillkomsten av en film erfordras regelmässigt insats av ett stort antal upphovsmän: mot varje enskild upphovsmans intressen måste vägas icke blott producentföretagets intressen utan även alla de övriga upphovsmännens intressen. Skyldigheten att uppfylla en upphovsmans begäran att inspela en film innebär icke blott att för detta ändamål skall satsas ett kapital om genomsnittligen 3/4 miljon kronor utan även att övriga upphovsmäns och konstnärers prestationer skola satsas. Publiceringsskyldigheten inom förlagsrättens område innebär huvudsakligen blott att tryckning av boken skall ske; när det gäller film innebär inspelningsskyldigheten emellertid att filmföretaget skall ombesörja tillkomsten av ett stort antal andra litterära, konstnärliga och musikaliska verk och konstnärliga prestationer.

Motionärerna anför ytterligare:

Nu torde de yrkesmässiga filminspelningsföretagen emellertid icke förorsakas några större olägenheter på grund av stadgandet, eftersom detta icke är tvingande och eftersom dessa företag i avtalen med ifrågavarande upphovsmän fritaga sig från inspelningsskyldigheten. Värre är det för sådana filmrättsförvärvare som icke äro yrkesmässiga och fördenskull icke äro på det klara med att de måste gardera sig genom skriftliga avtal eller andra åtgärder som innebära att de kunna visa för en domstols framtida bedömning att inspelningsskyldighet icke bör anses avtalad. Inspelningsskyldighet gäller även för beställningar avseende vid tillfället ännu icke existerande manuskript.

Enligt vår uppfattning bör stadgandet om inspelningsplikt utgå och frågan om innebörden av avtal om överlåtelse av filmningsrätt bedömas enligt allmänna avtalsrättsliga regler. Något behov av att reglera just denna del av det filmrättsliga området finns icke. Såsom auktoritetskommittén påpekar, pågår för närvarande inom Bernunionens ram arbete beträffande spörsmålen om en internationell reglering av samtliga de upphovsrättsliga

frågor som beröra filmen. Detta har varit ett skäl till att de filmrättsliga frågorna i stor utsträckning lämnats utanför det föreliggande lagförslaget. Det finns enligt vår uppfattning ingenting som talar för att just frågan om inspelningsplikt skulle regleras redan nu, lösryckt från sitt sammanhang med övriga frågor på det filmrättsliga området.

Utskottet. I förevarande paragraf föreslås en regel som innebär, att ett företag som förvärvat rätt att filmatisera ett verk, är pliktigt att inom skälig tid utnyttja denna rätt genom att utföra den inspelning som avses. Regeln torde innebära en nyhet; enligt gällande rätt lär dylik skyldighet ej föreligga utan särskilt åtagande. Den har kritiserats i motion I: 505, vari yrkats att den måtte utgå.

Även inom utskottet har framkommit en viss tvekan inför den föreslagna regeln. Vissa argument kan anföras till förmån för motionärernas ståndpunkt att hithörande frågor bör lösas enligt allmänna avtalsrättsliga regler. Utskottet har emellertid funnit övervägande skäl tala för propositionens förslag. I fall då ett mera betydande litterärt eller musikaliskt verk överlåtes för filmatisering är det självfallet ur olika synpunkter av stor betydelse för upphovsmannen att filmatiseringen kommer till stånd, och principiellt bör därför gälla att filmföretaget har skyldighet att inspela filmen. Det bör emellertid framhållas, att stadgandet icke förutsätter att filmföretaget skall kunna åläggas — genom vite eller dylikt — att vidtaga åtgärder för inspelning. Dess betydelse inskränker sig till att upphovsmannen, om filmföretaget försummar sin plikt att spela in filmen, äger häva avtalet och behålla uppburet honorar; har han lidit skada som ej täckes därav, skall även den ersättas.

Att märka är vidare att stadgandet är dispositivt. Filmföretaget har alltså möjlighet att fritaga sig från inspelningsplikt och skadeståndsskyldighet. I fall då så sker, får stadgandet den betydelsen att frågan om inspelning bringas på tal under avtalsförhandlingarna. Upphovsmannen blir alltså upplyst om filmföretagets inställning och får tillfälle att framföra motkrav. Tänkbart är att han i dylikt fall föredrager att vända sig till annat filmföretag.

Utskottet vill slutligen understryka ett uttalande av departementschefen, att stadgandet är av huvudsaklig betydelse beträffande verk som är avsedda att läggas till grund för filmen i dess helhet, sålunda främst vid överlåtelse av rätt att filmatisera filmmanuskript, romaner, noveller, operetter och operor; vid förvärv av litterära eller musikaliska verk, som endast skall ingå som kortare avsnitt i filmen, lär avtalet i regel, även om uttrycklig överenskommelse därom ej ingås, innebära att någon inspelningsplikt icke skall föreligga.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet, med avstyrkande av motionen, tillstyrka propositionens förslag.

41 §.

Propositionen. Förevarande paragraf behandlar upphovsrättens övergång vid upphovsmannens död. Huvudregeln, som uttalas i första stycket, är att

reglerna om giftorätt, arv och testamente skall äga tillämpning. Enligt andra stycket skall upphovsmannen genom testamente, med bindande verkan även för efterlevande make och bröstarvingar, äga ge föreskrifter om rättens utövande eller bemyndiga annan att meddela dylika föreskrifter. Avsikten är att upphovsmannen genom föreskrifter av detta slag skall kunna skydda sin ideella rätt till verket.

Motioner. I motionerna I: 502 och II: 620 framföres önskemål om kompletterande föreskrifter till skydd för den ideella rätten efter upphovsmannens död. Motionerna utmynnar i yrkanden »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om en utredning i syfte att i lagen om upphovsrätt införa en bestämmelse till skydd för upphovsmannens ideella rätt efter döden gentemot arvingar samt till skydd för ett berättigat samhällsintresse att betydande litterära och konstnärliga verk icke utan mycket starka skäl undanhållas offentligheten».

I motiveringen anföres att huvudregeln i förevarande paragrafs första stycke innebär att upphovsmannens arvingar, om annat icke följer av testamente eller föreliggande avtal, äger fritt förfoga över hans verk. Motionärerna framhåller, att detta bl. a. betyder att arvingarna får full frihet att hindra eller förbjuda all vidare utgivning av upphovsmannens verk delvis eller helt så länge skyddstiden varar, även om detta uppenbart skulle strida mot vad upphovsmannen själv skulle kunna antagas ha önskat eller om det skulle strida mot det berättigade samhällsintresset av att ett betydande litterärt eller konstnärligt verk icke undanhålles offentligheten. Såvitt motionärerna kan finna lämnar lagförslaget icke någon möjlighet för samhället att i sådant fall bevaka sitt i den andliga odlingens intresse berättigade krav eller att gentemot arvingarna tillvarata en avliden upphovsmans ideella rätt. Enligt motionärernas mening erfordras ett skydd för den ideella rätten även i nu berörda hänseenden.

Utskottet. Enligt första stycket i förevarande paragraf skall efter upphovsmannens död reglerna om giftorätt, arv och testamente äga tillämpning på upphovsrätten. Utskottet vill understryka att reglerna om giftorätt sålunda skall tillämpas endast vid bodelning i anledning av upphovsmannens död. Såsom kommittén påpekat faller upphovsrätten utanför bodelning, som sker i anledning av boskillnad, äktenskaps återgång, hemskillnad eller äktenskapsskillnad; den är härvid att betrakta som sådan personlig rättighet som avses i 6 kap. 1 § andra stycket giftermålsbalken.

Huvudregeln i första stycket innebär att efter upphovsmannens död upphovsrätten i princip övergår på successorerna utan några begränsningar. Dessa äger alltså i princip utnyttja verket på det sätt och i de former de finner lämpligt. I viss mån har dock i förslaget tagits hänsyn till att upphovsmannen och kulturlivet kan vara i behov av skydd mot att successorerna missbrukar sin ställning. Enligt andra stycket i förevarande paragraf äger upphovsmannen, med bindande verkan även för efterlevande make och bröstarvingar, ge föreskrifter om rättens utövande eller bemyndiga annan

att meddela dylika föreskrifter. Vidare gäller enligt 51 § att det allmänna kan inskrida mot sådana återgivanden av verket som kränker den andliga odlingens intressen.

I förut nämnda motioner har påpekats, att det ligger i successorernas hand att helt undertrycka upphovsmannens efterlämnade verk samt att dylika åtgärder kan komma att strida mot vad som kunde antagas ha varit upphovsmannens vilja liksom mot allmänna kulturintressen. I dessa hänseenden saknar förslaget skyddsbestämmelser. Motionärerna har med åberopande härav hemställt om utredning i syfte att här få till stånd erforderlig komplettering av lagen.

Det av motionärerna behandlade problemet är enligt utskottets mening beaktansvärt. Det har icke saknats exempel på att arvingarna efter betydande diktare eller konstnärer förstört eller undanhållit manuskript eller andra verk som kunnat vara av största betydelse för forskningen eller eljest för kulturlivet, och stundom kan detta ha skett i direkt strid mot vad som kan antagas ha varit den avlidnes vilja. I en del hithörande fall har man utan tvivel känt behov av en ordning som tillåte att verket i forskningens och kulturlivets intresse finge publiceras även mot arvingarnas önskan. Enligt utskottets mening är det dock svårt att se hur en sådan ordning praktiskt skulle kunna genomföras. Tvångsingripande på detta område är självfallet en synnerligen vanskelig sak. Härtill kommer att det i regel måste vara förenat med stora svårigheter för utomstående att fastställa vad som verkligen kan antagas ha varit den avlidnes vilja. Man får ej heller bortse från att de efterlevande, då fråga är om dagboksanteckningar och liknande verk som kan beröra även deras personliga förhållanden, kan ha ett starkt intresse av att hindra en publicering. Representanter för författare har inför utskottet utvecklat liknande synpunkter på frågan. Med stöd av det antörda får utskottet som sin mening uttala att det icke synes möjligt att åstadkomma en ordning som kan tillgodose motionernas syfte. Utskottet får därför avstyrka det i motionerna framförda utredningsyrkandet.

42 §.

Propositionen. I första punkten av förevarande paragraf stadgas, i anslutning till gällande rätt, att upphovsrätt ej må tagas i mät hos upphovsmannen själv eller hos någon, till vilken rätten övergått på grund av giftorätt, arv eller testamente. Enligt andra punkten skall detsamma gälla beträffande manuskript, så ock i fråga om exemplar av sådant konstverk, som ej blivit utställt, utbudet till salu eller eljest godkänt för offentliggörande.

Till motivering av sistnämnda stadgande, som utgör en nyhet i förslaget, anförde *kommittén* att det beträffande manuskript är uppenbart att upphovsmannen eller successorerna i regel knyter så starka personliga intressen till sådana, att utmätning icke i något fall bör tillåtas. Av samma skäl kunde ifrågasättas att från utmätning generellt undantaga även konstverk, som befinner sig i upphovsmannens eller successorernas ägo. Sådana kan dock ha ett betydande förmögenhetsvärde, och borgenärerna har ett legitimt intresse

att taga detta värde i anspråk; såsom huvudregel bör därför gälla att konstverk får utmätas. I fråga om icke fullbordade konstverk är konstnärens intresse, att dessa icke kommer ut i marknaden, emellertid av den styrka, att det bör gå före borgenärernas ekonomiska intressen. Då utomstående icke kan avgöra om konstverket är färdigt, bör utmätning endast få ske om konstverket godkänts för offentliggörande; har konstnären eller successorerna låtit utställa konstverket eller utbjudit det till salu, ligger häri ett sådant godkännande. Stadgandet står i överensstämmelse med principer, som redan genomförts i dansk och norsk rätt.

Motion. I motion II: 627 yrkas, att utmätningsskyddet enligt andra punkten utvidgas till att avse även offentliggjorda konstverk, som finns hos upphovsmannen eller hans successorer. Angående motiveringen för denna hemställan hänvisas till motionen.

Utskottet. Enligt förevarande stadgande skall utmätningförbud gälla icke blott, i enlighet med principen i gällande lag, beträffande upphovsrätt utan även i fråga om vissa exemplar av verk, nämligen manuskript samt exemplar av sådant konstverk, som ej blivit godkänt för offentliggörande. Beträffande konstverk avses främst ofullbordade verk. Då utomstående ej kan avgöra huruvida i visst fall ett konstverk är färdigt eller ej, har gränsen emellertid bestämts med hänsyn till om konstverket blivit godkänt för offentliggörande eller ej.

Inom utskottet har yppats viss tvekan mot den föreslagna utvidgningen av utmätningsskyddet. Det är visserligen klart att en konstnär bör åtnjuta utmätningsskydd för sådana verk i hans ägo som ännu ej kan anses som färdiga; enligt vad utskottet inhämtat iakttagas detta redan nu i viss omfattning i praxis. Då gränsen emellertid dragits så, att skyddet avser alla verk som ej godkänts för offentliggörande, kan man fråga sig om icke utmätningsskyddet blivit alltför omfattande och om icke konstnärerna erhållit en förmånsställning beträffande sina arbetsprodukter som andra yrkesgrupper saknar. Man kan ej heller bortse från faran att bestämmelsen kan komma att utnyttjas i syfte att undandraga borgenärerna egendom, till vilken de med ett naturligt betraktelsesätt borde äga rätt. Särskilt stötande kan detta te sig beträffande sådana borgenärsgrupper som underhållsberättigad make och barn. I och för sig hade därför en något trängre gränsdragning här varit eftersträfvansvärd. Det måste dock medges att det stöter på stora svårigheter att finna en annan gränslinje än den i propositionen föreslagna. Utskottet vill därför ej motsätta sig den förordade bestämmelsen. Enligt utskottets mening måste emellertid vid tillämpningen beaktas den förut berörda faran för missbruk. Utmätningsskyddet får icke utsträckas utöver vad som för det allmänna rättsmedvetandet ter sig acceptabelt. Med hänsyn härtill bör en tämligen fri prövning tillåtas beträffande kravet att konstverket skall ha blivit godkänt för offentliggörande; i vissa fall bör dylikt godkännande kunna anses framgå av omständigheterna även om direkt

bervisning därom ej kan föras. Skulle i tillämpningen framkomma tendenser till missbruk, bör frågan om en skärpning av bestämmelsen upptagas till förnyat övervägande.

Av vad utskottet sålunda anfört framgår att utskottet ej kan tillstyrka det i motionen II: 627 framförda yrkandet om att utmätningsskyddet beträffande konstverk utvidgas utöver vad i propositionen föreslagits.

43 §.

Utskottet. Förevarande paragraf upptager i första stycket, i anslutning till vad som är obligatoriskt enligt den reviderade Bernkonventionen, stadgande varigenom den allmänna skyddstiden bestämmes till 50 år från upphovsmannens dödsår.

I andra stycket ges särregler rörande alster av konsthantverk och konstindustri; för dylika alster skall skyddstiden som huvudregel vara i 10 år från året för offentliggörandet. Av förarbetena framgår att stadgandet, som överensstämmer med gällande rätt, är provisoriskt och avsett att upptagas till förnyat övervägande i samband med revisionen av mönsterrätten.

48 §.

Propositionen. Förevarande paragraf behandlar radio- och televisionsföretags skydd för sina sändningar. Enligt första stycket må ljudradio- eller televisionsutsändning icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återges. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återges för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

Motion. I motion I: 505 hemställs att orden »i biograf eller därmed jämförlig lokal» i slutet av det citerade stadgandet utgår. Angående motivering för denna hemställan hänvisas till motionen.

Utskottet. Det i första stycket andra punkten av förevarande paragraf upptagna stadgandet till skydd för radio- och televisionsutsändningar innebär bl. a. förbud mot att utan televisionsföretagets samtycke återge televisionsutsändning för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal. Skyddet gäller alltså icke beträffande visning i andra slags lokaler. I förut nämnda motion yrkas att denna begränsning utgår.

Enligt utskottets mening är emellertid den uppställda begränsningen väl motiverad. Det synes icke vara anledning att göra t. ex. visning för gäster på ett hotell eller pensionat beroende av televisionsföretagets tillstånd. Utskottet kan därför icke tillstyrka bifall till motionen.

Skyddet för televisionsutsändning innebär i övrigt enligt första stycket, att utsändning icke utan företagets tillstånd får återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återges. Sistnämnda uttryck avser enligt förslagets terminologi bl. a. upptagning på film. Inom utskottet har uppkommit fråga huruvida det även täcker avfotografering av särskilda i televisionsutsändning ingående bilder. Då en televisionsutsändning i själva

verket består av en serie dylika bilder, bör enligt utskottets mening avfotografering av en sådan bild anses som upptagning av en del av utsändningen och sålunda omfattas av det berörda uttrycket. Förevarande stadgande innebär alltså skydd jämväl mot avfotografering av televisionsbilder.

49 §.

Första stycket

Propositionen. I första stycket föreslås skydd för katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter. Dylikt arbete skall ej utan framställarens samtycke få eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Motion. I motion I: 693 hemställs att stadgandet göres tillämpligt jämväl på formulär till blanketter. Angående de skäl som anförts till stöd för denna hemställan hänvisas till motionen.

Utskottet. Frågan huruvida skydd bör beredas även åt blankettformulär har diskuterats under förarbetena. I kommitténs betänkande upptogs emellertid ej någon bestämmelse härom. Bl. a. åberopades, att man inom blankettekniken allmänt eftersträvade att genomföra en standardisering av förekommande typer och uppställningar och att möjligheten för enskilda företag att erhålla monopol på speciella blankettformer skulle utgöra ett stort hinder för denna utveckling. Utskottet ansluter sig till detta uttalande. Skydd för blankettformulär har ej heller föreslagits i de danska och finska propositionerna. I den norska har upptagits en bestämmelse härom, men enligt vad som framkom vid de nordiska interparlamentariska överläggningarna avser det norska utskottet att förorda slopande av bestämmelsen. Under åberopande av det anförda vill utskottet avstyrka motionen.

Andra stycket

Propositionen. I andra stycket av förevarande paragraf har upptagits en ny bestämmelse om skydd för vissa reklamalster. Enligt stadgandet må reklamalster, som bildmässigt sammanställts på ett särpräglat sätt, icke utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Bestämmelsen återgår på ett likartat stadgande i *kommitténs* förslag. I sitt betänkande framhöll kommittén bl. a., att ett reklamalster vanligen består av både bild och text samt att dessa olika moment var för sig kan vara föremål för upphovsrätt och, i fråga om bildinslag, fotografirätt. Däremot åtnjutes i regel icke sådant skydd för kompositionen av de olika momenten till ett helt (»layout»). Ej heller eljest har den som framställt kompositionen någon självständig rätt till denna; lagen mot illojal konkurrens stadgar visserligen s. k. känneteckensskydd för hithörande produkter, men dessa bestämmelser gäller till förmån endast för det företag som inarbetat pro-

dukterna. Rör det sig om en mera säreget utformad komposition, är det emellertid enligt kommitténs mening tydligt att framställaren bör åtnjuta ett eget skydd mot plagiat och att lagbestämmelser härom bör uppställas.

Departementschefen uttalar — efter att ha anfört att förslaget i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser — att det även enligt hans mening icke är tillfredsställande att det för näringslivets utveckling viktiga medel som reklamen utgör skall stå utan lagligt skydd i det hänseende varom här är fråga. Reklambranschen har visserligen på ett föredömligt sätt bedrivit en självsanering på området, främst genom den inom Svenska försäljnings- och reklamförbundets ram verksamma opinionsnämnden för reklam. Vid remissbehandlingen har emellertid företrädare för branschen ansett lagstiftning det oaktat vara motiverad. En sådan torde också kunna utgöra ett stöd i dess fortsatta strävanden att verka för en sund utveckling av reklamen. Lagregler på området skulle vidare vara av värde genom att föranleda klarare avtalsbestämmelser vid överlåtelse av reklamalster.

Utskottet. Förevarande bestämmelse till skydd för reklamalster, som bildmässigt sammanställts på ett särpräglad sätt, har inom utskottet föranlett stor tvekan. Utskottet har sålunda funnit det kunna starkt ifrågasättas om det verkligen föreligger något större behov av nya skyddsregler på området. Såsom kommittén utvecklade åtnjuter de olika elementen i ett reklamalster i regel skydd redan enligt upphovsrättens och fotografirättens regler; och kommittén har även antytt att kompositionen av dylika element i vissa fall kan åtnjuta upphovsrättsligt skydd. Utskottet vill ifrågasätta om icke det skydd som upphovsrätten sålunda ger i huvudsak täcker det praktiska behovet; det bör i detta sammanhang uppmärksammas, att av vad Föreningen svenska affischtecknare anfört under remissbehandlingen synes framgå att reklammännen själva icke eftersträvar mer än ett skydd för konstnärligt reklamskapande. Ett skydd för andra reklamkompositioner än konstnärliga synes kunna föra mycket långt, och risken är stor att ett sådant även skulle komma att avse idéer och uppslag. Att ett sådant skydd ej bör införas är emellertid en allmänt omfattad mening. Den avgränsning som ligger i det uppställda kravet att kompositionen för att vara skyddad skall vara särpräglad synes här knappast till fyllest. Så snart en komposition är uppseendeväckande eller fyndig kan den ju sägas vara särpräglad, men det är ej säkert att den därför bör åtnjuta skydd.

Utskottet vill också framhålla, att några motsvarande bestämmelser ej upptagits i de danska och norska propositionerna. Den finska propositionen överensstämmer med den svenska, men enligt vad som framkommit vid överläggningar med representanter för övriga nordiska parlamentsutskott torde man inom det finska utskottet närmast vara böjd för att förorda att bestämmelsen slopas.

Inför de betänkligheter som sålunda redovisats och med hänsyn till inställningen i grannländerna har utskottet stannat för att föreslå att be-

stämelsen i andra stycket av förevarande paragraf utgår. Härav förändras vissa jämkningar i nuvarande tredje stycket samt i 61 § andra stycket.

51 §.

Propositionen. I förevarande paragraf har upptagits ett stadgande med skydd för de ideella värdena hos klassiska och andra äldre litterära och konstnärliga verk. Enligt stadgandet skall i fall då ett sådant verk återges offentligt på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen eller om sådant återgivande förberedes, domstol på talan av myndighet som Konungen bestämmer äga vid vite meddela förbud mot återgivandet. Stadgandet skall ej gälla återgivande som sker under upphovsmannens livstid.

Såsom allmän motivering för stadgandet anförde *kommittén*, att verk som icke åtnjuter upphovsrättsligt skydd — vare sig fråga är om förut skyddade verk, för vilka skyddstiden utlöpt, eller verk som aldrig varit skyddade — får utnyttjas av envar och att detta principiellt får ske i vilken form som helst. Det har emellertid icke saknats exempel, att denna frihet missbrukats på ett sätt som varit kränkande för allmänna kulturintressen. Det har sålunda förekommit, att värdefulla verk ur den äldre litteraturen, i syfte att öka möjligheterna till avsättning hos okritiska läsare, utgivits i »bearbetningar», som inneburit en vandalisering av originalverket. Klassiska musikverk har gjorts till föremål för jazzparafraaser och andra förvanskningar. Även på konstreproduktionens område har förekommit svåra missbruk; mästerverk har utgivits i en form och utstyrsel, som inneburit ett grovt åsidosättande av konstnärlig pietet och ansvarskänsla. Kommittén framhöll härefter, att i åtskilliga främmande länder — bland dem de nordiska grannländerna — vidtagits åtgärder för att bereda den klassiska litteraturen och konsten skydd mot förfaranden av nu angivet slag. Även i Sverige har vid flera tillfällen framkommit önskemål om lagstiftning i ämnet. Efter en redogörelse i dessa delar uttalade *kommittén*, att de strävanden som sålunda gjort sig gällande att åstadkomma ett skydd på området uppenbarligen är förtjänta av beaktande. Att de klassiska verken bjudes allmänheten i en värdig form måste anses vara ett samhällsintresse av vikt. Enligt kommitténs mening borde därför i någon form anordnas en möjlighet för det allmänna att ingripa mot sådana missbruk, om vilka här är tal.

I fråga om den närmare utformningen av ett stadgande i ämnet framhöll *kommittén* bl. a., att hithörande spörsmål ej lämpar sig för reglering i straffbud och att skydd borde ordnas i den formen att domstol i det särskilda fallet ägde meddela förbud mot en utgivning eller ett framförande som funnes kränkande för de intressen man ville skydda. Dylikt förbud borde kunna ifrågakomma redan innan verket utgivits eller framförts offentligt, om det av omständigheterna — t. ex. av tillgängliga perspekt — framginge att skäl funnes för ingripande.

Enligt det föreslagna stadgandet skall domstolsprövning ske på talan av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Avsikten är att tillsyn över om-

rådet skall utövas av svenska akademien, musikaliska akademien och akademien för de fria konsterna, var för sitt område.

Utskottet. Förevarande stadgande, som ger domstol möjlighet att ingripa med förbud mot sådana återgivanden av äldre verk som kränker den andliga odlingens intressen, har givit utskottet anledning till viss tvekan. Utskottet är icke helt övertygat om att det föreligger något verkligt praktiskt behov av ett stadgande av detta slag; den vakthållning mot kulturell vandalism som erfordras synes i regel bättre tillgodoses genom den fria diskussionen i pressen och annorstädes. Man kan också fråga sig om icke stadgandet riskerar att i någon mån verka hindrande för företag som åsyftar att föra ut äldre verk till publiken. I åtskilliga fall är det ofrånkomligt att man vid återgivande av äldre verk måste genomföra vissa strykningar eller omarbetningar för att verket över huvud taget skall nå fram till vår tids människor, och dylika omgestaltningar är alltså nödvändiga för att kulturarvet skall hållas levande. Den som utför sådana omgestaltningar har självfallet behov av en viss rörelsefrihet, och ett stadgande som det förevarande skulle därvid stundom kunna kännas som en obehörig begränsning. Å andra sidan har utskottet förståelse för att ett stadgande av förevarande art kan vara värdefullt då det gäller att ingripa mot geschäftsmässiga och osmakliga exploateranden av äldre verk eller över huvud mot extrema fall av kulturförstörelse. Stadgandet har också betydelse som ett allmänt uttryck för samhällets vilja att värna om sitt kulturella arv. Då likartade bestämmelser torde komma att upptagas i grannländernas texter, skulle det också te sig egendomligt att låta stadgandet i det svenska förslaget utgå. Utskottet har därför stannat för att förorda att bestämmelsen upptages i lagen.

I anslutning till de förut anförda betänkligheterna mot stadgandet vill utskottet emellertid understryka, att stadgandet bör tillämpas med en viss försiktighet; det bör under inga omständigheter ifrågakomma att inskrida mot konstnärligt syftande eller eljest ambitiösa bearbetningar av äldre verk, även om resultatet är omstritt och kanske på sina håll starkt kritiserat.

På en punkt vill utskottet emellertid förorda en ändring i stadgandet. Enligt detta skall ingripande kunna ske icke blott i fall då återgivandet av verket ägt rum eller pågår utan även då återgivandet förberedes. Avsikten är alltså att inskridande exempelvis skall kunna ske redan under tryckläggningen av en bearbetning av ett äldre verk. Ett ingripande på detta stadium har emellertid starkt tycke av förhandscensur och är enligt utskottets mening oförenligt med andan i vår tryckfrihetslagstiftning. Utskottet föreslår därför att denna bestämmelse, som för övrigt saknar motsvarighet i de danska och norska texterna, får utgå.

53 §.

Propositionen. I förevarande paragraf har upptagits bestämmelser om straff för intrång i upphovsrätt m. m. Strafflatituden har härvid bestämts till böter eller fängelse i högst sex månader. Bestämmelsen om att fängelse kan ådömas är ny. Härom anför *departementschefen*:

Vad angår strafflatituden har kommittén föreslagit att däri införes fängelse för svårare fall. Några remissinstanser har gjort invändningar mot denna skärpning. I speciella fall kan intrång i upphovsrätt emellertid vara mycket kännbart för målsäganden och jag vill biträda kommitténs förslag. Det synes dock tillräckligt att bestämma strafflatituden till böter eller fängelse i högst sex månader, varvid icke torde behöva särskilt anges att fängelse är avsett för svårare fall.

Motioner. I motionerna I: 510 och II: 629 hemställas, att bestämmelsen om fängelsestraff måtte utgå. Motionärerna framhåller bl. a., att behov av en sådan straffskärpning icke synes föreligga.

Utskottet. I propositionen föreslås, att strafflatituden för intrång i upphovsrätt bestämmas till böter eller fängelse i högst sex månader. Utskottet biträder departementschefens uppfattning att det för svåra fall bör finnas möjlighet att ådöma fängelse och kan alltså icke tillstyrka det i motionerna framförda yrkandet att bestämmelsen härom måtte utgå.

58 §.

Utskottet. Utskottet föreslår, att forumregeln i andra punkten utvidgas till att omfatta även mål om ersättning som avses i det av utskottet förordade stadgandet i 18 § andra stycket.

61 §.

Utskottet. Utskottets förslag att 49 § andra stycket skall utgå föranleder jämkningar i andra stycket av förevarande paragraf.

63 §.

Utskottet. Utskottet föreslår att lagen förklaras skola träda i kraft den 1 juli 1961. Dock bör, såsom föreslagits i propositionen, 51 § och därtill anslutande bestämmelser i 6 och 8 kap., såvitt angår återgivande i tryckt skrift, träda i kraft den dag Kungl. Maj:t förordnar. Vidare bör, på skäl som av utskottet anföres vid 65 § andra stycket, detta stadgande gälla redan från och med utgången av år 1960.

65 §.

Utskottet. I andra stycket har upptagits en speciell övergångsbestämmelse rörande alster av konsthantverk och konstindustri. Enligt 43 § andra stycket skall för dylika alster tills vidare bibehållas den hittillsvarande skyddstiden om 10 år från offentliggörandet; avsikten är att taga slutlig ståndpunkt till frågan om skyddets varaktighet i sammanhang med att revisionen av mönsterrätten genomföres. Det har emellertid ansetts, att man genom en särskild övergångsbestämmelse bör tillse att rätt till alster, som med tioårig skyddstid skulle utgå under de närmaste åren, alltjämt får gälla i avbidan på det slutliga ståndpunktstagandet i frågan. Genom förevarande bestämmelse har i anledning härav stadgats, att rätt till alster av konsthantverk eller konstindustri skall, om rätten eljest skulle upphöra vid utgången

av något av åren 1960—1969, gälla intill utgången av år 1970. För här avsedda alster inträder alltså en provisorisk förlängning av skyddstiden.

Enligt propositionen skulle lagen träda i kraft den 1 juli 1960. Då utskottet förordat, att ikraftträdandet uppskjutes till den 1 juli 1961, bör även tiderna i förevarande paragraf ändras. Förlängning bör inträda i fall, då rätten eljest skulle upphöra vid utgången av något av åren 1960—1970 samt gälla till utgången av år 1971. Med hänsyn till den ändrade tiden för ikraftträdandet kunde det visserligen ifrågasättas om förlängning allttjämt bör förklaras inträda för verk vilkas skyddstid eljest skulle utgå år 1960. Hänsyn till här berörda upphovsmän och deras rättsinnehavare, vilka med propositionens framläggande fått skälig anledning antaga att skyddstiden för deras alster skulle förlängas samt inrättat sig därefter, talar emellertid för att man här bibehåller propositionens ståndpunkt. För att beträffande denna grupp alster undvika en lucka i skyddet fram till den av utskottet föreslagna dagen för lagens ikraftträdande, den 1 juli 1961, bör dessutom förevarande stadgande förklaras gälla redan från och med utgången av år 1960. En föreskrift härom bör, såsom utskottet anfört vid 63 §, fogas till ikraftträdandebestämmelserna i nämnda paragraf.

66 §.

Utskottet. I anslutning till sitt yttrande vid 23 § får utskottet hemställa, att orden »och om bemyndigande för Konungen att föreskriva om viss avgift» utgår.

67 §.

Utskottet. Med hänsyn till den av utskottet föreslagna ändrade tiden för lagens ikraftträdande bör den i paragrafen stadgade fristen för användande av äldre trycksatser m. m. bestämmas att gälla till utgången av år 1963.

Förslaget till lag om rätt till fotografisk bild

1 §.

Utskottet. I förevarande paragraf ges grundläggande bestämmelser om skydd för fotografisk bild. I de likalydande motionerna I: 508 och II: 631 hemställas om vissa bestämmelser rörande »ett med fotografi jämförligt förfarande». Motionsyrkandet är tillgodosett genom det i paragrafens andra stycke intagna stadgandet.

2 §.

Propositionen. I paragrafen meddelas bestämmelser till skydd för fotografens ideella rätt.

Motioner. I motionerna I: 508 och II: 631 yrkas, att i paragrafen intages motsvarighet till 3 § tredje stycket i förslaget till lag om upphovsrätt.

Utskottet. Det av motionärerna berörda spørsmålet har tidigare övervägts under lagstiftningsarbetet. Varken kommittén eller departementschefen har dock ansett stadgande i ämnet böra upptagas; departementschefen har framhållit att sådana särskilda förhållanden som beträffande litterära och konstnärliga verk motiverar en dylik regel i stort sett icke synes föreligga då det gäller fotografier. Utskottet biträder denna uppfattning och kan alltså icke tillstyrka motionsyrkandet.

5 §.

Propositionen. Enligt paragrafen må av fotografisk bild enstaka exemplar framställas för enskilt bruk.

Motioner. I motionerna I: 508 och II: 631 hemställas, att såsom andra stycke upptages bestämmelse att i fall då mångfaldigande skall ske genom annan, tillstånd från innehavaren av den fotografiska rätten skall vara erforderligt, där sådant tillstånd utan större omgång kan inhämtas.

Utskottet. Önskemål om en bestämmelse med det av motionärerna föreslagna innehållet framfördes under förarbetena av representanter för fotograferna. Därvid hade framhållits, att det ofta förekommer att en person hos en första klassens ateljé beställer en enda bild och därefter hos en billigare fotograf låter taga kopior härav för ett lägre pris. Dessa är av lägre kvalitet, eftersom de framställts utan hjälp av det ursprungliga negativet. Då de eftergjorda kopiorna återger originalets signatur, bibringas allmänheten föreställningen att fotografen bär ansvaret för dessa och förhållandet kan menligt inverka på fotografens yrkesanseende. Enligt kommitténs mening saknades icke fog för det sålunda framställda önskemålet. Av praktiska skäl syntes det dock kommittén icke möjligt att tillgodose detta; att införa en generell regel i föreslagen riktning skulle medföra onödigt hinder vid mångfaldigande för enskilt bruk av ordinära fotografier, och att uppställa särskilda regler för konstnärligt mera högtstående fotografier skulle i tillämpningen vålla svåra gränsdragningsproblem. Till kommitténs uppfattning har departementschefen anslutit sig. Även utskottet vill för sin del biträda denna mening och avstyrker alltså förevarande motionsyrkande.

7 §.

Propositionen. I paragrafens första stycke stadgas, att i kritisk eller vetenskaplig framställning må i anslutning till texten återges offentliggjord fotografisk bild, såvitt gäller populärvetenskaplig framställning dock endast mot ersättning. Enligt andra stycket må offentliggjord fotografisk bild, mot ersättning, i anslutning till texten intagas i arbete till bruk vid undervisning.

Motioner. I motionerna I: 508 och II: 631 yrkas, att paragrafen erhåller följande lydelse:

»I vetenskaplig framställning må till förklaring av texten återgivas offentliggjord fotografisk bild.

I arbete avsett till bruk vid undervisning må till förklaring av texten in- tagas offentliggjord fotografisk bild, därest fem år förflutit efter det bilden offentliggjordes.

Fotografen äger rätt till ersättning.»

Utskottet. Första stycket i förevarande paragraf utgör en parallell till bestämmelserna i 14 § andra stycket i förslaget till lag om upphovsrätt om rätt att utnyttja konstverk såsom illustration till kritisk eller vetenskaplig framställning. Utskottet ansluter sig till kommitténs och departementsche- fens mening att även förevarande bestämmelse bör avse, utom vetenskap- liga framställningar i trängre mening, jämväl populärvetenskapliga och kri- tiska arbeten samt att ersättningsrätten bör begränsas till populärvetenskap- lig framställning. Liksom kommittén och departementschefen anser utskottet vidare att bestämmelsen i andra stycket icke bör förenas med villkor om karenstid. Motionärernas övriga önskemål berör närmast tolkningen av vissa villkor, som gäller för här ifrågakarande lånerätt. Vad först angår kravet att återgivningen skall ske »i anslutning till texten» har departements- chefen anfört, att detta uttryck torde på ett lämpligare sätt än det nu nytt- jade »till förklaring av texten» ange det samband mellan framställning och illustrationsmaterial som kräves. Det bör nämligen icke alltid krävas att fo- tografiet utgör en förklaring av texten; det bör räcka att det ytterligare belyser och illustrerar vad som sagts i denna. Departementschefen har till- lagt, att någon egentlig utvidgning av det fria området knappast vore avsedd. Med denna utläggning av innebörden av det i propositionen nyttjade ut- tryckssättet föreligger enligt utskottets mening en ur förevarande synpunkt tillfredsställande avgränsning av lånerätten. I fråga om det i andra stycket uppställda kravet för lånerätt, att fråga skall vara om ett arbete »till bruk vid undervisning», vill utskottet framhålla, att kravet självfallet skall vara uppfyllt redan då lånerätten först tages i anspråk, d. v. s. vid arbetets ut- givning. Detta innebär att arbetet, för att lånerätt skall äga rum, måste ur- sprungligen vara avsett för undervisning; är så ej fallet, kan lånerätten ej åberopas, även om arbetet sedermera faktiskt användes för undervisning. Vad nu anförts torde ligga i sakens natur, och det synes knappast erforder- ligt att, såsom motionärerna yrkat, framhäva förhållandet i lagtexten. Av nu anförda skäl vill utskottet, med avstyrkande av motionsyrkandena, biträda propositionens förslag.

9 §.

Propositionen. I paragrafen har upptagits tvångslicensbestämmelser rö- rande visning av fotografi i television. Stadgandet utgör en parallell till be- stämmelserna i 22 § andra stycket i förslaget till lag om upphovsrätt.

Motioner. I motionerna I: 304 och II: 381 samt I: 505 föreslås, i anslutning till motionärernas motsvarande yrkande beträffande sistnämnda lagrum, att förevarande stadgande utgår.

Utskottet. I överensstämmelse med sin vid 22 § andra stycket i förslaget till lag om upphovsrätt intagna ståndpunkt får utskottet, med avstyrkande av motionerna, tillstyrka propositionen.

10 §.

Propositionen. I första stycket har upptagits stadgande, att sedan fotografen överlåtit exemplar av fotografisk bild eller bilden blivit utgiven, exemplar, som överlåtit eller omfattas av utgivningen, må utställas offentligt.

Motioner. I motionerna I: 508 och II: 631 hemställas om tillägg till stadgandet, angivande att vad där sägs ej skall gälla i fråga om utställning i kommersiellt syfte.

Utskottet. Förevarande spörsmål har behandlats under förarbetena till stadgandet. Under remissbehandlingen har sålunda representanter för fotograferna gjort gällande att dessa hittills alltid brukat betinga sig extra ersättning vid försäljning av kopior som skall utställas i kommersiellt syfte och att, om förslaget genomföres, denna inkomstkälla kommer att falla bort. Häremot har departementschefen anfört att förslaget icke innebär någon begränsning av fotografernas möjligheter i förevarande hänseende. Enligt gällande rätt saknar fotograferna över huvud taget en självständig rätt till offentlig utställning, och i den mån ersättning betingas, sker detta alltså utslutande på avtalsrättslig grund. Om fotograferna, såsom naturligt är, vill fordra särskild ersättning beträffande kopior som skall utställas, står detta dem alltjämt fritt. Det är däremot icke tillfredsställande att införa en ordning enligt vilken den som — utan inskränkande avtalsvillkor — förvärvat ett fotografi skulle vara förhindrad utställa detta. Utskottet vill för sin del ansluta sig till departementschefens uttalande och finner alltså ej skäl tillstyrka motionsyrkandet.

14 §.

Propositionen. I paragrafens första stycke behandlas frågan om rätten till fotografi, som utförts på beställning. Huvudregeln i första stycket uttalar härom, i anslutning till gällande lag, att rätten tillkommer beställaren, där ej annat uttryckligen avtalats; fotografen äger dock på sedvanligt sätt utställa bilden i reklamsyfte, såframt ej beställaren förbjuder det. I andra stycket har upptagits stadgande, att beställare av fotografiskt porträtt äger, ändå att fotografen förbehåller sig rätten till bilden, låta intaga porträttet i tidning eller tidskrift eller i skrift med biografiskt innehåll, såframt fotografen icke gjort särskilt förbehåll däremot.

I *kommitténs* förslag hade icke upptagits en dylik presumptionsregel. Kommittén uttalade härom, att enligt dess mening icke kunde anföras något giltigt skäl för att bibehålla denna regel. Huruvida och i vad mån beställaren skall äga rätt att förfoga över bilden bör avgöras med ledning av beställ-

ningsavtalets innehåll och omständigheterna i övrigt. I vissa fall lär avtalet visserligen, även om det icke upptager några bestämmelser därom, kunna tolkas så, att beställaren förvärvat hela rätten till bilden. I andra fall leder emellertid en avtalstolkning till att beställaren endast erhållit rätt att använda bilden för det ändamål, för vilket den beställts, och att rätten i övrigt stannar kvar hos fotografen. Då den nu gällande presumptionsregeln innebär ett hinder för en sådan fri avtalstolkning, har kommittén ansett den icke böra överföras till förslaget.

Kommittén tillade att om presumptionsregeln upphäves, huvudregeln blir att fotografen, där annat icke avtalats eller får anses vara avtalat, har fotografirätten i behåll. Enligt kommitténs mening bör beställaren emellertid skyddas mot att fotografen utan hans tillstånd mångfaldigar bilden eller gör den tillgänglig för allmänheten. Detta gäller i första hand i fråga om porträtt och liknande; även eljest har beställaren ofta sådant personligt intresse i bilden, att det icke bör förekomma att fotografen förfogar över denna utan hans samtycke. Till skydd för beställarens här avsedda intresse hade kommittén i första stycket av förevarande paragraf upptagit stadgande, att i fall som nu avses må ej ytterligare exemplar av bilden framställas eller bilden göras tillgänglig för allmänheten utan samtycke av beställaren; dock att fotografen skall äga på sedvanligt sätt utställa bilden i reklamsyfte, såframt ej beställaren förbjuder det.

Departementschefen har anfört:

Det är tveksamt vilken lösning som här bör väljas. Till förmån för kommitténs förslag talar principiella synpunkter. Enligt min mening väger emellertid de praktiska skäl som i remisskritiken anförts till förmån för den motsatta lösningen tyngre. Ytterst är här fråga om på vem av parterna som man bör lägga bördan att vid avtalets ingående göra förbehåll rörande rätten. Det synes härvid mest ändamålsenligt att det skall ankomma på fotografen, som är yrkesman, att om han av något skäl önskar att förbehålla sig fotografirätten, träffa avtal därom; dylikt förbehåll kan lätt göras exempelvis genom påstämpling av de kopior som utlämnas till beställaren. Det kan vidare anföras, att kommitténs förslag är ägnat att medföra en viss oklarhet rörande rättsförhållandet; det måste i många fall vara svårt att genom tolkning av beställningsavtalet bestämt fastställa hur långt beställarens rätt sträcker sig. Jag vill av anförda skäl förorda, att nu gällande presumptionsregel beträffande beställda bilder bibehålles.

Motioner. I motionerna I: 508 och II: 631 yrkas, att förevarande lagrum, i enlighet med kommitténs förslag, erhåller följande lydelse:

»Är fotografisk bild utförd på beställning, må ej ytterligare exemplar framställas eller bilden göras tillgänglig för allmänheten utan samtycke av beställaren. Fotografen äger dock på sedvanligt sätt utställa bilden i reklamsyfte, såframt ej beställaren förbjuder det.

Beställare av porträtt må utan fotografens samtycke låta intaga porträtt i tidning, tidskrift eller skrift med biografiskt innehåll.»

Utskottet. Utskottet biträder departementschefens uppfattning, att i fråga om rätten till beställt fotografi, liksom för närvarande, bör gälla att rätten till-

kommer beställaren, om ej annat uttryckligen avtalats. Utskottet kan alltså icke tillstyrka motionsyrkandet.

15 §.

Propositionen. I paragrafen behandlas skyddstiden för fotografier.

Enligt 7 § i *gällande fotografilag* varar skyddet intill utgången av femtonde året efter det, under vilket bilden först utgavs; för bild, som vid fotografens död icke var utgiven, njutes skydd intill utgången av femtonde året efter det, under vilket han avlidit.

I anslutning till *kommitténs* förslag har i propositionen föreslagits, att tiden sättes till 25 år från det år då bilden framställdes.

Departementschefen har härom anfört:

För egen del finner jag kommitténs förslag, som i allmänhet lämnats utan erinran vid remissbehandlingen, innefatta en lämplig avvägning av de intressen som här står mot varandra. Femtonårstiden understiger vad som i allmänhet gäller i de större västeuropeiska länderna och måste med hänsyn till de allimer ökade möjligheterna att kommersiellt utnyttja fotografier anses alltför kort. Å andra sidan är icke påkallat att införa så lång skyddstid som för auktorverk. Då det gäller de mest kvalificerade fotografierna är självfallet ett tämligen långvarigt skydd motiverat, men ej heller sådana brukar inom Bernunionen i skyddstidshänseende jämföras med auktorverk. Av praktiska skäl måste gälla samma skyddstid för alla slags fotografier.

Motioner. I motionerna I: 508 och II: 631 hemställes, att tiden sättes till 50 år efter det bilden framställdes eller, om detta yrkande icke skulle vinna bifall, 50 år efter det bilden först utgavs. I motionerna I: 510 och II: 629 yrkas, att tiden sättes till 15 år efter framställningsåret.

Utskottet. Såsom anförts vid 10 § i förslaget till lag om upphovsrätt bör enligt utskottets mening skyddstiden för fotografier differentieras. För vanliga fotografier synes den i propositionen föreslagna tiden av 25 år från framställningsåret vara lämplig. För fotografier, som äger konstnärligt eller vetenskapligt värde, bör stadgas längre skyddstid. Enligt utskottets mening bör här gälla samma tid som för upphovsrättsligt skyddade verk. Skyddet bör alltså som huvudregel, i överensstämmelse med stadgandet i 43 § första stycket i förslaget till lag om upphovsrätt, vara intill utgången av femtionde året efter det år, då fotografen avled. Det synes icke erforderligt att upptaga motsvarighet till bestämmelsen i slutet av nämnda stycke om skyddstid vid gemensam upphovsrätt. För fotografi som offentliggöres anonymt eller under pseudonym bör uppställas regler, motsvarande bestämmelserna i 44 § i nämnda förslag. Det bör sålunda stadgas, att om bilden offentliggjorts utan att fotografen blivit angiven med sitt namn eller med sin allmänt kända signatur, rätten gäller intill utgången av femtionde året efter det år, då bilden offentliggjordes, samt att om fotografen inom nämnda tid blir angiven såsom i 3 § sägs eller det visas att han avlidit innan bilden offentliggjordes, 50-årstiden skall räknas från dödsåret. Det torde icke vara behöv-

ligt att upptaga motsvarighet till regeln i 44 § första stycket andra punkten om skyddstid för verk som består av två eller flera delar.

Att ett fotografi, för att åtnjuta den längre skyddstiden, skall äga konstnärligt eller vetenskapligt värde, innefattar ett kvalitetskrav, som är avsett att nära överensstämma med det som ligger till grund för det upphovsrättsliga begreppet verk. Vad särskilt angår kravet på vetenskapligt värde må framhållas, att fotografiet i och för sig skall äga sådant värde. Den längre skyddstiden åtnjutes alltså icke för vanliga fotografier, även om dessa på grund av det sammanhang i vilket de infogas får vetenskapligt intresse, t. ex. då äldre amatörbilder användes för att belysa en historisk utredning.

I enlighet med det anförda får utskottet, med avstyrkande av framställda motionsyrkanden om andra skyddstidsbestämmelser, föreslå att i paragrafen upptages regler av nu angivet innehåll.

16 §.

Propositionen. Paragrafen upptager ansvarsbestämmelser. Dessa har utformats i nära anslutning till motsvarande bestämmelser i 53 § av förslaget till lag om upphovsrätt. I överensstämmelse med vad som skett i sistnämnda lagrum har strafflatituden bestämts till böter eller fängelse i högst sex månader.

Motioner. I motionerna I: 510 och II: 629 har, i anslutning till motsvarande yrkande vid 53 § av förslaget till lag om upphovsrätt, hemställts att fängelse måtte utgå ur strafflatituden.

Utskottet. I överensstämmelse med sin ståndpunkt beträffande 53 § i förslaget till lag om upphovsrätt avstyrker utskottet bifall till motionsyrkandet.

Ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r n a

Utskottet. I enlighet med sitt ställningstagande beträffande lagen om upphovsrätt förordar utskottet att förevarande lag bestämmas att träda i kraft den 1 juli 1961. Den under 2) stadgade fristen för användande av äldre klichéer m. m. bör med anledning härav bestämmas att utgå 1963.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens

Utskottet. I enlighet med sitt ställningstagande beträffande lagen om upphovsrätt förordar utskottet att förevarande lag bestämmas att träda i kraft den 1 juli 1961.

III. Sveriges anslutning till de internationella överenskommelserna

1. Den reviderade Bernkonventionen

Konventionen. Den förut nämnda konferensen i Bryssel för revision av Bernkonventionen ägde rum under tiden den 5—26 juni 1948 med deltagande från 35 av Bernunionens medlemsländer. Vidare var observatörer för 20 andra stater samt representanter för Unesco närvarande.

Konferensen antog en ny text till konventionen, *den reviderade Bernkonventionen av den 26 juni 1948*. Denna undertecknades av den svenske delegaten.

För närvarande är till Bernunionen anslutna följande länder: Sverige, Danmark, Finland, Island, Norge, Australien, Belgien, Brasilien, Bulgarien, Canada, Ceylon, Filippinerna, Frankrike, Grekland, Indien, Irland, Israel, Italien, Japan, Jugoslavien, Libanon, Liechtenstein, Luxemburg, Marocko, Monaco, Nederländerna, Nya Zeeland, Pakistan, Polen, Portugal, Rumänien, Schweiz, Spanien, Storbritannien och Nordirland, Sydafrikanska Unionen, Syrien, Thailand, Tjeckoslovakien, Tunisien, Turkiet, Tyskland, Ungern, Vatikanstaten och Österrike.

Av dessa länder har följande hittills ratificerat den i Bryssel reviderade konventionen: Belgien, Brasilien, Filippinerna, Frankrike, Grekland, Indien, Irland, Israel, Italien, Jugoslavien, Liechtenstein, Luxemburg, Marocko, Monaco, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien och Nordirland, Sydafrikanska Unionen, Tunisien, Turkiet, Vatikanstaten och Österrike.

Bernkonventionens grundprincip är att upphovsman, som är medborgare i ett unionsland, i övriga unionsländer skall för sina verk — utgivna eller outgivna — åtnjuta samma rättigheter som varje lands lagar tillerkänner eller framdeles kan komma att tillerkänna landets egna medborgare (principen om s. k. nationell behandling; art. 4 och 5). Sådan upphovsman är vidare berättigad att i andra unionsländer än verkets hemland — d. v. s. det land som upphovsmannen tillhör eller, i fråga om utgivna verk, det land där verket först utgivits — åtnjuta vissa i konventionen stadgade minimirättigheter (art. 4). En annan ledande princip i konventionen är, att skyddet icke får göras beroende av formaliteter av något slag (art. 4).

De viktigaste av de vid Brysselkonferensen beslutade ändringarna i konventionen är följande.

Konventionens katalog över skyddade verk har utvidgats (art. 2). Bl. a. har däri intagits filmverk, fotografiska verk samt verk av nyttokonst; beträffande verk av nyttokonst skall dock unionsländerna kunna bestämma i vilken omfattning deras lagar skall tillämpas på sådana verk samt på industriella mönster och modeller.

Upphovsmannens ideella rätt — hans rätt att få gälla som upphovsman till verket och hans skydd mot ingrepp i verkets integritet — har något utvidgats (art. 6 bis).

Den allmänna skyddstiden har obligatoriskt bestämts till 50 år räknat från upphovsmannens dödsår (art. 7).

Rätt till citat ur tidnings- och tidskriftsartiklar, även i form av pressöversikter, har införts (art. 10). Vidare har stadgats rätt för medlemsländerna att tillåta att verk medtages i reportage genom film, radio, television eller fotografi (art. 10 bis).

De rättigheter som enligt konventionen tillkommer upphovsmannen har i vissa avseenden preciserats och utvidgats. Bl. a. har rätten att offentligt uppföra översättningar av dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt verk förklarats avse även det fallet, att en sådan föreställning överföres till offentlig lokal eller plats (art. 11 andra stycket). Rätten att utsända verk i radio har utvidgats, så att den nu omfattar även televisionsutsändningar, återutsändningar av radio- och televisionsutsändningar samt offentlig återgivning genom högtalare, televisionsapparater och liknande (art. 11 bis). Till rätten att återge verk genom film har hänförs jämväl spridning av det filmade verket (art. 14). Dessutom har ett par stadganden, vilka dittills endast inneburit att upphovsmannen i fråga om däri berörda utnyttjanden var berättigad till nationell behandling, omformats så att de nu innefattar ensamrätt för honom. Detta gäller dels rätten att offentligt uppföra eller utföra dramatiskt, musikaliskt-dramatiskt och musikaliskt verk, däri inbegripet offentlig överföring till annan lokal eller plats (art. 11 första stycket), och dels rätten att utnyttja bearbetningar av verk (art. 12). Slutligen har införts ensamrätt att offentligt uppläsa litterärt verk (art. 11 ter).

I en ny art. 27 bis har upptagits bestämmelser om att tvister angående tolkningen eller tillämpningen av konventionen, som icke kan biläggas genom förhandling, skall hänskjutas till Internationella domstolen.

Propositionen nr 134. *Föredragande departementschefen, utrikesministern Undén*, har anfört:

»Den ur svensk synpunkt viktigaste av de ändringar som vid Brysselkonferensen genomförts i Bernkonventionen är att den allmänna skyddstiden obligatoriskt satts till 50 år från upphovsmannens dödsår. Såväl denna ändring som andra vid konferensen beslutade modifikationer i konventionen har på sätt närmare anges i propositionen nr 17 beaktats i den föreslagna svenska lagstiftningen. Såsom tidigare avsetts torde Sverige i och med genomförandet av denna lagstiftning böra tillträda den nya konventionstexten.»

Motion. I motion II: 852 anholder motionären att — om en av honom föreslagna utredning inom första lagutskottet skulle ge till resultat att ett godkännande av Kungl. Maj:ts förslag enligt propositionen nr 134/1960 skulle utgöra hinder för svensk handlingsfrihet beträffande de undantag, som framförts i motionerna I: 507 och II: 626, och för ett senare ställningstagande i fråga om det dubbla skyddet för alster av konstindustri och konsthantverk efter de förslag, som kan framkomma genom den arbetande utredning-

en inom mönsterskyddets område — riksdagen nu måtte avslå förslaget från Kungl. Maj:t enligt propositionen nr 134/1960.

Till stöd för sin hemställan anför motionären bl. a. följande:

Propositionen nr 17/1960 med förslag till lag om upphovsrätt har ännu inte behandlats av riksdagen. Mönsterskyddet åter är f. n. föremål för statlig utredning, och det torde dröja i varje fall några år innan dess arbete kan resultera i ny mönsterskyddslagstiftning. Mot bakgrunden härav och av den tolkning av Bernkonventionen åt vilken auktoritetskommittén och departementschefen givit uttryck är det uppenbarligen i hög grad olämpligt att utan särskild utredning för klarhets vinnande nu besluta om svensk anslutning till Bernkonventionen i dess aktuella text. Ett sådant ställningstagande skulle nämligen på ett olyckligt sätt föregripa prövningen av propositionen nr 17/1960 med förslag till upphovsrätt och eventuellt även av ett framtida förslag om ny mönsterskyddslagstiftning.

Med anledning av vad här ovan anförts anser jag det angeläget att första lagutskottet — till vilket berörda propositioner hänförts för behandling — utreder de förhållanden som anförts. Om denna utredning visar att hinder för sådana undantag, som föreslagits i motionerna I: 507 och II: 626, skulle föreligga om propositionen 134/1960 godkännes, anser jag att propositionen 134/1960 ej skall av riksdagen godkännas. Frågan om det dubbla skyddet särskilt för alster av konstindustri och konsthantverk kan enligt min mening under inga förhållanden nu fastslås, om detta skulle omöjliggöra fria överväganden inom den arbetande utredningen på mönsterskyddets område.

2. Världskonventionen om upphovsrätt

Konventionen. Bernunionen omfattar praktiskt taget hela Europa, utom Sovjetunionen, samt ett stort antal utomeuropeiska stater. Bland stater, som står utanför, märkes främst huvudparten av de amerikanska länderna; av dessa tillhör endast Brasilien och Canada unionen. Mellan olika grupper av de amerikanska länderna består emellertid särskilda fördrag om ömsesidigt skydd av litterära och konstnärliga verk.

Sedan länge har pågått strävanden att samordna Bernkonventionens skyddssystem med dem som gäller på den amerikanska kontinenten, och efter hand har härvid såsom mål uppställts att åstadkomma en samliga länder i hela världen omfattande konvention till skydd för upphovsrätt. I slutet av 1940-talet togs denna fråga upp inom Unesco, som för ändamålet inrättade en särskild avdelning, Copyright Division. Efter omfattande förarbeten inom denna avdelning övertogs uppgiften att utforma förslag till den planerade konventionen av en särskilt tillsatt kommitté, i vilken 24 stater var företrädde. Kommitténs förslag behandlades vid en konferens i Genève den 18 augusti—6 september 1952.

Till konferensen hade inbjudits 86 stater, av vilka 49 — däribland de nordiska länderna, utom Island — sändt representanter. Vidare deltog 9 mellanstatliga organisationer och 6 internationella intressesammanslutningar genom observatörer.

Vid konferensen antogs en *Världskonvention om upphovsrätt* jämte tre *tilläggsprotokoll*, nr 1 och 2 avseende tillämpning av konventionen på verk

av statslösa och flyktingar ävensom på verk av vissa mellanfolkliga organisationer samt nr 3 avseende möjlighet att förena ratifikation av konventionen med visst villkor. Konventionen och protokollen undertecknades av de svenska delegaterna.

Till konventionen har hittills anslutit sig Amerikas Förenta Stater, Andorra, Argentina, Belgien, Brasilien, Cambodja, Chile, Costa Rica, Cuba, Ecuador, Frankrike, Haïti, Indien, Irland, Island, Israel, Italien, Japan, Laos, Libanon, Liberia, Liechtenstein, Luxemburg, Mexico, Monaco, Pakistan, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien och Nordirland, Tjeckoslovakien, Förbundsrepubliken Tyskland, Vatikanstaten och Österrike.

Nu nämnda stater har — med få undantag — jämväl ratificerat tilläggsprotokollen.

Konventionen kan sägas ha ett dubbelt syfte. Det ena är att göra det möjligt för länder med ett ännu outvecklat rättsskydd på upphovsrättens område att vinna anslutning till en internationell reglering i ämnet, även om deras inre lagstiftning icke är eller inom överskådlig tid kan väntas bli så beskaffad som kräves för anslutning till Bernunionen. Det andra och för många deltagande stater väsentliga syftet är att överbrygga vissa motsättningar, som på området består mellan Bernunionens medlemsstater och de amerikanska länderna. Framför allt märkes att man i Amerika i regel för skydd kräver officiell registrering av verket eller liknande formaliteter, något som är helt främmande för Bernkonventionens system. I detta avseende har genom Världskonventionen nåtts en stor framgång, i det man från amerikansk sida i allt väsentligt givit efter på nämnda princip såvitt angår verk från andra länder. Enligt konventionen skall för skydd endast krävas iakttagande av en enkel form, bestående däri att från verkets första utgivning varje exemplar skall vara åsatt dels ett särskilt märke, ©, dels rättsinnehavarens namn, dels årtalet för första utgivningen (art. III).

Angående konventionens innehåll i övrigt må här anföras följande. Den bygger liksom Bernkonventionen på principen om nationell behandling. Huvudregeln är att fördragsslutande stat är pliktig att skydda verk av medborgare i annan fördragsslutande stat samt verk, som först utgivits i sådan stat, på samma sätt som verk av sina egna medborgare (art. II). På grund av ytterligare bestämmelser i konventionen (art. II) och i tilläggsprotokoll 1 skall denna regel om nationell behandling tillämpas även beträffande verk, som äger annan anknytning till fördragsslutande stat än nu sagts; under vissa förutsättningar skall skydd tillkomma verk av den som i staten har hemvist, samt verk av sådan flykting eller statslös som där har sin vanliga vistelseort. Slutligen gäller enligt tilläggsprotokoll 2, att skydd jämväl skall åtnjutas för verk, som först utgivits av Förenta Nationerna, av de fackorgan som är anknutna till Förenta Nationerna samt av Organisationen av amerikanska stater.

Om skyddets materiella innehåll meddelas endast knapphändiga bestämmelser. Konventionen inledes med ett allmänt stadgande, att fördragsslutande stat är pliktig vidtaga alla erforderliga åtgärder för att ge ett till-

räckligt och effektivt skydd för upphovsmännens och andra rättsinnehavares rättigheter till litterära, vetenskapliga och konstnärliga verk, såsom skrifter, musikaliska, dramatiska och kinematografiska verk samt verk av måleri, gravyr och skulptur (art. I). Några särskilda rättigheter som skall tillkomma upphovsmännen anges i princip icke. Dock uttalas att upphovsrätten omfattar uteslutande rätt att översätta och publicera översättningar av skyddat verk ävensom att låta andra översätta och publicera översättningar av sådant verk (art. V). Härjämte meddelas vissa föreskrifter om minsta skyddstid (art. IV).

Om förhållandet till Bernkonventionen meddelas särskilda bestämmelser (art. XVII jämte en därtill fogad tilläggsdeklaration). Dessa innebär bl. a., att Världskonventionen icke skall vara tillämplig mellan länder inom Bernunionen såvitt angår verk, vilka enligt Bernkonventionen har något av dessa länder som hemland.

Propositionen nr 134. Departementschefen har anfört:

»Den konvention med tilläggsprotokoll för vilken redogörelse nu lämnats är obestriddligen av den största betydelse som instrument för ett integrerat internationellt upphovsrättsskydd, främst genom att den sammanbinder Bernunionens skyddssystem med de amerikanska. Enligt min mening kan icke råda någon tvekan om att Sverige bör tillträda denna konvention redan med hänsyn till angelägenheten av att stödja internationella samarbetssträvanden av detta slag. Ett tillträde kommer också att medföra direkta fördelar för svenska upphovsmän. Främst märkes att dessa kommer att få skydd i USA utan att behöva iakttaga de formaliteter som hittills krävts; det skall såsom förut anförts räcka med en enkel form, bestående däri att från verkets första utgivning varje exemplar skall vara åsatt dels ett särskilt märke, ©, dels rättsinnehavarens namn, dels årtalet för första utgivningen.

Såvitt angår konventionens materiella skyddsbestämmelser skulle ett tillträde ha kunnat äga rum redan på grundval av nu gällande författar- och konstverkslagar. Dessa innehåller nämligen bestämmelser om sådan ensamrätt för upphovsman med avseende å översättning av hans verk som stadgas i konventionen, och deras föreskrifter om skyddstid är gynnsammare för upphovsmannen än konventionens. Hittills har emellertid ratifikation hindrats av att konventionen i fråga om anknytningsmomentet för skyddet tillämpar liberalare principer än de svenska lagarna. Enligt dessa kan skyddet endast förklaras tillkomma verk av den som är medborgare i visst annat land eller verk som där först utgivits. Enligt konventionen skyddas under vissa förutsättningar jämväl verk av den som utan att vara medborgare i konventionsland där har hemvist samt verk av sådan flykting eller statslös som där har sin vanliga vistelseort. I den föreslagna svenska lagstiftningen har emellertid genomförts motsvarande principer, och sedan denna trätt i kraft kan konventionen alltså ratificeras.

På grund av vad sålunda anförts vill jag förorda att Sverige i och med genomförandet av nyssnämnda förslag ratificerar konventionen jämte dess tilläggsprotokoll.»

3. Europeisk överenskommelse om utbyte av program medelst televisionsfilm

Överenskommelsen. Televisionsföretagen i de västeuropeiska länderna bedriver inom ramen för den s. k. eurovisionen samarbete för utbyte av televisionsprogram, bestående i att program från företag i ett land vilka är av intresse för andra länder utsändes även i dessa. Ofta sker detta genom direktsändning över det s. k. eurovisionsnätet. I stor omfattning använder man emellertid i stället metoden att upptaga programmet på film, som befordras till de mottagande företagen och av dessa användes i deras egna sändningar. Även på andra sätt kan utbytet av program underlättas genom att dessa upptages på film. I stället för film användes även inspelning på elektromagnetiskt band (Ampex-metoden). Vad som i det följande sägs om televisionsfilm gäller även dylika inspelningar.

Programutbytet försvåras i vissa fall av rättsliga förhållanden. Televisionsfilmerna är i regel föremål för en rad rättigheter av upphovsrättsligt eller liknande slag. I regel förfogar företagen, med stöd av lagbestämmelser eller efter avtal, över de rättigheter som i sådant hänseende fordras för att programmen skall kunna utnyttjas utomlands. Vilka rättigheter som härvid kräves är emellertid beroende av lagstiftningen i det land, där återutsändningen av televisionsfilmerna äger rum, och då lagbestämmelserna är av varierande innehåll, är det i vissa hänseenden svårt eller omöjligt att på förhand bedöma om samtliga villkor för sändningen av rättslig art är uppfyllda. Detta förhållande har visat sig vara hämmande för programutbytet, och från olika håll har rests krav på införande av en ordning som ger företagen säkrare möjligheter att bedöma rättsläget.

Förevarande spørsmål har upptagits av en inom Europarådet tillsatt expertkommitté, som har ett allmänt bemyndigande att föreslå åtgärder för att undanröja rättsliga hinder för programutbytet mellan de europeiska televisionsföretagen. Kommittén består av experter från medlemsländerna och från internationella intresseorganisationer på upphovsrättens område.

Expertkommittén, som ansett att frågan bör lösas genom en överenskommelse mellan Europarådets medlemsstater, har vid sammanträden under år 1958 utarbetat ett förslag till *europaisk överenskommelse om utbyte av program medelst televisionsfilm*. En i enlighet härmed utformad överenskommelse har framlagts för undertecknande vid ett sammanträde med Europarådets ministerkommitté den 15 december 1958 och härvid undertecknats av nio medlemsstater, nämligen Sverige, Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Italien, Luxemburg, Storbritannien och Nordirland samt Turkiet. Sedermera har även Norge undertecknat överenskommelsen.

Angående överenskommelsens innehåll må anföras följande.

Överenskommelsen bygger på principen, att upphovsmän och andra som medverkar vid inspelning av televisionsfilm skall, om annat ej avtalats, anses genom avtalet om medverkan medge televisionsföretaget befogenhet

att upplåta de rättigheter som fordras för filmens användande för televisionutsändning i andra länder; däremot avser överenskommelsen icke förhållandena i det egna landet. I enlighet härmed stadgas i art. 1 att, där ej annat eller särskilt villkor avtalats, radioföretag¹, som är underkastat juridiktion i land deltagande i överenskommelsen, äger rätt att i övriga i överenskommelsen deltagande länder lämna tillstånd till att televisionsfilm, till vilka företaget är framställare, må utnyttjas för television.

I art. 2 definieras begreppen televisionsfilm och framställare. Med televisionsfilm menas varje för television avsedd upptagning av bild eller av bild och ljud. Ett radioföretag anses som framställare till en televisionsfilm, om det tagit initiativet till och ansvaret för framställningen av filmen.

Art. 3 innehåller en bestämmelse, som innebär att radioföretag äger åberopa presumtion enligt art. 1 även i fall, då televisionsfilm framställts av tredje man.

I art. 4 ges en definition av uttrycket »där ej annat eller särskilt villkor avtalats». Härmed åsyftas varje villkor av begränsande art, som avtalats mellan framställaren och de personer som medverkar vid framställningen av filmen.

Art. 5 gör förbehåll för vissa rättigheter, beträffande vilka överenskommelsen icke skall lända till inskränkning, nämligen:

- a) den ideella rätt som erkännes i fråga om film;
- b) upphovsrätt till sådana litterära, dramatiska eller konstnärliga verk på vilka televisionsfilm är byggd;
- c) upphovsrätt till musikaliska verk, med eller utan text, som ledsagar televisionsfilm;
- d) upphovsrätt till andra filmer än televisionsfilm;
- e) upphovsrätt i fråga om annat utnyttjande av televisionsfilm än för television.

De härefter följande bestämmelserna (art. 6—12) är av konventionsteknisk natur. Bland dessa märkes en bestämmelse (art. 8), att även stat som icke är medlem av Europarådet kan efter överenskommelsens ikraftträdande ansluta sig till denna, under villkor att samtycke därtill dessförinnan ges av ministerkommittén.

Propositionen nr 134. Departementschefen har anfört:

»Den överenskommelse för vilken redogörelse nu lämnats är av mer begränsad räckvidd än de förut nämnda konventionerna, både territoriellt och sakligt. Det gäller här en reglering som i första hand är avsedd enbart för de västeuropeiska staterna och som endast berör speciella spörsmål rörande televisionsfilm. Ändamålet är att i rättsligt avseende underlätta för de inom eurovisionen samarbetande televisionsföretagen att bedriva programutbyte genom utväxling av televisionsfilm. Den grundläggande bestämmelsen i överenskommelsen innefattar en presumtion för att de som

¹ Överenskommelsen använder icke termen televisionsföretag utan det mer generella uttrycket radioföretag.

medverkar i dylika filmer medger televisionsföretaget rätt att utnyttja filmen i andra till överenskommelsen anslutna länder.

Regeln kan närmast ses som en tolkningsbestämmelse i fråga om de avtal som föreligger mellan televisionsföretagen och de i televisionsfilmerna medverkande. Enligt den föreslagna svenska lagstiftningen skall en tolkningsregel av motsvarande innehåll gälla för alla slags filmer (39 § i förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk). Då den princip på vilken överenskommelsen vilar sålunda är avsedd att upptagas i den nya svenska lagstiftningen samt anledning till erinran ej synes föreligga mot utformningen av de särskilda bestämmelserna i överenskommelsen, vill jag tillstyrka att Sverige ratificerar denna, sedan berörda lagstiftning genomförts.»

4. Europeisk överenskommelse om skydd för televisionsutskändningar

Överenskommelsen. Frågan om skydd för televisionsutskändningar utgör en del av det invecklade problemkomplexet om skydd för utövande konstnärer, grammofonfabrikanter och radioföretag. Här må erinras att bestämmelser i detta ämne upptagits i det genom propositionen nr 17 framlagda förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (45—48 §§) samt att, på sätt närmare anförts i nämnda proposition (s. 227 f.), vissa strävanden pågår att åstadkomma ett internationellt skydd på området.

Sistnämnda arbete är inriktat på att få till stånd en världsomspännande konvention i ämnet. I avvaktan på att denna uppgift löses, har framförts önskemål om att de västeuropeiska länderna redan nu skulle ingå en regional överenskommelse om skydd för televisionsutskändningar. Frånvaron av ett sådant skydd har nämligen visat sig medföra vissa olägenheter för det samarbete för utbyte av program, som bedrivs mellan televisionsföretagen i dessa länder, bl. a. inom ramen för den s. k. eurovisionen. Särskilt gäller att svårigheter yppats att erhålla tillstånd till internationell utskändning av sport- och idrottsevenemang; arrangörerna har ej sällan ställt som villkor, att televisionsföretaget garanterar att sändningen ej kommer att visas i kommersiellt syfte, t. ex. i biografier och liknande lokaler, men frånvaron av skyddsbestämmelser har medfört att dylik garanti ej kunnat lämnas och att utskändning alltså ej kunnat äga rum.

Frågan om skydd för de västeuropeiska televisionsföretagens sändningar har upptagits av den förut nämnda expertkommitté inom Europarådet, som tillsatts med uppdrag att föreslå åtgärder för att undanröja rättsliga hinder för programutbytet mellan dessa företag.

Expertkommittén, som ansett att frågan bör lösas genom ett avtal mellan Europarådets medlemsstater, har vid sammanträden under åren 1959 och 1960 utarbetat ett förslag till *europaisk överenskommelse om skydd för televisionsutskändningar*. En i enlighet härmed utformad överenskommelse har framlagts för undertecknande vid ett sammanträde med Europarådets ministerkommitté den 22 juni 1960 och härvid undertecknats av Danmark,

Frankrike, Grekland, Irland, Italien och Turkiet. Sedermera har överenskommelsen undertecknats av Sverige, Belgien, Luxemburg, Storbritannien och Nordirland samt Förbundsrepubliken Tyskland. Det svenska undertecknandet skedde den 3 augusti 1960.

Angående överenskommelsens innehåll må anföras följande.

I art. 1 förklaras skyddet tillkomma radioföretag¹, som antingen bildats inom en i överenskommelsen deltagande parts territorium och i enlighet med dess lagstiftning eller som företager sina utsändningar från sådant territorium. Skyddet består i att radioföretaget skall med avseende å sina televisionsutsändningar äga rätt — såväl i det egna landet som i övriga anslutna länder — att lämna sitt tillstånd till eller förbjuda följande åtgärder:

- a) återutsändning av dessa utsändningar;
- b) överföring till allmänheten av dessa utsändningar med tråd;
- c) offentlig återgivning av dessa utsändningar genom apparat för överföring av tecken, ljud eller bilder;
- d) upptagning av dessa utsändningar eller av däri ingående särskilda bilder och mångfaldigande av sådan upptagning; samt
- e) återutsändning, överföring med tråd eller offentlig återgivning medelst sådan upptagning eller mångfaldigat exemplar därav, som avses under d), med undantag dock för fall då radioföretaget lämnat tillstånd till att upptagningen eller exemplaret hålles till salu för allmänheten.

Utöver nu nämnda rättigheter skall radioföretag, som har sådan anknytning till ett i överenskommelsen deltagande land som förut nämnts, i övriga anslutna länder jämväl åtnjuta s. k. nationell behandling.

Enligt art. 2 skall skyddet i princip vara i minst 10 år från året för utsändningen. Beträffande skyddstiden stadgas vidare, i enlighet med en inom upphovsrätten vanlig princip, viss inskränkning i regeln om nationell behandling.

Art. 3 ger anslutet land rätt att genom förbehåll inskränka skyddet i angivna hänseenden. Ur svensk synpunkt är följande fall av intresse:

1. Enligt punkt b) kan skydd mot offentlig återgivning inskränkas till fall, då återgivningen sker mot betalning, varvid detta uttryck skall tolkas enligt den nationella lagstiftningen.

2. Enligt punkt c) kan beträffande skyddet mot upptagning och mångfaldigande göras undantag för enskilt bruk eller för undervisningsändamål.

3. Enligt punkt f) kan skyddet begränsas till radioföretag, som uppfyller det dubbla villkoret att det bildats inom anslutet lands territorium i enlighet med dess lagstiftning och företager utsändning från detta territorium.

Utan särskilt förbehåll kan vidare göras inskränkning såvitt angår vissa utnyttjanden för film- och radioreportage samt vissa upptagningar för sändningstekniska ändamål, s. k. efemära inspelningar.

¹ Överenskommelsen använder icke termen televisionsföretag utan det mer generella uttrycket radioföretag.

I förevarande artikel har slutligen upptagits bestämmelse om möjlighet att inrätta organ för avgörande av vissa tvister på området.

Art. 4 behandlar beslag på olovligen importerade upptagningar m. m.

I art. 5 fastslås, att en utsändning skyddas i fråga om såväl bild som ljud; om enbart ljudet utsändes, skyddas det dock icke.

Art. 6 gör förbehåll för tredje mans rättigheter samt för sådant skydd för televisionsutsändning som kan åtnjutas på andra grunder.

De härefter följande bestämmelserna (art. 7—14) är av konventionsteknisk natur. Bland dessa märkes en bestämmelse i art. 9, enligt vilken även europeiskt land, som icke är medlem av Europarådet, samt icke-europeiskt land, som politiskt är knutet till medlem av Europarådet, kan ansluta sig till överenskommelsen, under villkor att samtycke därtill dessförinnan ges av ministerkommittén; ävensom en bestämmelse i art. 13, enligt vilken överenskommelsen, med visst undantag, upphör att äga verkan när den planerade konventionen rörande vissa upphovsrätten närstående rättigheter trätt i kraft i förhållande till flertalet av de medlemmar av Europarådet, som deltar i överenskommelsen.

Propositionen nr 176. Föredragande departementschefen, statsrådet Kling, har anfört:

»Förevarande europeiska överenskommelse om skydd för televisionsutsändningar åsyftar att i olika hänseenden bereda de inom eurovisionen samarbetande televisionsföretagen skydd mot att deras program obehörigen utnyttjas av utomstående, såväl i det egna landet som i övriga till överenskommelsen anslutna länder. De grundläggande bestämmelserna innebär, att utsändning icke skall kunna återutsändas, inspelas eller återges offentligt utan televisionsföretagets samtycke. Skyddsbestämmelser av detta slag finns icke i gällande svensk rätt men har upptagits i den genom proposition nr 17 till årets riksdag föreslagna nya upphovsrättsliga lagstiftningen. Den avsedda svenska skyddslagstiftningen kommer självfallet att vara begränsad till svenskt område. Ett tillträde till överenskommelsen skulle medföra den fördelen för den svenska televisionen att den erhöles skydd för sina utsändningar även i övriga anslutna länder. På grund härav och då överenskommelsen bygger på samma principer som redan föreslagits hos oss, bör enligt min mening Sverige efter genomförandet av den nya lagstiftningen ratificera överenskommelsen.

I det väsentliga synes de föreslagna svenska bestämmelserna helt motsvara överenskommelsen. I några avseenden föreskriver denna dock ett vidare skydd, och i dessa delar bör, enligt vad som är medgivet i överenskommelsen, vid ratifikationen göras förbehåll mot denna.

Överenskommelsens medgivanden till förbehåll är upptagna i dess art. 3. Enligt punkt b) kan skyddet mot obehörig offentlig återgivning av utsändning inskränkas till fall, där återgivningen anses ske »mot betalning», varvid detta uttryck skall tolkas enligt lagstiftningen i det land som gjort förbehållet. Då skyddet enligt det svenska förslaget endast skall gälla mot

obehörig återgivning i biograf eller därmed jämförlig lokal, bör förbehåll göras i denna del; med hänsyn till ländernas frihet att tolka uttrycket »mot betalning» får den svenska formuleringen anses gå in under överenskommelsen. Punkt c) innebär, att inskränkningar i skyddet får göras till förmån för vissa utnyttjanden av utsändningar för enskilt bruk och för undervisningsändamål. Då dylika inskränkningar gjorts i det svenska förslaget, bör detta medgivande utnyttjas. Slutligen märkes, att det enligt punkt f) är tillåtet att göra viss begränsning beträffande tillämpningsområdet för överenskommelsen. Som huvudregel ger denna skydd icke blott åt radioföretag, som bedriver utsändning i anslutet land, utan även åt annat radioföretag, om detta äger viss närmare angiven anknytning till landet. Skyddet kan emellertid inskränkas så att det blott åtnjutes av radioföretag som uppfyller båda dessa villkor. Då det svenska förslaget avgör frågan om skydd enbart med hänsyn till platsen för utsändningen, bör även denna förbehållsmöjlighet utnyttjas.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag förorda, att Sverige efter genomförandet av den föreslagna upphovsrättsliga lagstiftningen med verkan från dess ikraftträdande ratificerar förevarande överenskommelse med förut angivna förbehåll.»

Utskottet

Genom förevarande propositioner nr 134 och 176 föreslås att Sverige efter genomförandet av den nya upphovsrättsliga lagstiftningen tillträder vissa internationella överenskommelser på upphovsrättens område, nämligen den reviderade Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk av den 26 juni 1948, Världskonventionen om upphovsrätt av den 6 september 1952, europeisk överenskommelse om utbyte av program medelst televisionsfilm av den 15 december 1958 samt europeisk överenskommelse om skydd för televisionsutsändningar av den 22 juni 1960.

Beträffande den reviderade Bernkonventionen har i motion II: 852 uttryckts vissa farhågor för att en anslutning nu skulle begränsa den svenske lagstiftarens handlingsfrihet vid den revision av mönsterskyddslagstiftningen, som förberedes av mönsterskyddsutredningen. Motionärens yrkande går ut på att Sverige icke bör ansluta sig till konventionen innan full klarhet vunnits om att konventionen icke medför en dylik begränsning.

Av motiveringen framgår att det är i två hänseenden som motionären befarar att konventionen skulle binda lagstiftaren. Det ena hänför sig till det vid 1 § i förslaget till lag om upphovsrätt behandlade spörsmålet om skydd för beklädnadsartiklar och vävnader, avsedda för dylika artiklar. Konventionen föreskriver generell skyldighet att bereda skydd för nyttokonst och således även för produkter av nämnt slag, i den mån de kan anses som alster av konstnärligt skapande; däremot innehåller den icke något om formen för skyddet, och detta kan alltså ges antingen inom upphovsrätten eller inom mönsterrätten eller eventuellt inom båda. I gällande svensk rätt är dylika

produkter emellertid undantagna från konstverksskydd, och de åtnjuter ej heller skydd enligt lagen om mönster och modeller. I propositionen nr 17 föreslås att produkterna erhåller skydd i upphovsrättslagen. Motionärens mening torde vara att frågan om skydd icke bör avgöras nu utan i samband med revisionen av mönsterskyddslagstiftningen och att man härvid bör ha möjlighet att alltjämt låta produkterna vara utan skydd. Såsom anförts vid 1 § biträder utskottet emellertid propositionens ståndpunkt att det redan nu bör införas upphovsrättsligt skydd för dessa produkter. Ur förevarande synpunkt finns alltså icke anledning att uppskjuta ett tillträde till konventionen.

Motionären anför vidare, att lagstiftaren i samband med revisionen av mönsterskyddslagstiftningen bör ha fria händer att ta ställning till det s. k. dubbla skyddet för alster av konsthantverk och konstindustri. Konventionen innehåller emellertid icke några bestämmelser i denna fråga. Ej heller ur förevarande synpunkt finns alltså skäl att uppskjuta en anslutning till denna.

Ej heller i övrigt synes förekomma hinder mot att Sverige nu tillträder konventionen. På grund härav får utskottet, med avstyrkande av motionen, förorda det i propositionen nr 134 framlagda förslaget att riksdagen godkänner konventionen.

Beträffande de tre övriga här förut nämnda internationella överenskommelserna förekommer icke anledning till annat än att Sverige bör tillträda dem. Utskottet får därför jämväl i fråga om dessa tillstyrka de i propositionerna nr 134 och 176 gjorda förslagen att riksdagen godkänner dessa överenskommelser, beträffande överenskommelsen om skydd för televisionsut-sändningar med de av departementschefen angivna förbehållen.

IV. Utskottets hemställan

Utskottet hemställer,

- A. att riksdagen,
med förklaring att propositionen nr 17 i vad den hänvisats till lagutskott icke kunnat oförändrad bifallas,
måtte,
dels med bifall till följande motioner, nämligen
1. I: 505, i vad den rör 20 § i förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk; och
  2. II: 621,
dels i anledning av följande motioner, nämligen
  1. I: 506 och II: 632,
  2. I: 507 och II: 626, i vad de rör 9 § i förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk; och
  3. I: 694, i vad den rör sistnämnda paragraf,

dels ock med avslag å följande motioner, nämligen

1. I: 304 och II: 381,
  2. I: 507 och II: 626, i vad de avser andra ändringar i förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk än beträffande 9 §,
  3. I: 508 och II: 631,
  4. I: 509 och II: 630,
  5. I: 510 och II: 629,
  6. I: 695 och II: 855,
  7. I: 505, i vad den avser andra ändringar i förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk än beträffande 20 §,
  8. II: 622,
  9. II: 627 och
  10. I: 693,
- för sin del antaga
- I. det genom propositionen framlagda förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk med den ändringen, att 9, 10, 13, 15, 18, 19, 20, 23, 24, 39, 49, 51, 58, 61, 63, 65, 66 och 67 §§ erhåller nedan angivna, såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

9 §.

Författningar samt beslut och yttranden av myndighet, som avses i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, äro icke föremål för upphovsrätt.

Handlingar, upprättade hos myndighet som avses i 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, äro icke föremål för upphovsrätt.

Utan hinder av vad sålunda är stadgat må upphovsrätt göras gällande till officiell karta, upprättad inom rikets allmänna kartverk, sjökarteverket eller sjöfartsstyrelsen.

10 §.

Fotografisk bild är icke föremål för upphovsrätt enligt denna lag; om rätt till sådan bild gäller vad särskilt är stadgat.

Har ett verk registrerats såsom mönster eller modell enligt vad där- om är stadgat, må utan hinder därav upphovsrätt till verket göras gällande.

Har ett verk registrerats såsom mönster eller modell enligt vad där-

Fotografisk bild är icke föremål för upphovsrätt enligt denna lag; om

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

om är stadgat, må utan hinder därav rätt till sådan bild gällas vad särskilt upphovsrätt till verket göras gällande. är stadgat.

13 §.

Byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov, såvitt det kräves av tekniska skäl eller för ändamålsentlig användning. Byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov.

15 §.

I tidning — — — — — är utsatt. Offentliggjort konstverk må avbildas i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse på konstens område. Offentliggjort konstverk må avbildas i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse; dock gäller detta icke verk, som tillkommit för att återgivas i dylik publikation.

18 §.

Av utgivet — — — — — i blindskrift.

För utlåning åt blinda och andra svårt vanföra må av utgivet litterärt verk framställas exemplar genom ljudupptagning. För sådan upptagning äger uphovsmannen rätt till ersättning.

19 §.

Har utgiven mindre dikt eller del av dikt blivit tonsatt, må den som text till det musikaliska verket återgivas i samband med notskrift och framföras offentligt, såframt ej förbud däremot utsatts vid utgivandet. För återgivande eller framförande som nu sagts äger författaren rätt till ersättning. Har utgiven mindre dikt eller del av dikt blivit tonsatt, må den som text till det musikaliska verket återgivas i samband med notskrift och framföras offentligt, såframt ej förbud däremot utsatts vid utgivandet. För återgivande eller framförande som nu sagts äger diktens uphovsman rätt till ersättning.

Då ett — — — — — eller dylikt.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

20 §.

Verk som — — — — — eller undervisning.

Utgivet verk — — — — — utan ersättning.

Vad i *andra stycket* är stadgat gäller ej sceniskt verk eller filmverk. Vad i *denna paragraf* är stadgat gäller ej sceniskt verk eller filmverk.

23 §.

Sedan litterärt — — — — — till allmänheten.

Konungen äger föreskriva, att avgift skall utgå för sådan utlåning och uthyrning av exemplar, som enligt första stycket må ske utan upphovsmans samtycke, ävensom förordna om medlens fördelning.

24 §.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig *sammankomst* för överläggning om allmänna angelägenheter må återgivas utan upphovsmans samtycke; dock att utlåtanden, såsom bevis åberopade skrifter och dylikt må återgivas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende vari de förekommit och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anföranden.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter må återgivas utan upphovsmans samtycke; dock att utlåtanden, såsom bevis åberopade skrifter och dylikt må återgivas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende vari de förekommit och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anföranden.

39 §.

Överlåtelse av rätt till inspelning av ett litterärt eller konstnärligt verk på film omfattar rätt att genom filmen på biograf, i television eller annorledes göra verket tillgängligt för allmänheten.

Överlåtelse av rätt till inspelning av ett litterärt eller konstnärligt verk på film omfattar rätt att genom filmen på biograf, i television eller annorledes göra verket tillgängligt för allmänheten. *Vad sålunda stadgats gäller icke musikaliskt verk.*

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

49 §.

Katalog, tabell — — — — — arbetet utgavs.

Samma lag vare om reklamalster, som bildmässigt sammanställts på ett särpräglad sätt.

Vad i 11 § första stycket och 14 § sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete *eller alster* som avses i denna paragraf. Är sådant arbete *eller alster* eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

Vad i 11 § första stycket och 14 § sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

51 §.

Om litterärt eller konstnärligt verk återgives offentligt på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen *eller om sådant återgivande förberedes*, äger domstol på talan av myndighet som Konungen bestämmer vid vite meddela förbud mot återgivandet. Vad nu är sagt skall ej gälla återgivande som sker under upphovsmannens livstid.

Om litterärt eller konstnärligt verk återgives offentligt på ett sätt som kränker den andliga odlingens intressen, äger domstol på talan av myndighet som Konungen bestämmer vid vite meddela förbud mot återgivandet. Vad nu är sagt skall ej gälla återgivande som sker under upphovsmannens livstid.

58 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms rådhusrätt. Samma lag vare i mål om ersättning som avses i 14 § andra stycket, 16 §, 19 § första stycket, 22 § andra stycket eller 47 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms rådhusrätt. Samma lag vare i mål om ersättning som avses i 14 § andra stycket, 16 §, 18 § andra stycket, 19 § första stycket, 22 § andra stycket eller 47 §.

61 §.

Föreskrifterna i — — — — — i Sverige.

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete *eller alster*, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som har hemvist i Sverige eller av sådan statslös eller flykting, som här i riket har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete *eller alster* som först utgivits i Sverige.

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som har hemvist i Sverige eller av sådan statslös eller flykting, som här i riket har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete som först utgivits i Sverige.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

63 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960; dock att 51 § och därtill avslutande bestämmelser i 6 och 8 kap. skola, såvitt angår återgivande i tryckt skrift, träda i kraft den dag Konungen förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961; dock att 51 § och därtill avslutande bestämmelser i 6 och 8 kap. skola, såvitt angår återgivande i tryckt skrift, träda i kraft den dag Konungen förordnar *samt att 65 § andra stycket skall gälla från och med utgången av år 1960.*

65 §.

Den nya — — — — — före ikraftträdandet.

Rätt till alster av konsthantverk eller konstindustri skall, om rätten eljest skulle upphöra vid utgången av något av åren 1960—1969, gälla intill utgången av år 1970.

Rätt till alster av konsthantverk eller konstindustri skall, om rätten eljest skulle upphöra vid utgången av något av åren 1960—1970, gälla intill utgången av år 1971.

66 §.

Sådana exemplar av ett verk, som framställts med stöd av äldre lag, må fritt spridas och visas, dock att vad i 23 § stadgas om uthyrning av noter till musikaliskt verk *och om be-myndigande för Konungen att föreskriva om viss avgift* skall äga tillämpning.

Sådana exemplar av ett verk, som framställts med stöd av äldre lag, må fritt spridas och visas, dock att vad i 23 § stadgas om uthyrning av noter till musikaliskt verk skall äga tillämpning.

67 §.

Trycksatser, klichéer, formar och andra hjälpmedel, som med stöd av äldre lag framställts för mångfaldigande av visst verk, må utan hinder av vad i nya lagen är stadgat fritt användas för sitt ändamål till utgången av år 1962. På exemplar, som framställts med stöd härav, skall vad i 66 § sägs äga motsvarande tillämpning.

Trycksatser, klichéer, formar och andra hjälpmedel, som med stöd av äldre lag framställts för mångfaldigande av visst verk, må utan hinder av vad i nya lagen är stadgat fritt användas för sitt ändamål till utgången av år 1963. På exemplar, som framställts med stöd härav, skall vad i 66 § sägs äga motsvarande tillämpning.

II. det genom propositionen framlagda förslaget till lag om rätt till fotografisk bild med den ändringen, att 15 § även-

som övergångsbestämmelserna erhåller nedan angivna, såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

15 §.

Rätten till fotografisk bild gäller intill utgången av tjugufemte året efter det år, då bilden framställdes.

Rätten till fotografisk bild gäller, *där ej annat följer av vad i andra och tredje styckena sägs*, intill utgången av tjugufemte året efter det år, då bilden framställdes.

För fotografisk bild, som äger konstnärligt eller vetenskapligt värde, gäller rätten intill utgången av femtionde året efter det år, då fotografen avled.

Har bild, som avses i andra stycket, offentliggjorts utan att fotografen blivit angiven med sitt namn eller med sin allmänt kända signatur, gäller rätten intill utgången av femtionde året efter det år, då bilden offentliggjordes. Blir fotografen inom nämnda tid angiven såsom i 3 § sägs eller visas att han avlidit innan bilden offentliggjordes, gäller vad i andra stycket stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Genom lagen upphäves lagen den 30 maj 1919 (nr 383) om rätt till fotografiska bilder.

Den nya lagen skall äga tillämpning jämväl med avseende å fotografisk bild, som framställts före ikraftträdandet, dock med följande undantag:

1) Sådana exemplar av en fotografisk bild, som framställts med stöd av äldre lag, må fritt spridas och visas.

2) Klichéer och andra hjälpmedel, som med stöd av äldre lag framställts för mångfaldigande av viss fotogra-

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Genom lagen upphäves lagen den 30 maj 1919 (nr 383) om rätt till fotografiska bilder.

Den nya lagen skall äga tillämpning jämväl med avseende å fotografisk bild, som framställts före ikraftträdandet, dock med följande undantag:

1) Sådana exemplar av en fotografisk bild, som framställts med stöd av äldre lag, må fritt spridas och visas.

2) Klichéer och andra hjälpmedel, som med stöd av äldre lag framställts för mångfaldigande av viss fotogra-

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

fisk bild, må utan hinder av vad i nya lagen är stadgat fritt användas för sitt ändamål till utgången av år 1962. Exemplar, som framställts med stöd härav, må fritt spridas och visas.

fisk bild, må utan hinder av vad i nya lagen är stadgat fritt användas för sitt ändamål till utgången av år 1963. Exemplar, som framställts med stöd härav, må fritt spridas och visas.

III. det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens med den ändringen, att 9 § och ikraftträdandebestämelsen erhåller nedan angivna såsom *utskottets förslag* be-tecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

9 §.

Använder någon — — — uppkommen skada.

Vad i första stycket stadgas skall icke äga tillämpning, där det kännetecken, med vilket förväxling kan äga rum, är skyddat enligt varumärkes- eller kollektivmärkeslagen.¹

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

B. att riksdagen, med bifall till det härom i motionen I: 694 framställda yrkandet, hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning rörande frågan huruvida allmänna handlingar bör beredas upphovsrättsligt skydd i andra fall än som följer av 9 § i förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk i den av utskottet föreslagna avfattningen;

C. att motionen II: 628 måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört vid 16 § i förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk;

D. att motionerna I: 502 och II: 620 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 507 och II: 626, i vad de icke berörts tidigare i utskottets hemställan, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

F. att riksdagen, med bifall till propositionen nr 134 och med avslag å motionen II: 852, måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att

¹ Detta stycke skall enligt förslag i utskottets utlåtande nr 1960: 39 fogas till paragrafen och träda i kraft den 1 januari 1961.

dels tillträda den reviderade Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk av den 26 juni 1948; dels ock ratificera

1. Världskonventionen om upphovsrätt av den 6 september 1952 jämte tilläggsprotokoll;

2. europeisk överenskommelse om utbyte av program medelst televisionsfilm av den 15 december 1958; samt

G. att riksdagen, med bifall till propositionen nr 176, måtte godkänna europeisk överenskommelse om skydd för televisionsutskickningar av den 22 juni 1960, dock med förbehåll enligt dess art. 3 b), c) och f).

Stockholm den 23 november 1960

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Branting, Per Olofsson, Robert Johansson, Nyström, Gezelius, Per-Olof Hanson och fröken Mattson;

från andra kammaren: herr Hedqvist, fru Boman, fru Johansson, herrar Onsjö, Östrand, Fröding, fru Löfqvist och herr Ägren.

Reservationer

Vid A i utskottets hemställan

Förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Till 2 § sista punkten.

Av fru *Boman*.

Till 9 §.

Av herr *Fröding*.

Till 13 §.

Av fru *Gärde Widemar*, herr *Hanson*, *Per-Olof*, fröken *Mattson*, fru *Johansson*, herrar *Östrand*, *Fröding* och fru *Löfqvist*, vilka ansett,

a) att utskottets yttrande vid denna § (s. 53—54) bort ha följande lydelse:

I förevarande paragraf föreslås stadgande, att byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov, såvitt det kräves av tekniska skäl eller för ändamålsenlig användning. Stadgandet inskränker

räckvidden av den nya bestämmelsen i 3 §, att verk icke må ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränkes, och innebär, att beträffande byggnad och bruksföremål även ingrepp av denna art är tillåtna, om de är påkallade av tekniska skäl eller för ändamålsenlig användning.

Enligt utskottets mening är det ofrånkomligt att beträffande objekt med praktisk användning som byggnader och bruksföremål kraftigt begränsa upphovsmannens ideella rätt. Det kan ifrågasättas, om man över huvud taget bör införa någon inskränkning i den nuvarande friheten för ägaren till sådana objekt, att förfoga över sin egendom på det sätt han finner vara bäst. Om det gäller ingrepp, som icke förestavas av något ekonomiskt eller praktiskt syfte, finns det dock knappast anledning att utesluta skyddet för upphovsmannen. Utskottet vill därför ej motsätta sig att lagen utformas så att upphovsmannen erhåller skydd i hithörande fall, t. ex. då ägaren av en byggnad för att tillgodose sin privata estetiska uppfattning vidtager ändringar som drar allmänt löje över arkitekten. Det föreslagna stadgandet går emellertid här för långt, då det endast medger ägaren att göra ändringar som kräves, utom av tekniska skäl, för »ändamålsenlig» användning. Enligt utskottets mening bör ägaren ha rätt att göra alla sådana ändringar som han själv bedömer erforderliga för objektets användning, utan att det i efterhand skall kunna prövas om åtgärden var ändamålsenlig eller ej. Utskottet föreslår därför att stadgandet, i anslutning till den norska propositionen, jämkas så att ändring förklaras tillåten, såvitt det kräves av tekniska skäl eller med hänsyn till byggnadens eller föremålets användning.

b) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i 13 § förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk att stadgandet får följande lydelse:

13 §.

Byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov, såvitt det kräves av tekniska skäl eller med hänsyn till byggnadens eller föremålets användning.

Till 18 och 58 §§.

I. Av herrar *Branting*, *Gezelius*, fröken *Mattson*, fru *Boman*, fru *Johansson* och herr *Fröding*, vilka ansett,

1. a) att utskottets yttrande vid 18 § (s. 61—62) bort ha följande lydelse:

Enligt förevarande ——— (lika med utskottet) ——— för författararvoden.

I propositionen ——— (lika med utskottet) ——— frågan föreligger.

Enligt utskottets ——— (lika med utskottet) ——— till framställningen.

Om, såsom för närvarande är fallet, talboksverksamheten i huvudsak

omhänderhas av blinda, tillkommer att det för dessa är förenat med särskilda svårigheter att upprätthålla den administrativa apparat som fordras för systemets genomförande. Vidare märkes, att någon talbok över huvud taget icke kan framställas om man icke kommer i kontakt med upphovsmannen eller uppgörelse icke kan träffas i honorarsfrågan. I detta fall uppkommer luckor i bibliotekets bestånd, som kan vara högst beklagliga. Enligt utskottets mening talar därför starka skäl för att framställning av talböcker för utlåning åt blinda skall få äga rum utan upphovsmannens tillstånd.

Enligt utskottets mening bör sådan talboksframställning som endast är avsedd för utlåning till blinda icke föranleda rätt till ersättning för upphovsmannen från talboksframställarens sida. Detta utesluter å andra sidan icke, att skälig ersättning till upphovsmannen må kunna utgå av allmänna medel. Ersättningsfrågan synes kunna regleras i analogi med den nuvarande biblioteksutlåningsersättningen.

Till förekommande av missbruk synes den av utskottet förordade fria talboksframställningsrätten dock böra bli beroende av Konungens tillstånd samt vara underkastad de villkor, som i tillståndet anges. Tillstånd synes vidare endast böra lämnas åt bibliotek och organisation.

Under remissbehandlingen — — — (lika med utskottet) — — — denna kategori.

I enlighet med det anförda föreslår utskottet, i anledning av motionerna, att till paragrafen såsom andra stycke fogas en bestämmelse att bibliotek och organisation må, med Konungens tillstånd och på de villkor som däri anges, framställa exemplar av utgivet litterärt verk genom ljudupptagning, att användas för utlåning till blinda och andra svårt vanföra.

b) att vad utskottet anfört i sitt yttrande vid 58 § (s. 83) bort utgå.

2. att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 506 och II: 632 måtte för sin del besluta sådan ändring i 18 § förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk att stadgandet får följande lydelse:

18 §.

Av utgivet — — — i blindskrift.

Bibliotek och organisation må, med Konungens tillstånd och på de villkor som däri angivas, framställa exemplar av utgivet litterärt verk genom ljudupptagning, att användas för utlåning till blinda och andra svårt vanföra.

samt att riksdagen måtte antaga 58 § nämnda lagförslag i den i propositionen föreslagna lydelsen.

II. Av fru *Löfqvist*, som ansett,

1. a) att utskottets yttrande vid 18 § (s. 61—62) bort ha följande lydelse:

Enligt förevarande — — — (lika med utskottet) — — — för författararvoden.

I propositionen — — — (lika med utskottet) — — — frågan föreligger. Enligt utskottets — — — (lika med utskottet) — — — till framställningen.

Om, såsom för närvarande är fallet, talboksverksamheten i huvudsak omhänderhas av blinda, tillkommer att det för dessa är förenat med särskilda svårigheter att upprätthålla den administrativa apparat som fordras för systemets genomförande. Vidare märkes, att någon talbok över huvud taget icke kan framställas om man icke kommer i kontakt med upphovsmannen eller uppgörelse icke kan träffas i honorarsfrågan. I detta fall uppkommer luckor i bibliotekets bestånd, som kan vara högst beklagliga. Enligt utskottets mening talar därför starka skäl för att framställning av talböcker för utlåning åt blinda skall få äga rum utan upphovsmannens tillstånd.

Däremot finner utskottet det skäligt att ersättning i någon form utgår till författarna för sådan framställning och utlåning, lämpligen av statsanslag efter samma principer som gäller i fråga om folkbiblioteken.

Mot det — — — (lika med utskottet) — — — kommersiella marknaden.

Utskottet anser alltså att framställning av talböcker för utlåning åt blinda bör få äga rum utan tillstånd av upphovsmannen samt att skälig ersättning härför bör utgå av statsanslag efter samma principer som gäller i fråga om folkbiblioteken.

Under remissbehandlingen — — — (lika med utskottet) — — — denna kategori.

I enlighet med det anförda föreslår utskottet, i anledning av motionerna, att till paragrafen såsom andra stycke fogas en bestämmelse att bibliotek och organisation må, med Konungens tillstånd och på de villkor som däri anges, framställa exemplar av utgivet litterärt verk genom ljudupptagning, att användas för utlåning till blinda och andra svårt vanföra.

b) att vad utskottet anför i sitt yttrande vid 58 § (s. 83) bort utgå.

2. att utskottets hemställan bort avfattas i enlighet med vad som angivits i reservationen ovan under I.

Särskilda yttranden

I. Av herrar *Branting, Johansson, Robert, Hanson, Per-Olof, Onsjö* och *Ägren*.

De upphovsrättsliga stadganden som återfanns i 1810 års tryckfrihetsförordning innebar en till tiden obegränsad skyddstid som en konsekvens av den äganderättsteori varpå bestämmelserna byggde. I senare lagstiftning bestämdes först en till tiden begränsad skyddstid på upphovsmannens livstid och 50 år därefter. Genom 1919 års lag om rätt till litterära och musikaliska verk skedde en ytterligare nedsättning av skyddstiden till 30 år efter upphovsmannens död.

Den nu gällande lagen av år 1919 jämte senare ändringar innebär i flera viktiga avseenden en utvidgning av upphovsrättens innehåll. Auktorrättskommittén anför härom bl. a.:

»Tager man i betraktande hela den rättsutveckling som försiggick genom denna lagstiftning och de ändringar den undergått, kan man tala om en *konsolidering av upphovsmannarätten* i flera olika riktningar. Nya former av självständigt skapande verksamhet likställdes med de redan skyddade och bidrogo till att det litterära eller konstnärliga verket självt såsom nyskapelse betraktat alltmera framträdde som rättens objekt, samtidigt varmed upphovsmannen steg för steg genom att nya befogenheter tillades honom erhöll ökad ensamrätt att förfoga över sitt verk. Mer och mer har därigenom upphovsmannens rätt närmat sig en allmän rätt till och över det av honom skapade immateriella verket. Särskilt från början av 1900-talet har denna utveckling stimulerats av och ägt rum i nära anslutning till de internationella upphovsmannarättsliga strävandena.»

Såväl det förhållandet att genom nya befogenheter upphovsmannen tillagts ökad ensamrätt att förfoga över sitt verk som den omständigheten att nya former av skapande verksamhet tagits in under det upphovsrättsliga skyddet och att tekniska landvinningar i vissa avseenden synes skapa delvis nya utgångspunkter för det upphovsrättsliga skyddets utformning reser sig frågan huruvida det är lämpligt och riktigt att nu återvända till den längre skyddstid som gällde före 1919 års lag.

Det är otvivelaktigt ett betydande allmänt intresse att bestående och värdefulla verk snarast möjligt göres fritt tillgängliga. För upphovsmannen personligen torde en förlängning av nuvarande skyddstid — 30 år efter hans död — vara utan nämnvärd betydelse och endast i sällsynta fall kan en längre skyddstid väntas få ekonomisk betydelse för arvingarna. Principiellt innebär den längre skyddstiden en till ett bestämt område begränsad vidgning av arvtagarnas rätt i motsats till de allmänna utvecklingstendenserna inom arvsrätten. Det torde däremot inte kunna uteslutas att en längre skyddstid kan fördröja att de viktigaste och angelägnaste konstnärliga verken i verklig mening når hela folket. Vidare torde risken för misstag och rättsosäkerhet i fråga om vilka verk som åtnjuter skydd resp. är fria att tilltaga när åtskilliga verk i praktiken kommer att vara skyddade under en tid som överstiger 100 år efter deras tillkomst. Då Sverige emellertid torde komma att biträda Bernkonventionen även i dess vid Brysselkonferensen 1948 reviderade lydelse synes en förlängning av skyddstiden till nu i förevarande proposition föreslagna 50 år efter upphovsmannens död icke kunna undvikas. Det förtjänar emellertid nämnas att den s. k. Världskonventionen om upphovsrätt, som trätt i kraft år 1955, fastslår en skyddstid på minst 25 år räknat från upphovsmannens död.

II. Av fru *Gärde Widemar* och fröken *Mattson*.

I 43 § andra stycket ges särskilda regler om skyddstid för alster av konsthantverk och konstindustri; för dylika alster skall skyddet som huvudregel vara i 10 år från året för offentliggörandet. Av förarbetena framgår att stad-

gandet, som överensstämmer med gällande rätt, är provisoriskt och avsett att upptagas till förnyat övervägande i samband med revisionen av mönster-rätten.

Det får förutsättas, att man vid den slutliga prövningen genomför en avsevärd förlängning av skyddstiden för nyttokonst. Enligt vår mening föreligger starka skäl att här stadga samma skyddstid som gäller för all annan konstnärlig verksamhet. Denna ståndpunkt intogs av auktoritetskommittén och i det till lagrådet ursprungligen remitterade förslaget. Framhållas må att enhetlig skyddstid för hela området för det konstnärliga skapandet gäller i de allra flesta västeuropeiska länder, bland dem våra nordiska grannländer. För vår mening talar också att man vid de nordiska interparlamentariska överläggningarna från dansk och norsk sida framhållit önskvärdheten av att Sverige här icke intager en avvikande hållning.

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	2
Lagförslagen	4
Förslag till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	4
Förslag till lag om rätt till fotografisk bild	18
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens	22
De internationella överenskommelserna	23
Inledning	23
Äldre rätt och internationella överenskommelser	26
<hr style="width: 20%; margin: 0 auto;"/>	
I. Allmänna synpunkter på den föreslagna lagstiftningen	27
II. De särskilda lagförslagen	32
Förslaget till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	32
Förslaget till lag om rätt till fotografisk bild	84
Förslaget till lag angående ändrade lydelse av 9 och 11 §§ lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens	90
III. Sveriges anslutning till de internationella överenskommelserna	91
IV. Utskottets hemställan	102
<hr style="width: 20%; margin: 0 auto;"/>	
Reservationer	110
Särskilda yttranden	113